TOL

MİMARLAR ODASI KAYSERİ ŞUBESİ MİMARLIK KÜLTÜR DERGİSİ

SAYI :14 - 2022

KENT / KÜLTÜR

BİNANIN SESİ -CSO VE ANKARA GEZİSİNDEN DENEYİMLER

DOSYA

FARKLI BOYUTLARIYLA KENTSEL DÖNÜŞÜMDE BİR KIRILMA NOKTASI: BURSA DOĞANBEY TOKİ

DOSYA

"KAYSERİ SAHABİYE MAHALLESİ" KENTSEL DÖNÜŞÜM SÜRECİNE ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

BÜYÜTEÇ

TÜRKİYE'DEKİ DEPREM SONRASI KONUT TASARIM STRATEJİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

BÜYÜTEÇ

TÜRKİYE'DEKİ MİMARLIK BÖLÜMLERİNDE YAPI PROJESİ DERSLERİNDE GİYDİRME CEPHE VE DEPREM KAVRAMININ MÜFREDAT İÇERİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

YARIŞMA

5 OCAK PARKI VE YAKIN ÇEVRESİ KENTSEL TASARIM YARIŞMASI

SERBEST KÜRSÜ

KAYSERİ'NİN İLK BARAJI

TMMOB
MİMARLAR ODASI
KAYSERİ ŞUBESİ

risa

Alüminyum Radyatör • Havlupan

ZERAFETİN **EN SICAK** HALİ...

GIACOMINI WATER E-MOTION

unival

Yerden Isıtma Sistemleri
HVAC (Isıtma, Soğutma, Havalandırma, İklimlendirme)
Yangın Güvenlik Sistemleri

*i*WALL® *i*FLOOR® *i*GUARD®

innovation, integration, insulation

İnnov Yapı Yalıtım Teknolojileri Sanayi ve Dış Ticaret Ltd. Şti.

www.innov.com.tr

Yapı Teknolojileri
Ses, Akustik ve Isı Yalıtım

ELAY ISI SİSTEMLERİ

15 yılı aşkın sektör tecrübemizle ısı sistemleri alanında **gelişmiş teknolojileri** nefes mesafesinde takip eden vizyonumuzla hizmet veriyoruz. Bugün İç Anadolu başta olmak üzere Türkiye'nin dört bir yanında çözüm ortaklığı ve iş birliklerimizle **radyatör, yerden ısıtma, klima, yer konvektörleri, ses, darbe ve ısı yalıtımları** hizmetlerimizle siz değerli müşterilerimize ulaşmanın onurunu yaşıyoruz.

Gülük, Tuğla Sk. No:26/E 38030 **Melikgazi/KAYSERİ**

0352 513 00 02 www.elayisi.com

info@elayisi.com

Yerden Isıtma Sistemleri · Yer Konvektörleri · Klima Sistemleri · Ses, darbe ve ısı yalıtımları

Dizayn-S

EGEPEN DECEUNINCK GROUP

2003 Yılında kurulan firmamız, Kayseri Mimarsinan Organize Sanayi Bölgesi'nde hizmetini sürdürmektedir. Hem üretimimizi hemde kalitemizi artırarak, daha geniş kitlelere ulaşma imkanı bulduk. Bizlerin; Kayseri'den dünyaya hizmet etme, sizlere yüksek standartlarda daha kaliteli ürünler üretme isteği ve işimize duyduğumuz sevgi, teknolojiye yaptığımız yatırımlar, her şeyden önemlisi sizlerin DİZAYN-S ailesini tercih etmeniz, bizlerin aile olarak büyümesindeki en büyük etkenlerdir.

Mimarsinan OSB 23 Cd. no:28 Melikgazi/KAYSERİ

0352 240 65 75 info@dizayn-s.cpm.tr

KUĞU YAPI

İYİ TASARIM
HERKESİN HAKKI...

Erciyesevler Mah. 30 Ağustos Cad.
Özok Rezidans no:23/A Kocasinan/KAYSERİ

0549 584 81 38

TMMOB
MİMARLAR ODASI
KAYSERİ ŞUBESİ

ODASI

KAPAK **Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Yerleşkesi**
KAPAK FOTOĞRAFI **Gülcan ACAR**
UYGULAMA **Epika Reklam Ajansı**

YIL 20 SAYI 14 2022
TMMOB Mimarlar Odası Kayseri Şubesi'nin yılda bir yayınlanan dergisidir.

Yayınlayan
TMMOB Mimarlar Odası Kayseri Şubesi

Mimarlar Odası Kayseri Şubesi Adına Sahibi
Murtaza ER

Sayı Editörleri
Murtaza ER, Zafer Tarık TANER, Asena SOYLUK

Yayın Sekreteri
Hakan ÖZTÜRK

Yayın Komisyonu
Zafer Tarık TANER, Hilal Kılıç ASLAN, Eda VELİBAŞOĞLU, Bengi Nur ÖZTAŞ, Filiz ARSLAN

Yazı İşleri Müdürü
Eda VELİBAŞOĞLU

Kapak Fotoğrafı
Gülcan ACAR

Grafik Tasarım
Epika Reklam Ajansı

Teknik Hizmetler
Epika Reklam Ajansı

Yayın Yeri
Mimarlar Odası Kayseri Şubesi
Tel: +90 352 222 86 95
dergi.tol@gmail.com

Abone ve Reklam İletişim
Tacettin Veli, İnönü Blv. 76/B, 38050
Melikgazi/Kayseri
+90 352 222 86 95
www.kaymimod.org
dergi.tol@gmail.com

Baskı
Orka Matbaacılık
Tel: 0 (352) 322 17 00
Fax: 0 (352) 322 17 03
İnecik Mah. Çırağan Sk.
No:4 Melikgazi/KAYSERİ
info@orkamatbaa.com

SSN 1303 - 5835

TMMOB
MİMARLAR ODASI
KAYSERİ ŞUBESİ

DOSYA
DÖNÜŞÜM

12
Farklı Boyutlarıyla Kentsel Dönüşümde Bir Kırılma Noktası: Bursa Doğanbey Toki
Miray Gür

BAŞYAZI
08
Tol'dan
Zafer Tarık Taner, Editör
09
Başkan'dan
Murtaza Er
10
Yayın Komisyonu'ndan
Zafer Tarık Taner, Editör

DOSYA
DÖNÜŞÜM

20
"Kayseri Sahabiye Mahallesi" Kentsel Dönüşüm Sürecine Eleştirel Bir Bakış
Eda Özsoy

KENT / KÜLTÜR

48
Binanın Sesi - CSO ve Ankara Gezisinden Deneyimler
Şeyda Güngör

SERBEST KÜRSÜ

74
Kayseri'nin İlk Barajı
Akgül Zor

BÜYÜTEÇ
AFET

30
Türkiye'deki Deprem Sonrası Konut Tasarım Stratejilerinin Değerlendirilmesi
Müge Akın, Ahmet Aslan, Hale Nur Pınar

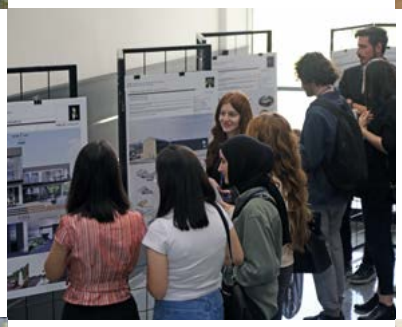

ODA'DAN

58
Kayseri Mimfest
Murat Sönmez

OKULDAN

54
Erasmus Deneyimi
Ömer Şahin Ulu

80
Tol Mimarlık Dergisi'ne Yazı Gönderim Koşulları

82
Tol Mimarlık Dergisi Eski Sayıları

BÜYÜTEÇ
AFET

40
Türkiye'deki Mimarlık Bölümlerinde Yapı Projesi Derslerinde Giydirme Cephe ve Deprem Kavramının Müfredat İçerikleri Açısından İncelenmesi
Asena Soyluk,Mustafa Dallı

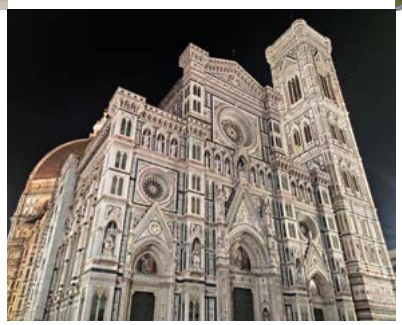

YARIŞMA

68
5 Ocak Parkı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Yarışması – İkinci Mansiyon Ödülü
Dr. Öğr. Üyesi M. Çağlar Baydoğan
Arş. Gör. Fazıl Akdağ
Doç. Dr. Ceyhan Yücel

cindekiler

TOL'DAN

Merhaba;

Hızla geçen bir yılın ardından 2022 TOL sayımızı sizlerle paylaşıyoruz. Bu sayımızın ***Dosya*** konusunu "Dönüşüm" olarak belirledik. Dönüşümün "Hukuksal, Sosyolojik, Kamusal ve Sanatsal" boyutlarının ele alınmasını hedefledik. Bu kapsamda Miray Gür ***"Farklı Boyutlarıyla Kentsel Dönüşümde Bir Kırılma Noktası: Bursa Doğanbey Toki"*** çalışması ile Bursa'da yapılmış olan kentsel dönüşümü farklı dinamikler açısından incelerken, Eda Özsoy ise ***"Kayseri Sahabiye Mahallesi Kentsel Dönüşüm Sürecine Eleştirel Bir Bakış"*** adlı çalışması ile şehrimizde yer alan kentsel dönüşümü irdelemiştir.

Büyüteç bölümünde ise 2020 yılından bu yana ülkemizde ve dünyada yaşanan ***"Yangın, Sel, Deprem, Pandemi"*** gibi afetlerin insan yaşamını fazlasıyla etkilemesinden dolayı konu başlığı ***"Afet"*** olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda Müge Akın, Ahmet Aslan ve Hale Nur Pınar ***"Türkiye'deki Deprem Sonrası Konut Tasarım Stratejilerinin Değerlendirilmesi"*** adlı çalışmalarında Türkiye'deki deprem sonrası konut tasarım stratejilerinin ve geçici barınma yapılarından kalıcı konut planlarına geçişin temel çerçevesini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Asena Soyluk ve Mustafa Dallı ise ***"Türkiye'deki Mimarlık Bölümlerinde Yapı Projesi Derslerinde Giydirme Cephe ve Deprem Kavramının Müfredat İçerikleri Açısından İncelenmesi"*** çalışması ile mimarlık eğitiminde uygulama projeleri/yapı projelerinde giydirme cephe ve deprem ilişkisine dikkat çekmiştir.

Kent Kültürü bölümünde 19 Mayıs 2022 tarihinde şubemiz tarafından gerçekleştirilen Atatürk Kültür Merkezi CSO Konser Salonu ve Koro Çalışma Binalarına yapılan teknik gezi kapsamında; Şeyda Güngör ***"Binanın Sesi - Cso Ve Ankara Gezisinden Deneyimler"*** çalışması ile deneyimlerini bizlerle paylaşmıştır.

Oda'dan köşemizde ise Ekim ayında gerçekleştirdiğimiz Kayseri MİMFEST etkinliğimizin küratörü Murat Sönmez ***"Kayseri Mimfest"*** adlı yazısı ile festivali ele almıştır.

Okul'dan köşemizde ise mimarlık öğrencilerimizden Ömer Şahin Ulu Erasmus deneyimini bizlere anlatmıştır.

Yarışma'dan köşemizde ***"5 Ocak Parkı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Yarışması"*** kapsamında İkinci Mansiyon Ödülünü alan üyelerimizden Dr. Öğr. Üyesi M. Çağlar Baydoğan proje tasarım sürecini bizlerle paylaştı.

Serbest Kürsü köşemizde Akgül Zor ***"Kayseri'nin İlk Barajı"*** çalışması ile şehrimizdeki keşiflerden en az bilineni Kayseri'nin ilk barajı Karakuyu Hitit Barajı yazının konusu olmuştur.

Gelecek sayımızda beraber olmak dileğiyle...

Zafer Tarık ***TANER***
Editör

*Murtaza **ER***
Başkan

BAŞKAN'DAN

TOL'ün yayın hayatına girişinin 20. yılından tüm değerli meslektaşlarımıza merhaba,

Yayıncılığın genel olarak karşılaştığı sorunların üzerine, ekonomik sorunların da mimarlık yayınlarını doğrudan etkilediği bu dönemde; kısa bir aradan sonra ***TOL dergimizin 14. sayısını*** sizlere ulaştırmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Mimarlar Odası Kayseri Şubemizin ***20 yıl önce 240 üyesi*** ile göstermiş olduğu ulusal düzeyde dergi çıkarma özverisi ve kararlılığı bize bu derginin devamını getirme sorumluluğunu yükledi diyebilirim. Dijitale aktardığımız TOL'ün eski sayılarına göz gezdirirken o dönemlerde verilen emeğin kıymetini şimdi daha iyi anlayabiliyoruz. Dijital demişken birçok dergi yayının e-dergi olarak yayın hayatına devam ettiği bu dönemde dijital ortama aktardığımız eski sayıları ve bu sayımız ile TOL'ü; baskının yanı sıra dijital olarak da kitaplıklarımıza ekleyebilecek daha önce ulaşamadığımız yerlere ulaşarak paylaşımını arttırabileceğiz.

Cumhuriyet'in 2. Yüzyılına girerken mimarlığın daha fazla konuşulması, mimarlığın daha fazla ülke gündeminde olmasını istiyorsak, mimarlığı daha fazla kamuya açmalıyız. Daha yaşanabilir şehirler adına mesleki doğrularımızı en az kendi aramızda tartıştığımız kadar bu doğruları kamuya aktarma yöntemlerini de geliştirmeliyiz ki geliştirdiğimiz takdirde olumlu sonuçları olduğuna da birçok kez şahit olduk. TOL'ü mimarlığı kamuya açma fikrinin bir yöntemi olarak görebilirsek, bu dergi zamanla herkes tarafından takip edilen yalnızca bir gruba değil kitlelere hitap eden kültür, sanat ve mimarlık yayını olma kimliğine bürünecektir.

Yayın hayatına verdiği kısa arada dahi ülkemizin farklı yerlerinden birçok meslektaşımızın bizlere "TOL'ü" sorması, Kayseri mimarlık ortamının simgesi olmuş bu derginin yerellik ve kent ölçeğinden çıkıp ulusal anlamda da önemli yere sahip olduğunu göstermektedir. Umudumuz; bu yayının sizlerin katkısı ile daha da güçlendirerek uzun yıllar devamlılığını sağlamaktır. TOL'ün tekrar yayın hayatına dönmesi için emek veren başta şubemiz yönetim kurulu ile iletişim ve yayın komisyonu üyelerine; yazıları ile katkı sunan değerli hocalarımıza; ilk sayısından bugüne derginin, mimarlık ortamına sunulmasını sağlayan meslektaşlarımıza teşekkür ederim.

Keyifli okumalar.

Y. Mimar Zafer Tarık **TANER**
Editör
zafertariktaner@gmail.com

YAYIN KOMİSYONU'NDAN...

TOL MİMARLIK 14.sayısında mimarlık ve kamusallık tartışmaları ile doğrudan ilişkili bir başlığı taşıyor: Dönüşüm – Afet. Bu ikili tema başlığı içerisinde afet, yapılı çevreyi olumsuz yönde etkilerken, dönüşüm ise yıpranan veya afet ile kullanılmaz hale gelen yapılı çevrenin yeniden işlevselleştirmeyi ve afetlere dayanıklı hale getirmeyi amaçlamaktadır. Bundan dolayı afet ile dönüşümü bağımsız olarak incelemek neredeyse imkânsız.

Temanın kapsayıcı ve ilişkisel öneminin farkında olarak sayının içeriğine konuyu yaymaya çalıştık. Doç. Dr. Miray Gür "Farklı Boyutlarıyla Kentsel Dönüşümde Bir Kırılma Noktası: Bursa Doğanbey Toki" adlı çalışması ile Doğanbey Kentsel Dönüşümü 'nün uygulama süreci mimari tasarım, ekonomi ve yasal dinamikler perspektifinden ele alınmıştır. Bununla birlikte süreç ile ortaya çıkan fiziksel çevrenin nedenleri aydınlatılmaya çalışılmış ve kullanım sonrası evre değerlendirilmiştir. Doğanbey'e yapılmış olan TOKİ blokları Mimar Hakan Keleş'in yorumuyla sizlerle...

Fotoğraf 1. *Mimar Hakan Keleş'in Yorumu ile Doğanbey Kentsel Dönüşüm Alanı*

Tema içeriğini oluştururken çok yakın zamanda şube binasını kentsel dönüşüm mücadelesine kaybeden bir kurum olarak; dönüşümün "Hukuksal, Sosyolojik, Kamusal ve Sanatsal" boyutlarını ortaya çıkarmayı odağımız kabul etmiş ve bu sayede "Dosya" konumuzu belirlemiş olduk. Dr. Mimar Eda Özsoy'un "Kayseri Sahabiye Mahallesi Kentsel Dönüşüm Sürecine Eleştirel Bir Bakış" çalışması ile şehrimizde hala devam eden Sahabiye Kentsel Dönüşüm Projesindeki süreci genel hatlarıyla ortaya koyarak, yaşanılan aksaklıklar irdelemiştir. Sahabiye'de yer alan şube binamızın dava süreci devam ederken çekilen fotoğraf Mimar Hakan Keleş'in yorumuyla sizlerle...

Fotoğraf 2. *Mimar Hakan Keleş'in Yorumu ile Sahabiye Kentsel Dönüşüm Alanı*

Afet konusuna ise ***"Büyüteç"*** bölümünde yer verdik. 2020 yılı Türkiye'de 1940'tan sonra en fazla meteorolojik afet yaşanan yıl olması "Afet" konusunu ele almamız için çok önemli bir veri oldu. 2020 yılında ülkemizde yaşanan Elazığ Depremi, Van Depremi, Ege Denizi Depremi, Van Çığ Felaketleri ve Pandemi ardından 2021 yılında Antalya, Muğla, Mersin ve Adana yangınları ile gündemden afet konusu hiç eksik olmadı. Bu kapsamda Müge Akın, Ahmet Aslan ve H.N. Pınar ***"Türkiye'deki Deprem Sonrası Konut Tasarım Stratejilerinin Değerlendirilmesi"*** adlı çalışmalarında Türkiye'deki deprem sonrası konut tasarım stratejilerinin, geçici barınma yapılarından kalıcı konut planlarına geçişin temel çerçevesini değerlendirmeyi amaçlamıştır.

Fotoğraf 3. *Türkiye Depremleri Sonrası Barınma Üniteleri*

Asena Soyluk ve Mustafa Dallı ise ***"Türkiye'deki Mimarlık Bölümlerinde Yapı Projesi Derslerinde Giydirme Cephe ve Deprem Kavramının Müfredat İçerikleri Açısından İncelenmesi"*** çalışması ile mimarlık eğitiminde uygulama projeleri/ yapı projelerinde giydirme cephe ve deprem ilişkisine dikkat çekmiştir. Yapılan çalışmada yapı projesi/uygulama projesi dersi müfredatında bulunan devlet ve özel olarak 45 üniversitenin ders içerikleri incelenmiş ve elde edilen sonuçlara göre bu içeriklerde "deprem/deprem davranışı" kelimelerine 3 (%6,6) kere rastlanırken, "giydirme cepheler" kelimelerine hiç (%0) rastlanmadığı ortaya çıkmıştır.

Kent Kültürü bölümünde 19 Mayıs 2022 tarihinde şubemiz tarafından gerçekleştirilen Atatürk Kültür Merkezi CSO Konser Salonu ve Koro Çalışma Binalarına yapılan teknik gezi kapsamında; Şeyda Güngör ***"Binanın Sesi - CSO Ve Ankara Gezisinden Deneyimler"*** çalışması ile deneyimlerini bizlerle paylaştı.

Fotoğraf 4. *Ankara CSO Teknik Gezisinden..*

Oda'dan köşemizde ise Ekim ayında gerçekleştirdiğimiz Kayseri MİMFEST etkinliğimizin küratörü Murat Sönmez ***"Kayseri Mimfest"*** adlı yazısı ile festivali ele almıştır. Ekim ayında Şubemiz tarafından gerçekleştirilen Kayseri Mimarlık Festivalinin ana teması "Güncel Koşulların Mimarlığı" olarak belirlenmiştir. Bu tema, kuramsal ve pratik alanlarda mimarlığı ve mimarı etkileyen faktörleri; her birimizin farklı yaptığı mimarlığın içerik farklılıklarını; mekânın tasarım ve üretime etki eden düşünce, eylem ve üretimlerimizi; yeniden anlamaya ihtiyaç duyduğumuz mimarlığı ve güncel mimarı ifade etmeyi amaçlamıştır. Mimarlık Haftası boyunca düzenlenen etkinlikler bağlamında, kadim mesleğimizin güncel içeriğini tartışılmış, tasarım ve üretime yönelik deneyimlerimizi paylaşılmıştır.

Fotoğraf 5. *Kayseri Mimfest Güncel Koşulların Mimarlığı*

Okul'dan köşemizde ise mimarlık öğrencilerimizden Ömer Şahin Ulu ***Erasmus*** deneyimini bizlere anlattı.

Yarışma'dan köşemizde ***"5 Ocak Parkı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Yarışması"*** kapsamında İkinci Mansiyon Ödülünü alan üyelerimizden Dr. Öğr. Üyesi M. Çağlar Baydoğan proje tasarım sürecini bizlerle paylaştı.

Serbest Kürsü köşemizde Akgül Zor ***"Kayseri'nin İlk Barajı"*** çalışması ile şehrimizdeki keşiflerden en az bilineni Kayseri'nin ilk barajı Karakuyu Hitit Barajı yazının konusu olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun yaklaşık altı yüz yıl yaşadığı bu topraklarda sekiz yüz yıl hüküm sürmüş Hitit Devleti'nin kamusal yapıları, anıtları ve şehirleri keşfedilmiştir. Bu keşiflerden en az bilineni Karakuyu Hitit Barajı, bu yazıda detaylarıyla ele alınmıştır.

Gelecek sayımızda beraber olmak dileğiyle...

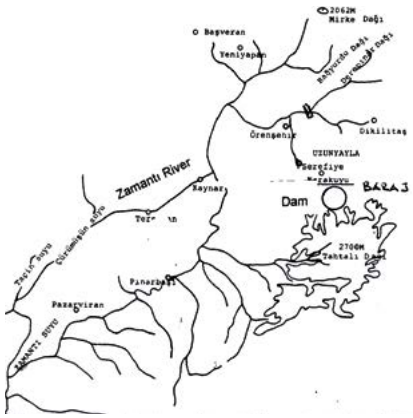

Fotoğraf 6. *Kayseri Karakuyu Hitit Barajından Görsel ve Şehirdeki Konumu*

Doç. Dr. Miray **GÜR**
Mimarlık Bölümü
Bursa Uludağ Üniversitesi
miraygur@uludag.edu.tr

FARKLI BOYUTLARIYLA KENTSEL DÖNÜŞÜMDE BİR KIRILMA NOKTASI: BURSA DOĞANBEY TOKİ

ÖZET

Son yirmi yıldır Türkiye'de merkezi yönetim düzeyinde geliştirilen planlama politikalarının yönlendirdiği kentsel dönüşümler apartman ölçeğinden büyük kent parçalarına kadar farklı ölçeklerde kentleri yeniden biçimlendirmektedir. Hem alan kullanıcısı özelinde, hem de kent kullanıcısını kapsayan biçimde dönüşümlerin sosyo-fiziksel çevrenin farklı katmanları üzerinde başta fiziksel olmak üzere, sosyal ve ekonomik etkileri zaman ilerledikçe evrilmektedir. Kentsel dönüşüm konusu yasal altyapı ve beraberinde yapılan uygulamalarla halk, uzmanlar ve akademisyenler tarafından tartışılan dinamik bir alan kimliğine sahiptir. Bu çerçevede makalede gabarisi ve mimari tasarımıyla ulusal çapta bilinirlik kazanmış olan Doğanbey Kentsel Dönüşümü'nün uygulama süreci mimari tasarım, ekonomi ve yasal dinamikler perspektifinden ele alınarak, ortaya çıkan fiziksel çevrenin nedenleri aydınlatılmakta ve kullanım sonrası evre değerlendirilmektedir. Fiziksel yönüyle farklı paydaşlar tarafından tartışılan alanda gerçekleştirilen araştırma ile kullanıcıların algı ve deneyimleriyle ilintili olarak Doğanbey'in kullanım süreci de değerlendirilmiş olup, alanda bu sürecin ilerlemesiyle birlikte farklı sorunların başgösterdiği tespit edilmiştir. Yapım kalitesindeki eksiklik, ekonomik borçlar, alanın fiziksel görünümü gibi sorunlarla birlikte hızla sosyal ilişkilerin bozulduğu ve giderek güvenlik sorunlarının arttığı bölge, makalede uygulamanın başlangıcından günümüzdeki yıkım tartışmalarına kadar uzanan bir perspektifte tartışılmaktadır.

Resim 1. *Yenileme Öncesinde Bölgenin Dokusu (Osmangazi Belediyesi, 2008)*

GİRİŞ

Son yirmi yıldır, Türkiye'de apartman ölçeğinden büyük kent parçalarına kadar konut alanlarının yenilendiği kentsel dönüşüm projeleri planlama politikalarında önemli bir yere sahiptir. Kentsel alanları değiştiren bu girişimler genellikle kentliler tarafından fiziksel değişim odaklı değerlendirilse de, uzun vadede alan kullanıcıları ile birlikte kent kullanıcısını da etkileyen bir olgu ve eylem olmaktadır. Zaman ilerledikçe kentin ve toplumun farklı katmanları üzerinde sosyal, çevresel ve ekonomik boyutta etkilerini göstermekte olan dönüşümlerin en büyük etkisi sosyal yapı üzerinde ortaya çıkmaktadır. Fiziksel değişimin yanısıra yıllardır içinde bulunduğumuz ekonomik dalgalanmaların da etkisiyle ekonomik açıdan da hem alan kullanıcıları, hem de dolaylı olarak kentlileri etkileyen kentsel dönüşümler sosyo-ekonomik yaşam biçimini kısa ve uzun vadede şekillendirmektedir.

Bu perspektiften makalede, Doğanbey Kentsel Dönüşüm Uygulaması, uygulama öncesi süreç, uygulama süreci ve sonrasında geçirilen dönem farklı boyutlarıyla ele alınmakta, dönüşümün en ağır etkisi yaşam biçimi üzerinde gerçekleştiğinden ağırlıklı olarak sosyal boyut penceresinden tartışılmaktadır. Uygulamanın sosyal yaşam biçimi üzerindeki etkileri zaman içerisinde sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik olmak üzere farklı boyutlar üzerinden alan kullanıcısını etkilemiştir. Doğanbey'in en bilinen özelliği gabarisiyle ve mimari tasarımıyla kentin silueti üzerinde ortaya çıkan olumsuz etkisidir ancak herkes tarafından bilinmeyen sosyal sorunlar da kullanım sürecinde ortaya çıkmış ve çıkmaktadır. Makalede fiziksel çevre beraberinde değişen sosyal yaşantı ele alınmaktadır.

Doğanbey Kentsel Dönüşüm Uygulaması, günümüzde kentsel dönüşüm uygulamalarının planlama ve politikalar anlamında oldukça önemli bir gündem maddesi olduğu ülkemizde kent siluetine olan etkisi ile başlayan tartışmaların ardından günümüzde güvenliği tehdit eden kullanımına kadar değişen bir süreci tetiklemiştir. Bu yönüyle hem akademik hem de medya perspektifinden farklı boyutlarıyla tartışılmış ve halen tartışılmakta olan bir alandır. Bu makalenin amacı yenilenen konut çevresinde hak sahiplerinin yaşam biçiminin ve yaşam kalitesinin nasıl değiştiğinin izlenmesi, kullanıcı görüşleri ile memnuniyet düzeylerinin belirlenmesi ve uygulanan politikaların fiziksel ve sosyal çevre üzerinde oluşturduğu etkilerin bilimsel verilerle ortaya konmasıdır. Bunun ardından uygulama süreci ve kullanım sonrasında medyada yer alan haberler ile birlikte tartışmalara yeni bir perspektif getirilmesi hedeflenmektedir.

Kentsel dönüşüm "ne" olmalı?

İlk olarak İngiltere, devamında Amerika ve Batı Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı'nın da etkisiyle fiziksel, sosyal ve ekonomik anlamda çöküntüye uğramış bölgelerin iyileştirilerek canlandırılması amacıyla ortaya çıkan kentsel dönüşüm değişime uğrayan bir bölgenin fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarına kalıcı bir çözüm sağlaması, kapsamlı bir vizyon ve eylem sunması gereken bir süreçtir. Roberts ve Sykes (2000) kavramı söz konusu bölgenin farklı koşullarına kalıcı iyileştirmeler getirme arayışı içinde, kentsel sorunların çözümünü sağlayan kapsamlı ve bütünleşik bir vizyon ve eylem olarak ifade etmekte ve kentsel yenileme eylemlerinin taşıması gereken ilkeleri şu şekilde sıralamaktadır ***(Roberts ve Sykes 2000);***

- Dönüştürülecek olan kentsel alandaki yerel koşulların detaylı analizine dayandırılması,
- Alandaki fiziksel doku, sosyal yapı, ekonomik altyapı ve çevresel şartların eş zamanlı adaptasyonunun hedeflenmesi,
- Sorunların çözümünü dengeli, düzenli ve olumlu bir tavırla gerçekleştirecek olan kapsamlı ve bütünleşik strateji uygulamaları yoluyla söz konusu eş zamanlı adaptasyon görevini başarma girişimi,
- Bir strateji ve uygulama sonucunda ortaya çıkan programların sürdürülebilir gelişme hedefleriyle uyumlu olarak geliştirilme garantisi,
- Uygun olduğu durumlarda ölçülebilen ve ölçülebilmesi gereken net ve işlevsel amaçlar belirlenmesi,
- Toprak ve diğer çevresel koşulları kapsayan doğa, ekonomi, insan kaynaklarının ve diğer kaynakların mümkün olduğunca iyi kullanımı,
- Kentsel alanın dönüşümünde kamu yararının sağlanmasıyla tüm paydaşlar arasında işbirliği, ortaklık ve olabilecek en yüksek katılımla anlaşma sağlanması,
- Belirli amaçların başarılması ve kentsel alanlar üzerinde değişen doğayla birlikte içsel ve dışsal güçlerin etkilerinin denetlenmesine yönelik stratejilerin ne kadar başarılı olduğunun ölçülmesinin öneminin anlaşılması,
- Uygulamanın ilk programlarının olası değişikliklere göre revize edilmesi gereksinimi olasılığının kabulü,
- Bir stratejinin farklı elemanlarının farklı hızlarda gelişim kaydedeceği gerçeğinin fark edilmesi.

İlgili maddelerde görüldüğü gibi yerel

Resim 2 ve 3.*Alanda bulunan tescilli yapılar ile yenileme sonrasında yapılan konut bloklarının ilişkisi (Gür, 2015)*

koşulların fiziksel, sosyal ve ekonomik uygunluğu, sorunların doğru tariflenerek çözüm üretilmesi, zaman içerisindeki değişimlere ve beklentilere cevap verilmesi ve kamu yararı, diğer bir deyişle en az fiziksel çevredeki değişim kadar sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik ve kalkınma kentsel dönüşümlerin sahip olması gereken özelliklerdir.

Esasen müdahaleci bir eylem olduğu yadsınamaz bir gerçeklik olan kentsel dönüşümün çeşitli aktörlere eşit mesafede duran / durması gereken bir süreç olduğu vurgulanmalıdır. Uygulanacağı bölgenin farklı çevresel, sosyal, ekonomik ve politik koşullarına cevap verme amacıyla, ortak çaba içerisinde uzlaşma yoluyla çözüm üretmeyi hedefleyen bir kentsel dönüşüm bireysel ve kentsel yaşam kalitesini yükseltmek için mükemmel bir fırsata dönüştürülebilir. Yaşam kalitesi açısından da toplumsal yaşam kalitesinin yükseltilmesi adına uygulamalarda kamu yararının ön planda tutulması için farklı aktörlere eşit mesafede durulması bir gerekliliktir. Sürecin başında iken, sürecin sonunda ulaşılmak istenen hedefler doğru olarak belirlendiğinde, bölge ve yaşam koşullarının değişime zorlanmadığından, diğer bir deyişle kamu yararı ve yerel kullanıcının sürdürülebilirliği hedeflendiğinde kentsel dönüşümler olumlu girişimler olmaktadır.

Planlama ve Uygulama Süreci ile TOKİ Doğanbey Kentsel Dönüşüm Projesi

TOKİ Doğanbey Kentsel Dönüşüm Projesi, kentsel bağlama aykırı fiziksel varoluş biçimi başta olmak üzere, fiziksel, ekonomik ve sosyal boyutlar üzerinde oluşturduğu etkilerle Türkiye çapında bilinen bir dönüşüm uygulaması olmuştur. Dönüşümün başlatılmasını nedenleri, bölgedeki konutların ekonomik ve işlevsel açıdan ömürlerini tamamlaması, alanın dönüşüm öncesindeki ulaşım, imar ve altyapı özelliklerinin kalkınmaya ve yenilenmeye elverişli olmaması ve bireysel girişimlerle kalkınmanın ve yenilemenin zor gözükmesidir. Dönüşümün gerçekleştirildiği bölge Bursa,Osmangazi İlçesi'ndeki Haşim İşçan Caddesi ile Gazcılar Caddesi arasında yer alan Doğanbey, Tayakadın, Kiremitçi ve Kırcaali adındaki dört mahalleyi kapsamaktadır. Alanın doğusunda Ördekli Hamamı Çevresi Kentsel Sit Alanı bulunmakta olup, çoğu yapının 1 ve 2 katlı olduğu bölgede Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından tescil altına alınmış anıtsal yapılar ve sivil mimarlık örnekleri yer almaktadır. Bölgenin Gazcılar Caddesi ve Fomara Caddesi'ne yakın konumdaki kuzey ve batısında ise ağırlıklı olarak çok katlı yapılar yer almaktadır ***(Resim 1)***.

Dönüşüm süreci başlamadan önce alan kullanıcılarının bir kısmı bakımsız durumdaki konutlarını yenilemek istediğini belirtirken, bu kişiler belediyenin yıkım gerçekleştireceği söylentisi nedeniyle herhangi bir girişimde bulunmamışlardır. Bursa'nın en eski yerleşimlerinden biri olan alanda Osmangazi Belediyesi tarafından projenin uygulanmasına kesin karar verilinceye kadar yenileme yapılamamasının nedeni; ölüm, veraset, bireysel hisseli satışlar vb. nedenlerle mülk sahibi sayısının çok fazla olmasıdır. Alandaki parçalı ve çoklu mülkiyetin yanısıra hukuksal nedenler, sosyal problemler, yapılaşma hakları gibi çalışmaları zorlayacak girdiler nedeniyle belediye, kendi tasarladığı model doğrultusunda plan, mülkiyet ve fonksiyon değişikliği yapılmasına karar vermiştir. Osmangazi Belediyesi tarafından ifade edildiği şekilde tarafından kent merkezindeki alanda dönüşümün başlatılmasının nedenleri, bölgedeki konutların ekonomik ve işlevsel açıdan ömürlerini tamamlaması, alanın ulaşım, imar ve altyapı özelliklerinin kalkınmaya elverişli olmaması, bireysel girişimlerle kalkınmanın ve yenilemenin zor gözükmesi olarak tanımlanmıştır ***(Osmangazi Belediyesi, 2008)***.

Dönüşüm alanının önemli bir özelliği, 2014 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmış olan tarihi Hanlar Bölgesi'ne oldukça yakın bir konumda ve Bursa kentinin merkezinde yer almasıdır. Dönüştürülecek bölgenin sınırları içerisinde yer alan tescilli yapılar ve çeperinde konumlanan sit alanı projeyi çoğu dönüşüm girişiminden farklı kılmakta, geçmiş değerlerin yaşatılmasını ve uzun vadede çok yönlü fayda sağlayacak biçimde verilmesi gereken hassas planlama kararlarını gerektirmektedir. Buna karşın uygulama sürecinde çekilen fotoğraflar yenileme sürecinde yapılan konut bloklarının tescilli yapılara ölçek ve duyarlılık açısından ne kadar aykırı olduğunu göstermektedir ***(Resim 2 ve 3)***.

DÖNÜŞÜM ALANININ ÖNEMLİ BİR ÖZELLİĞİ, 2014 YILINDA UNESCO DÜNYA MİRAS LİSTESİ'NE ALINMIŞ OLAN TARİHİ HANLAR BÖLGESİ'NE OLDUKÇA YAKIN BİR KONUMDA VE BURSA KENTİNİN MERKEZİNDE YER ALMASIDIR.

Doğanbey Kentsel Dönüşüm Uygulaması 06.02.2006 tarihinde Osmangazi Belediyesi ve Başbakanlık Toplu Konut İdaresi (TOKİ) arasında imzalanan Ön Protokol'ün ardından 28.11.2006 tarihinde TOKİ, Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve Osmangazi Belediye Başkanlığı arasında imzalanan "Bursa Osmangazi Doğanbey Kentsel Yenileme Projesi Protokolü" ile başlamıştır. 2006 yılından itibaren çalışmalara başlanan alanda, bölgedeki tüm taşınmaz varlıklar Osmangazi Belediyesi tarafından tespit edilmiş, projede yer alan mülkiyet sahiplerinin beklentilerinin belirlenmesine yönelik görüşmeler yürütülmüştür. Belediye personeli tarafından yapılan tespitlerden yararlanarak

dönüşüm sonrasında bölgede yer alacak olan konutların büyüklük ve niteliğine ilişkin yapılan ön çalışmanın ardından hak sahipleri ile anlaşmalar başlamıştır.

Yapılan tespitlere göre, bilinen paydaş sayısının 1910 olmasına rağmen alanda 3784 hissedar olduğu anlaşılmıştır. Alanda 462 kişi 0-25 m^2, 478 kişi 25-20 m^2, 548 kişi 50-100 m^2, 226 kişi 100-150 m^2, 95 kişi 150-200 m^2 arasında, 101 kişi ise 200 m^2 veya daha büyük yere sahiptir. 0-25 m^2 'lik mülkler 6248 m^2, 25-50 m^2'lik mülkler 17597 m^2, 50-100 m^2'lik mülkler 39.217 m^2, 100-150 m^2'lik mülkler 27388 m^2, 150-200 m^2'lik mülkler 16319 m^2, 200 m^2'lik ve daha büyük mülkler ise alanda 34368 m^2 büyüklüğünde yere sahiptirler (Çizelge 1). Alanda yapılan tespitlere göre, paydaşların yarısının 50 m^2 'den, %80'inin ise 100 m^2 'den az mülkiyetinin olduğu görülmüş ve bu durum, dönüşüm sonrasında tüm mülk sahiplerinin bölgede konut sahibi olması hedefi nedeniyle tasarım kararlarını yoğunluk anlamında etkilemiştir.

Osmangazi Belediyesi'nin alan kullanıcılarını mağdur etmeme hedefine yönelik olarak hak sahiplerinin tamamının dönüşüm sonrasında bölgede yaşamasına ilişkin öngörü üzerine, belediye ve Öncü Kentsel Dönüşüm Firması işbirliğiyle bir sayısal paylaşım modeli oluşturulmuştur. Bu sayısal paylaşım modelinde 5 m^2 ve üzeri arsa payı olan maliklerin konut sahibi olması ve her 2 m^2 arsaya karşılık 3 m^2 bitmiş konut verilmesine ilişkin kararlar tasarımı etkileyen en önemli maddeler olmuştur. Uygulama sonrasında fiziksel çevre sorununun özünü oluşturan, ekonomik boyutun yanı sıra planlama ve tasarım boyutunu, dolayısıyla kenti olumsuz olarak doğrudan etkileyen dönüşümün temel kararları bu modelde alınmıştır. ***Tablo 1***'de mülkiyet grubuna göre hak sahiplerine dağıtılan konut tipi görülmekte olup, 100 m^2 'den itibaren verilen konut büyüklüğü ve adedi mülkiyet gruplarına göre değişmektedir.

Bu kararlara göre Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin olumlu bir yön olarak belirttiği üzere, Türkiye'de benzer dönüşüm projelerinde mülk sahiplerine arsa hisselerinin ¼'i oranında bitmiş daire verilirken, Doğanbey'de 1,5 katı oranında bitmiş daire veriliştir. Ancak bu oran kitlesel yoğunluğu oldukça arttırarak kent merkezinde yüksek konut bloklarının kent siluetine egemen olduğu yoğun ve sıkışık bir doku ortaya çıkarmıştır ***(Tablo 2)***.

Sayısal paylaşım modelinin belirlenmesinin ardından istimlak sürecinin başlamasıyla birlikte hak sahipleri tarafından çok sayıda kamulaştırma davası açılmış, ancak davalar parsellerin kamulaştırılması ve işlemlerin yürütülmesinin devamı kararı ile sonlanmıştır. Projenin hukuki altyapısı incelendiğinde, gerekli plan değişikliklerinin yapılarak dönemin Başbakan'ı Erdoğan'ın oluru ile sürecin başladığı görülmektedir. Sürecin ilerlemesiyle Şekil 2'de görülen 200.000 m^2 'lik alanın Kentsel Dönüşüm Alanı olarak ilan edilmesine yönelik gerekli plan değişiklikleri yapılmış ve 2008'de alanda kamulaştırma yapılabileceğine dair Başbakan oluru alınmıştır.

Tasarıma ilişkin yetkili kişilerden alınan bilgilere göre, TOKİ yetkilileri alanın doğusunda yer alan sit alanına yakın bölgede alçak, MİA bölgesi doğrultusunda ise yüksek konut bloklarının tasarlanmasını

MÜLKİYET GRUBU	KİŞİ	ALAN (m^2)
0-25 m^2	462	6.248
25-50 m^2	478	17.597
50-100 m^2	548	39.217
100-150 m^2	226	27.388
150-200 m^2	95	16.319
200+ m^2	101	34.368
TOPLAM	1.910	141.137

Tablo 1. *Mülkiyet Grupları (Osmangazi Belediyesi, 2008)*

MÜLKİYET GRUBU	ALAN (m^2)
50 m^2'ye kadar	75
75 m^2'ye kadar	112,5
100 m^2'ye kadar	150

Tablo 2. *Sayısal Paylaşım Modeli (Osmangazi Belediyesi ve TOKİ 2010)*

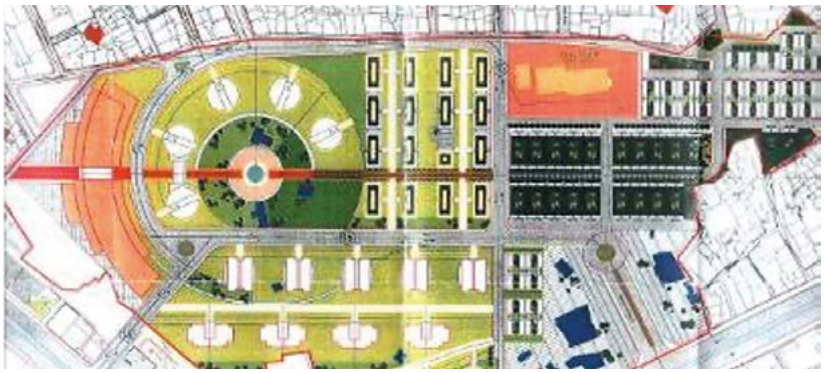

Resim 4. *Dönüşüm için üretilen projenin vaziyet planı (Özdeş, 2007)*

Resim 5. *Doğanbey Kentsel Dönüşüm Projesi uygulanan vaziyet planı (Osmangazi Belediyesi arşivi, 2013)*

uygun görmüştür. Bu kararın ardından TOKİ proje için süreçte mimarla görüşmüş ve bu kapsamda görüşülen ilk mimar (Nalbant) tarafından emsal değerinin arttırılmaması ve yoğunlukların yükseltilmemesi esas alınarak tasarlanan, kentsel doku modelleri, yapı tipolojileri ve bağlantılarla ilgili olumlu öneriler barındıran bir taslak proje geliştirilmiştir ***(Resim 4)***.

Ancak mimar tarafından üretilen öneri TOKİ'nin anlaştığı imalatçı firmalardaki sınırlılıklar ve konvansiyonel yapım yöntemlerinin dışına çıkılamaması gibi gerekçelerle kabul edilmeyerek tasarımcının proje ile ilişiği kesilmiştir. Daha sonra çalışılan farklı bir mimar tarafından belirlenen öneri de uygulamaya geçmemiş ve uygulanan proje, Nalbant'ın önerdiği, mali kaygılar nedeniyle reddedilen projenin TOKİ mimarları tarafından, daha fazla konutun yer alacağı şekilde revize edilmesiyle geliştirilmiştir. İlk öneride 2407 olan konut sayısının avan proje sonrasında 2729'a ulaştığı söz konusu uygulanan proje ***Resim 5 ve 6***'da yer almaktadır. Projeyle birlikte konut alanında dönüşüm öncesinde 75-100 kişi/ hektar olan yoğunluk, dönüşüm sonrasında 500 kişi/ hektara yükselmiştir. Buna rağmen yetkililer tarafından, 1/5000 ölçekli Bursa Nazım İmar Planı'nda yoğunluğun 800 kişi/hektar olarak görüldüğü ve bunun projede azaltıldığı belirtilerek uygulama savunulmakta olup, buradaki sorun plan kararlarının, sayısal veriler baz alınarak, insanı odak noktasına yerleştirmeden verilmesinden kaynaklanmaktadır.

TOKİ tarafından mümkün olduğunca konut sığdırılmasına ve blokların alçak ve yüksek olarak gruplanmasına ilişkin geliştirilen mimari tasarıma göre, alanın % 40'ı 3-4 katlı, çoğunluğu 22-23 katlı binalardan oluşmaktadır. Alan ziyaretlerinde blokların yükseklikleri arasındaki dengesiz görünümün kullanıcıyı ettiği görülmüş, farklı inşaat firmalarının uyguladığı binaların dilinin de farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Az katlı konutlar geleneksel konut dokusunu referans alırken, daha yüksek konutlar "TOKİ mimarisi"ne, en yüksek bloklar ise "rezidans tipolojisi"ne yakın bir üslupla tasarlanmıştır. Bölgede özgün bir projenin ortaya çıkmaması, "TOKİ mimarisi"nden uzaklaşılmaması kent merkezinde çok olumsuz bir yapılaşmayı beraberinde getirmiştir. TOKİ tarafından 6 ayrı etap halinde uygulanan Doğanbey Kentsel Dönüşüm Projesi'nde 75, 112.5 ve 150 m^2 olmak üzere üç tipte, toplam 2729 adet konut yer almaktadır. Konutların mimari nitelikleri ele alındığında 3-4 katlı sıra evler biçimindeki A Bloklar'ın tamamına yakını 75 m^2, az sayıdaki teras katları 112,5 m^2 büyüklüğündedir ***(Resim 7).*** B ve C Bloklar 23 katlı olduğu projede, B Bloklar yalnızca 112,5 ve 150 m^2 'lik dairelerden oluşurken, C Bloklarda 75 m^2 'lik daireler de yer almaktadır ***(Resim 8 ve 9).*** D Blokların tamamı ise 150 m^2 'lik dairelerden oluşmaktadır ***(Resim 10)***.

Doğanbey'de, 3 yıllık gecikmenin ardından 2012'nin Temmuz ayında konut teslimlerine başlanmıştır. Sayısal paylaşım modeline göre Osmangazi Belediyesi tarafından gerçekleştirilen kura çekiminde, hak sahiplerinin konutlarının yer aldığı bloğa veya konut büyüklüğüne ilişkin talepleri dikkate alınmadığından, ilerleyen paragraflarda yer aldığı üzere süreçte sosyal sorunlar yaşanmıştır. TOKİ mimarlarının revizyonu nedeniyle metrekare farkından doğan borçlar ise ekonomik sorunları oldukça büyütmüştür.

Farklı boyutlarıyla Doğanbey'e ilişkin Kullanım Sonrası Değerlendirme

Alanda 325 kişiyle yapılan anket, 35 kişiyle yapılan derinlemesine görüşmelerin analizi sonucunda, kullanıcıların konutun iç mekanı, konut çevresi, sosyal ilişkiler, ekonomik parametreler bağlamında farklı sorunlarla karşı karşıyla olduğu ve büyük oranda memnuniyetsizliğin ortaya çıktığı ortaya konmuştur. Fiziksel çevre kapsamında konut niteliklerinden memnuniyet ele alındığında, dönüşüm öncesinde yaşadığı evin yaşam biçimine uygun olması nedeniyle alana taşındığını belirten kullanıcıların çoğu dönüşüm sonrasındaki evinin yaşam biçimine uygun olmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte konutun oda sayısı, mekan büyüklükleri, iklimsel konfor vb. parametrelerinden memnun olduğunu belirten katılımcı oranı, olmayanlardan daha fazladır. Dairenin toplam büyüklüğünden en memnun olanların en büyük dairede (150 m^2) yaşayan kullanıcılar olmasına rağmen, orta büyüklükteki dairelerde (112,5 m^2) konuttan genel memnuniyet düzeyi en yüksektir. En küçük dairelerden (75 m^2) ise hem büyüklük, hem de genel memnuniyet düzeyi düşüktür. Bu durumda, Doğanbey sakinlerinin sosyal yapısına ve yaşam biçimine en uygun konutların orta büyüklükteki daireler, en uygun olmayanların ise en küçük daireler olduğu söylenebilir. Bu noktada sayısal paylaşım

Resim 6. *Doğanbey'in genel görünümü (Gür, 2020)*

Resim 7, 8, 9. *A, B ve C Bloklardan görünüşler (Gür, 2015)*

modeli "kullanıcıyı mağdur etmeme" hedefine ulaşamamış gibi görünmektedir.

Konut mekanında büyüklüklerle bağlantılı olarak memnuniyet farklılıkları, bloklar içerisindeki gelir düzeyinin ve sosyal yapının farklılaşması ile de ilişkilidir. Küçük, orta ve büyük dairelerin karışık biçimde yer aldığı C Bloklarda farklı metrekareler nedeniyle kullanıcı grupları farklılaşmakta ve bu durum uyumsuz sosyal grupların komşu olmasını beraberinde getirmektedir. Buna karşın en küçük dairelerden memnuniyet düzeyinin düşük olmasına rağmen, tamamı bu tip konutlardan oluşan A Bloklardaki memnuniyet düzeyi büyüklük dışındaki konularda kötü olmayıp, bu durum bu blokların benzer sosyal yapıyı barındırmasının ve az katlı olmasının memnuniyet düzeyini olumlu etkilediğini göstermektedir.

Yapım kalitesi ele alındığında, hem işçilik hem de malzeme anlamında kullanıcıların tamamına yakını oldukça memnuniyetsizdir. Kullanıcılarla yapılan görüşmeler sırasında, her gün onlarca kullanıcının konutlarında onarım yaptırdığının izlendiği bölgede katılımcıların neredeyse tamamı yetkililerin konutların oldukça kaliteli bir biçimde inşa edileceğine dair söz verdiğini, ancak bu yöndeki beklentilerinin kesinlikle karşılanmadığını belirtmiştir. Buna göre, maliyetin azaltılması adına inşaat kalitesinin düşük tutulmasının memnuniyet ve yaşam kalitesini olumsuz etkilediği, kullanım aşamasında sorunlar oluşturduğu belirtilebilir. Doğanbey'de konut memnuniyetinin kuradan memnuniyet, yaşam biçimine uygunluk ve aidiyet ile ilişkili olduğu görülmüştür. Sayısal paylaşım modeline göre kura çekimiyle gerçekleştirilen konut dağıtımı sırasında, kullanıcıların sosyal yapısı, gereksinim, istek ve beklentilerinin dikkate alınmamış, seçim hakkı olmayan ve yaşam biçimine uygun olmayan konutlarda yaşamak durumunda kalan kullanıcıların yaşam kalitesi ve aidiyet hissi olumsuz etkilenmiştir.

Resim 10. *D Bloklardan görünüş (Gür, 2015)*

Bölgedeki fiziksel çevre değerlendirildiğinde, Doğanbey'de bahçe ve yolların bakımlılığından memnuniyetin azaldığı izlenmiştir. Yeşil alanlardan % 70, çocuk oyun alanlarından ise % 50 oranında kullanıcının memnun olmadığı bölgede dönüşüm öncesinde oldukça az kişi ağaç ve yeşilliğin az olduğunu düşünürken, dönüşüm sonrasında bu oran % 90'a yaklaşmıştır. Yeşil alan miktarı ve bakımlılığı dışında konut çevresi algısını etkileyen farklı bir konu, alanın görünümüdür. Kullanıcıların çoğu blokların yüksekliğinden, yakınlığından ya da bir kısmının alçak bir kısmının yüksek olmasından memnuniyetsizliğini dile getirmiştir. % 80'den fazla katılımcının bölgenin kent siluetini olumsuz etkilediğini vurguladığı alanda, alanının fiziksel görüntüsünden memnuniyetsizlik, blokların yüksekliği, yakınlığı ve estetik bulunmaması ile ilişkili iken, fiziksel görüntüden memnun olmayan katılımcılar aynı zamanda kent siluetinin de Doğanbey'den olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir. Nitekim kamusal alan ile ilgili kullanıcı tercihlerine ilişkin bir çalışmada, kamusal alanın ve yapılı çevrenin kalitesinin kullanıcının yaşamı ve hissettikleri üzerinde doğrudan bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır ***(CABE, 2002)***.

Kentle ilişki, erişilebilirlik ve ulaşım incelendiğinde ise, oldukça merkezi konumdaki Doğanbey'de kullanıcıların çoğunun toplu taşıma olanaklarından, sağlık ve günlük gereksinimlerini karşılayabileceği mekanların erişilebilir olmasından memnun olduğu izlenmiştir. Bununla birlikte

"KONUTLARIN VE SİTE YAŞAMININ GETİRDİĞİ KONFORA VE "ZENGİNLİK ALGISI"NA KARŞIN, YAŞAMIN YALNIZLAŞTIĞI DOĞANBEY'DE, ESKİ KONUT SAHİPLERİ İÇİN KONUTLARI YOKSULLUKTAN ONLARI KURTARMIŞ GÖRÜNSE DE, DEĞİŞEN SOSYAL DOKU, YENİ YOKSUNLUKLARI VE YENİ ENDİŞELERİ BERABERİNDE GETİRMİŞT"

dönüşüm sonrasında Doğanbey'in kalabalıklık düzeyi ve ulaşım aksının değiştirilmesinin de etkisiyle, trafik yoğunluğu oldukça artmıştır. Otoparkların da yetersiz hale geldiği alanda belediyenin gelir kapısına dönüştürdüğü açık otoparklara kent kullanıcılarının araçlarını park etmesi nedeniyle, alan kullanıcısı için açık otoparklar yetersiz hale gelmiş olup, kapalı otoparklar ise güvenlik endişesi nedeniyle kullanılmamaktadır.

Kentsel dönüşümün sosyal etkisi değerlendirildiğinde komşuluk ilişkileri ve güvenlik algısının birbirleriyle ilişkili olduğu görülmüştür. Dönüşüm öncesinde komşuluk ilişkilerinin, mahalle kültürünün bir getirisi olarak yaşam biçimini oluşturduğu Doğanbey'de, dönüşüm sonrasında her gün görüştüğünü belirten katılımcı oranı % 80'lerden % 5'lere düşmüş, komşularını cana yakın bulduğunu ve birlikte sıklıkla zaman geçirdiğini belirtenlerin oranı % 90'lardan yaklaşık % 20'ye düşmüştür. Benzer biçimde mahallelerine ve komşularına bağlılık ve aidiyet hisseden katılımcı oranı da oldukça azalmış, komşuluk ilişkileri, mahalleye duyulan aidiyet ve bağlılık hissi azalmıştır. Bu sonuçlar fiziksel çevrenin önceki duruma tamamen zıt bir biçimde değiştiği Doğanbey'de kullanıcıların sosyal yaşamının ve yeni çevreye uyum sağlayıp sağlayamayacağının dikkate alınmadığını göstermektedir.

Mahalle iken yüksek bloklardan oluşan bir konut alanına dönüşen Doğanbey'de bunun getirisi olarak, güvensizlik hissi yayılmış ve değişen yaşam biçimi ile birlikte, gündelik hayat ağırlıklı olarak daire içerisinde, çekirdek ailede sürdürülmeye başlamıştır. Apartman bloklarındaki dikey yaşam, dönüşüm öncesindeki yatay mekan organizasyonu gibi komşuluk ilişkilerine olanak vermemektedir. Alanda mahalle kültürünün bir getirisi olarak yaşam biçiminin dikey bloklar nedeniyle tamamen bozulması komşuluğun yanısıra güvenliği de oldukça olumsuz etkilemiştir. Nitekim sosyal ilişkileri ve komşuluğu besleyen konut alanlarında da konut nitelikleri, ortak kullanım alanlarındaki aktiviteler, konutların / çevredeki yapıların tipolojisi, ölçeği, tasarım kararları, yoğunluğu ve alandaki yarı özel mekanlar etkilidir (Galster, 2001; Wilkerson ve ark., 2011). Yatay mekânsal organizasyonun sağladığı güvenlik, sosyal etkileşimi ve beraberinde dayanışma, aidiyet ve bağlılık hissi, çocuk büyütmeye uygunluk olumsuz etkilenmiş, mahalle kurgusu yapılanmasının desteklediği kullanıcı yaşantısı yok olmuştur. Yaşam biçimine uygunluğunu yitiren yeni çevre, çoğunluğun çevreye uyum sağlayamamasını ve Doğanbey'de dönüşüm sonrasında kullanıcı yaşam kalitesinin azalmasını beraberinde getirmiştir.

Güvenlik algısının da dönüşüm sonrasında ciddi olarak azaldığı bölgede, bu sorunun mimari tasarım, komşuluk ilişkilerinin azalması ve yollardaki aydınlatmasının yetersiz bulunması ile ilişkili olduğu izlenmiştir. Doğanbey'de yaşayan halkın bölgenin güvenlik duvarları ile kuşatılmasını istemesi, Doğanbey'in kente ne fiziksel ne de sosyal anlamda entegre olduğunu göstermektedir ***(Gür ve Dostoğlu, 2016)***.

Konutların ve site yaşamının getirdiği konfora ve "zenginlik algısı"na karşın, yaşamın yalnızlaştığı Doğanbey'de, eski konut sahipleri için konutları yoksulluktan onları kurtarmış görünse de, değişen sosyal doku, yeni yoksunlukları ve yeni endişeleri beraberinde getirmiştir. Kentsel dönüşümün eksenini etkileyen farklı bir dışsal dinamik, 2011 sonrasında alınan yoğun göç sonrasında Türkiye'de Bursa'nın çok tercih edilen bir şehir olması ve kentteki merkezi konumu ve uygun kira koşulları ile Doğanbey TOKİ'nin çekim merkezi haline gelmesidir. Suriyeli, Afgan, Somali, Katar ve Kuveytli göçmenlerin tercih etmeye başladıkları Doğanbey TOKİ konutları ucuz konut stoğu ile orta sınıf sığınmacı ve mültecilerin de tercih ettikleri bir alan olmuş, bu kişiler Doğanbey yerli sakinleri için rahatsızlık yaratmaya başlamıştır. Uluslarası göçmen ve mülteciler nedeniyle yeni bir tür çöküntü alanına dönüşen Doğanbey'de farklı bir sosyal güvenlik sorunu da gündelik kiralamalardır (Uzer, 2021). Bölge sakinleri hakkında medya organlarında yer alan birtakım haberler de kullanıcıların benzer sorunlar nedeniyle memnuniyetsizliğini, bir kısmının güvenlik sorunları nedeniyle alandan taşındığını göstermektedir. İlerleyen paragraflarda Web sitelerinde yer alan haber portallarında alanla ilgili en güncel haberlere yer verilmektedir;

"Fuhuş, uyuşturucu, terk edilmişlik ve günlük kiraya verilen evler yüzünden Doğanbey TOKİ terk edilmeye başlandı. Devasa binalarda dairesi olanlar huzurlu bir yaşam umut eden devasa binalarda oturanlar, birikimlerinin camlarına satılık tabelası asıyor, cazibe merkezi her geçen gün yalnızlaşıyor..." ***(https://www.haberler.com/guncel/doganbey-de-cogunlugu-suriyeli-51-multeci-6277670-haberi/)***

"Dairlerine taşındıkları ilk günden buyana huzuru bulamayan Doğanbey TOKİ'de oturanlar, evlerini yüksek fiyat karşılığı kiraya verenlerin yüzünden cazibe merkezinin cazibesinin yok olmasına neden olduklarını söylediler. Kendilerini öksüz çocuğa benzeten, Kiremitçi, Kırcaali ve Doğanbey mahallesi sakinleri, dairelerde fuhuş yapanların, uyuşturucu kullananların yüzünde huzurlarının kaçtığını dile getirdiler. Burada yaşanan rezilliğe her kesin gözlerini yumduğunu, kulaklarını tıkadığını kaydeden mağdurlar, rezilliğe daha fazla katlanmayacakları için dairelerini tek tek satılığa çıkarıp Bursa'nın farklı semtlerine taşınmaya başladılar." (https://www.bursahayat.com.tr/haber/doganbey-toki-yi-terk-ediyorlar-107539.html)

"Bursa'nın göbeğindeki Doğanbey TOKİ'de boş durumda bulunan Borsa Evleri'ni madde bağımlıları mesken tutarken, zaman zaman fuhuş için kullanıldığı iddia edildi." ***(https://www.bursa.com/fotogaleri/doganbey-tokide-fuhus-iddiasi-ozel-haber-684/)***

Kullanımın uzun süreli evresinde göç ve gündelik kiralamalarla bağlantılı olarak doğan sosyal sorunlar gazete haberlerinde de açıkça izlenebilmektedir. Uygulama sırasında hak sahiplerinin memnuniyetsiz olmasını sağlayan farklı unsurların bulunduğu süreçteki diğer önemli sorunlar ise, projenin TOKİ mimarları tarafından revize edilmesi sırasında oluşan metrekare farklarının hak sahiplerine ekonomik borç olarak yansıması, kullanıcıların konutlarına ilişkin tercih hakkı olmaması, farklı taleplerin dikkate alınmaması ve uygulamanın 3 yıllık gecikme ile teslim edilmesidir. Günümüzde kullanıcılar halen kont kredisi ödemenin dışında, aidat problemleri hakkında site yöneticisiyle sorunlar yaşamak-

> ELBETTE BU ÖLÇEKTE BİR YAPI GRUBUNDAN OLUŞAN KONUT ALANININ YIKILMASI YALNIZCA FİZİKSEL BOYUTUYLA DAHİ, PROBLEMLİ BİR SÜREÇTİR. YIKIMIN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ İÇİN GEREKEN EKONOMİK BOYUTU İSE AYRI BİR SORUNDUR.

tadır. Bu sorunlara ilişkin birtakım haber manşetleri aşağıda yer almaktadır;

"Bursa'da yaklaşık 3 bin kişinin yaşadığı Doğanbey Toki'de mevcut yönetimi istemeyen site sakinleri kendi arasında seçim yapıp başkanı koltuğundan kaldırmak için site yönetimini bastı. ***(https://www.bgazete.com.tr/haber/8314060/doganbey-tokide-site-sakinleri-yonetimi-basti)***

"Bursa'da 3 bin kişinin yaşadığı sitede paraları alıp kaçtığı iddia edilen eski yönetici site yönetimiyle tartıştı." ***(https://www.bgazete.com.tr/haber/9771421/doganbey-tokide-kactigi-iddia-edilen-yoneticiyeni-yonetime-hesap-sordu)***

Özetle Doğanbey'de yapım kalitesi anlamındaki beklentilerinin kesinlikle karşılanmadığı, yeşil alanın çok azaldığı ve bu durumun kullanıcı memnuniyetini olumsuz etkilediği, kullanıcıların neredeyse tamamının alanın fiziksel görüntüsünden rahatsızlık duyduğu ve sosyal ilişkilerin büyük oranda bittiği görülmüştür (Gür ve Dostoğlu 2016). Sürecin sonunda kısa vadede dahi fiziksel ve sosyal sorunların öne çıkması bu sürecin yeterince sağlıklı yaşanamadığını göstermektedir. Yerel kimliğin korunmasının yanısıra gelecekteki gereksinim ve beklentileri karşılayabilecek, kullanıcının yaşam biçimine göre planlanacak bir yaşam alanı önerilmiş olması gerekirken, dönüşümü yönlendiren kararlarda yaşam kalitesinin artırılması ve kamu yararı yerine ekonomik kazanç odaklı bir yaklaşım benimsendiğini söylemek mümkündür. Ülkemizde planlama ve yapı üretimini yönlendiren sistemde öne çıkan rant mekanizması ile bağlantılı olarak Bursa kentsel dönüşüm hedeflerinin yüksek olduğu bir kenttir. Bu boyutuyla da değerlendirildiğinde, kent merkezinde yer alan projenin, kullanıcı yaşam kalitesi ile birlikte tarihi ve kültürel mirasın sürdürülebilirliği, kente katacağı değer ve kentli yaşam kalitesi üzerindeki etkileri daha da büyük bir öneme sahiptir.

Sonuç Yerine Son Söz

Bir yapı ve aslında hem kullanıcısı, hem tasarımcı ve üreticisi için en büyük sorun, fiziksel ömrü bitmemiş olmasına rağmen yapıya ilişkin yıkım süreci tartışmalarının başlamasıdır. Bu sorun maalesef Doğanbey Toki konutlarında çok kısa bir kullanım evresinde yaşanmaktadır. Elbette bu ölçekte bir yapı grubundan oluşan konut alanının yıkılması yalnızca fiziksel boyutuyla dahi, problemli bir süreçtir. Yıkımın gerçekleştirilmesi için gereken ekonomik boyutu ise ayrı bir sorundur. Ancak asıl sorun yıkım olasılığı düşünüldüğünde, 2747 hanenin yer aldığı bölgede bu kadar kullanıcının nerede yaşayacağı, başka konut sahibi olma olanağının olmaması, halen ödemelerine devam edilen konutların ortadan kaldırılmasının kullanıcı üzerindeki ekonomik ve psikolojik etkileri vb. çözülmesi zor yeni açmazları beraberinde getirmesidir. Bu nedenle son yorum size ve sizin gibi değerli okuyuculara bırakılmış olup, zaman içindeki gelişmelerin olumlu olması umulmaktadır.

KAYNAKLAR

CABE, 2002. The Value Of Good Design. Retrieved January 21, 2021, from https://www.designcouncil.org.uk/fileadmin/uploads/dc/Documents/th e-value-of-good-design.pdf

Galster, G. 2001. On the nature of neighborhood. Urban Studies, 38(12), 2111-2124.

Gür, M. Dostoğlu, N. 2016. Bursa Doğanbey üzerinden Kentsel Dönüşümde Yaşam Kalitesinin Tartışılması. Megaron, 11(1), 89-105

İlkme, M., 2008, Kentsel Dönüşüm ve Bursa Raporu, TMMOB Şehir Plancıları Odası Bursa Şubesi, Bursa.

Osmangazi Belediyesi, 2008, Yeni Merkez Uygulama İmar Planı Revizyonu Değişikliği Plan Açıklama Raporu, Osmangazi Bel., Bursa

Osmangazi Bel. Emlak ve İstimlak Müdürlüğü, Toplu Konut İdaresi, 2010, Bursa Osmangazi Doğanbey Kentsel Dönüşüm Projesi Çalışma Raporu, Osmangazi Belediyesi, Bursa

Roberts P., Sykes H. 2000. Urban Regeneration A Handbook, Sage Publications.

Wilkerson, A., Carlson, N.E., Yen, I.H., Michael, Y.L. 2011. Neighborhood physical features and relationships with neighbors: does positive physical environment increase neighborliness?, Environment and Behavior 44(5), 595-615, 2011.

Uzer, O. 2021. Bursa Tarihi Kent Merkezinin Kentsel Dönüşümle Değişimi: Doğanbey Örneği,

T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi

https://www.bursahayat.com.tr/haber/doganbey-toki-yi-terk-ediyorlar-107539.html)(Erişim tarihi: Temmuz 2022)

(https://www.bgazete.com.tr/haber/8314060/doganbey-tokide-site-sakinleri-yonetimi-basti)(Erişim tarihi: Temmuz 2022)

https://www.haberler.com/guncel/doganbey-de-cogunlugu-suriyeli-51-multeci-6277670-haberi/ (Erişim tarihi: Temmuz 2022)

https://www.bursa.com/fotogaleri/doganbey-tokide-fuhus-iddiasi-ozel-haber-684/ (Erişim tarihi: Temmuz 2022)

https://www.bgazete.com.tr/haber/9771421/doganbey-tokide-kactigi-iddia-edilen-yonetici-yeni-yonetime-hesap-sordu (Erişim tarihi: Temmuz 2022)

Dr. Öğr. Üyesi Eda ÖZSOY
Mimarlık Bölümü
İstanbul Okan Üniversitesi
mimaredaozsoy@gmail.com

"KAYSERİ SAHABİYE MAHALLESİ" KENTSEL DÖNÜŞÜM SÜRECİNE ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

ÖZET

Kentler tıpkı canlı bir organizma gibidir. Değişim ve dönüşüm geçirirler.Zaman içinde kentlerin yaşadığı fiziksel, sosyal ve ekonomik değişimler bazen kent parçalarını geliştiren ve değerlendiren oluşumlar olduğu kadar köhneleştirip işlevsizleşmeyle yüzleştiren dönüşümler de olmaktadır. Ülkemizde kentlerin çöküntüye uğrayan yaşam alanlarının en nihayetinde değişmez kaderi 'kentsel dönüşüm'lerdir. Çalışmaya konu olan Sahabiye Mahallesi, 90'lı yıllara kadar sosyal ve fiziksel kimliğini özenle koruyabilmiştir. Ancak 2000'li yıllardan sonra önce fiziksel bozulmalara, 2011 sonrasında ise plansız göçmen dalgası ile sosyal bozulmalara uğramıştır. 2014 yılı sonu itibariyle güncel pratikte de sıklıkla karşılaştığımız kentsel dönüşüm kararı alanı çok yönlü bir tartışmanın odağı haline getirmiştir. Kent merkezinde büyük ölçekli bu dönüşüm kararının tek yönlü irdelenmesi oldukça güçtür. İçerisinde farklı dinamikleri barındıran bu çok yönlü sürecin tamamını aktarmak ise imkansızdır. Bu sebeple bu çalışmanın amacı dönüşümde yaşanan süreci ortaya koyarak yaşanılan aksaklıkları irdelemektir.

Giriş

Kentsel dönüşüm kavramı literatürde farklı uzmanlık alanları ve farklı bakış açıları sebebiyle bir çok tanım içermektedir. Bu tanımlar kavramın amaç, vizyon, strateji ve yöntemlerine göre farklılık göstermektedir. Lichfield'e (1992) göre; kentsel dönüşüm, kentlerin bozulma süreçlerini ve nedenlerini daha iyi anlama ihtiyacından doğan ve uygulanacak dönüşümde elde edilecek sonuçlar üzerinden bir uzlaşma durumudur. Donnison'a (1993)göre ise; kentsel çöküntü alanlarında yoğunlaşan sorunların eşgüdümlü bir biçimde çözümlemek için ortaya konulan yeni yol ve yöntemlerdir ***(Akkar Z. M., 2006).***

1992 Rio Dünya Zirvesi'nde kentlerin çevre üzerindeki olumsuz etkileri ele alınmış, çöküntü bölgelerindeki kentsel yenileme ve dönüşüm faaliyeti, kentsel bir politikaya dönüştürülmüştür (Işıkkaya, 2008). Yeniden üretim yöntemi (urban regeneration) olarak adlandırılan bu uygulama ile mevcut yapıların ortadan kaldırılması ve yeni bir dokunun kente kazandırılması amaçlanmıştır. En kapsamlı kentsel dönüşüm yöntemi olan bu uygulamayla, kentin ihtiyaç duyduğu modern yapılar, ticaret alanları, kentsel yaşam kalitesini geliştirici donatılar ve diğer sosyal yapıların meydana getirilmesi mümkün hale gelmiştir. Yeniden üretim yöntemiyle birlikte, kentsel alanlar kendilerine yüklenen yeni ticari, finansal ve konutsal vizyonlarla kentin geleceğe açılan kapıları da olmaktadırlar ***(McCarthy, 2007)***

Ülger'e göre; kentsel dönüşüm, çarpık yapılaşmış, köhneleşmiş, afetlere ve kentsel risklere duyarlı, altyapısı yetersiz ve niteliksiz, yoğun yapılaşmış, yasal ya da imara aykırı yerlerdeki mülkiyetin, yeni imar planı verilerine uygun düzenlenmesi olarak tanımlanabilir. Bu tanıma göre de kentsel dönüşümün, bir planlama, imar uygulama ve yapım süreci olduğu söylenebilir ***(Ülger, 2010)***

Türkiye'de ise kentsel dönüşüm; bozuma uğrayan alanların yeniden kamu eliyle yapılandırılıp özel sektör aracılıyla kentsel rant haline getirilip paydaşlarca bölüştürülmesidir. Bunu yaparken dönüşüm alanı hak sahipleri ile uzlaşma metodu kullanıldığı gibi yapılan yasal düzenlemelerle zaman zaman zorunlu uzlaşı hali de oluşturulmaktadır.

Akkar'a göre kentsel dönüşümün temel hedefleri; öncelikli olarak deprem gibi olası afetlere karşı fiziksel ıslahın sağlanması, yerleşim ve ulaşım problemlerinin giderilmesi, altyapı ve üstyapı ihtiyaçlarının karşılanması, kentliler arası sosyal etkileşim sağlanarak kentli potansiyellerinin arttırılması, bölgedeki iş imkanları arttırılarak kendi kendine yetebilen alanlar haline getirilmesi ve geçmişten gelen kültür ve tabiat varlıklarının yarınlara aktarılması yani tarihsel sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır.

Alanın Tanımlanması:

İsmini Sahabiye Medresesi'nden alan mahalle; İstasyon Caddesi, Prof. Fevzi Fevzioğlu Caddesi ve Ahmet Paşa Caddesi'nin arasında kalan alanda yer almaktadır. Mahalle güneyinde yer alan Sahabiye Medresesi ve diğer yapılarıyla Cumhuriyet Meydanı'nı tarifleyen alana sınır oluşturmaktadır. Mahalle'nin kuzey-batısında yine Selçuklu döneminden kalan Kayseri'nin eski yapılarından Hacı Kılıç Cami ve Medresesi ile batısında Wyndham Oteli (eski adıyla Hilton Oteli ya da Almer Alışveriş Merkezi) (2000) ile Mimar Sinan'a ait Kurşunlu Cami (1576) yer almaktadır. Mahallenin güneyinde Cumhuriyet Meydanı ve onu sınırlandıran eski iç kale surları (6.yy) mevcuttur.

Dönüşüm alanı kentin yönetim merkezine yakın ve merkezi iş alanı içerisinde, erişilebilirliği oldukça yüksek bir konumda yer almaktadır. Alanın batısında İstasyon Caddesi'nin arkasında kent içi parkı olarak Mimarsinan Parkı yer almaktadır. Güneyde Cumhuriyet Meydanı'nın yarattığı boşluğa bakan dönüşüm alanı kent silueti açısından oldukça önemlidir. Kent yerleşiminin kuzey-güney aksında yer alan mahalle Cumhuriyet Meydanı tarafında Kayseri'nin en önemli ulaşım kaynağı olan Kayseray tramvay hattı ile buluşmaktadır.

Şekil 1. *Sahabiye Mahallesi Kentsel Dönüşüm Alanının Kent İçi Konumu*

Sahabiye Mahallesi 1950'li yılların başından itibaren kentte geleneksel konuttan modern konut örneklerine geçiş sürecinin en belirgin mimari öğelerini içermektedir. 1950'lerde yapı üretimine başlanmış olan Sahabiye Mahallesi, az katlı apartman konutlarının olduğu bir yerleşim dokusuna sahiptir. Yapılar komşuluk ilişkileri açısından değerlendirildiğinde bina girişleri sokaklarla ilişkilendirilmiştir. Plan şemalarına bakıldığı zaman bir hol etrafından yer alan odaların varlığı geleneksel konuttaki tek katlı evlerin yan yana değil üst üste biçimlenmiş halini göstermektedir. Küçük sahanlıklar ve oldukça dar merdiven kovaları ile geleneksel kalsa da kat planlarında ıslak hacimler servis mekanları ve giriş hollerin biçimlenişi ile günümüz konut anlayışına yaklaşmıştır. Cephelerde kullanılan pencere söveleri, kat silmeleri, payandalar ise geleneksel konuttan alınmıştır. ***(Resim 1).***

Resim 1. *Sahabiye Mahallesi'nden Konut Örnekleri*

Mahallenin Dönüşüm Öncesi Mevcut İmar Durumu:

Dönüşüm alanının yapılaşması 1950'li yıllarda kooperatif usulüyle başlamış olup, 1960'lı yıllarda onaylanan 1/1.000 ölçekli uygulama imar planı kararlarına uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Proje alanında mevcut parsellerin çoğunluğunun imar hakkının tamamen kullanılmadığı veya üç kat imarlı bazı parsellerin üzerinde projesine göre üç kat yapının olması gerektiği halde, fiilen iki katlı veya tek katlı yapının inşa edilmiş olması gibi durumlara da rastlanmaktadır. Buna göre alandaki toplam inşaat alanı 632.971 m^2 olup bunun 403.405 m^2 'si konut, 134.468 m^2 'si ticaret kullanımına aittir. Kalan 95.098 m^2 ise kamu kurum kuruluşlar ile diğer fonksiyonlara aittir. Mevcut plandaki fonksiyon analizine göre alanın yaklaşık %46'sı konut alanı olarak ayrılmış olup, toplamda %13,36'sı sosyal donatılar için planlanmıştır (Tablo1). Buna göre; alanın daha çok konut ağırlıklı bir alan olduğu görülmektedir.

Zamanla Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan imar planında alanın Merkezi İş Alanı'nın (MİA) içerisine dahil edilmesi bölgenin lokal küçük dönüşümlerini de tetiklemiştir. İşyeri ve konutun bir arada kullanıldığı yapı tipinin yanı sıra alanda ekonomik olarak güçlü firmaların yönetim merkezleri, özel eğitim okulları yer almaya başlamıştır. Alanda mevcut yapı özellikleri korunarak veya korunmaya çalışılarak işlev değişikliğine uğrayan yapılar sebebiyle dönüşümün 2000'ler itibariyle başladığı görülmektedir ***(Resim 2).***

Yapım yıllarına göre yapılan incelemede 1954-1963 yılları arasında yapılmış 41 adet, 1964- 1973 yılları arasında yapılmış 150 adet, 1974-1983 yılları arasında inşa edilmiş 82 adet, 1984-

1993 yılları arasında 68 adet, 1994-2003 yılları arasında 54 adet, 2004-2014 yılları arasında ise 50 adet yapı inşa edildiği belirlenmiştir (Şekil 2) (K.B.B Arşivi).

Resim 2. *Mevcut Yapı Korunarak İşlevi Değiştirilmiş Yapı Örnekleri*

PLANDA DURUMU	ALAN (m^2)	ORANI (%)
Konut Alanı	240.507	46,68
Eğitim Alanı	35.214	6,84
Dini Tesis Alanı	3.627	0,70
Resmi Kurum Alanı	6.773	1,31
Sosyal Tesis Alanı	2.845	0,55
Öğrenci Yurdu	2.141	0,42
Pazar Alanı	3.626	0,70
Yeşil Alan - Korunan Yapı	21.356	4,15
Yol	199.107	38,65
TOPLAM	**515.196**	**100,00**

Tablo 1. *Alanın plana göre fonksiyon analizi*
Kaynak: Kayseri BB Arşivi

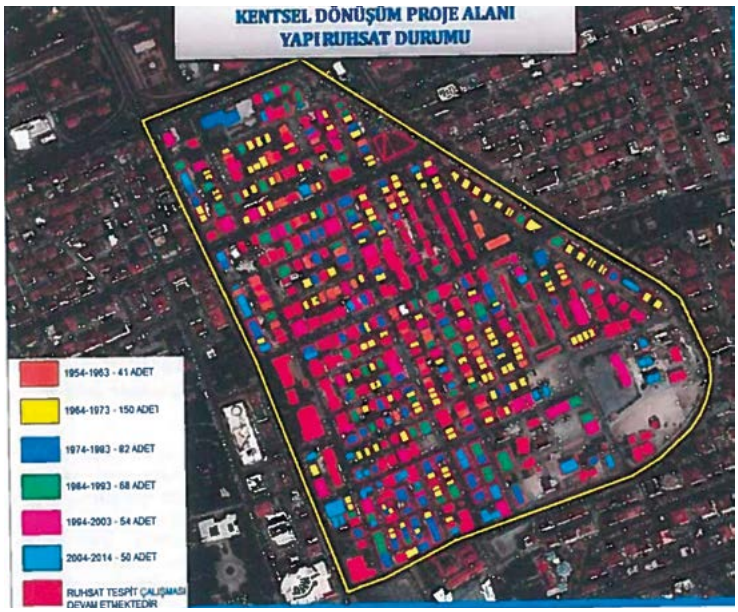

Şekil 2. *Yapım yıllarına göre bina sayısı analizi*
Kaynak: K.B.B. Kentsel Dönüşüm Daire Başkanlığı

Resim 3. *Mahallede göçmen ve sığınması nüfusun kullandığı bina örnekleri*

Mahallenin Dönüşüm Öncesi Mevcut Sosyo-demografik Yapısı:

Mahallede oturan aileler birbirlerine çoğunlukla akraba ilişkisi içerisinde olan ailelerden oluşmaktadır. Bu durum tanıdık olma haliyle mahallede hem komşuluk ilişkilerinde sıkı bağlar yaratırken hem de mahallede güven ortamı oluşturmuştur. Bu durum komşu ile yapılan sosyal aktiviteler ve sosyal dayanışma sayesinde aile ilişkilerinin yakınlaşmasına olanak sağlamıştır.

Mahallede yaşayan nüfusun büyük çoğunluğu orta yaş ve üzeri insanlardan oluşmaktadır. Çoğunlukla 2 kişinin ikamet ettiği konutlarda yaşayanlar günün büyük bir kısmını yakın komşuluk ilişkileri çerçevesinde geçirmektedir. Sadece bina komşulukları dışında sokak komşulukları da oldukça önemlidir. Sokakta kapı önü buluşmaların hala devamlılığını sürdürdüğü, sokak esnaf kültürünün yaşadığı nadir mahalle örneklerindendir.

1990 sonrası çoğunlukla kentin yeni gelişim alanlarına doğru bir hareketlenme olmuş ve mülk sahipleri tarafından kiraya verilen konutlar zamanla düşük gelir grubunun yoğunluklu olduğu bir alana dönüşmüştür. 2011 sonrası ise düşük kira bedelleri sebebiyle yabancı uyruklu göçmen ve sığınmacı nüfusun kullandığı alanlar haline dönüşmüştür. Farklı yaşam kültürleri kalabalık aile yapıları ve yasal belirsizlikleri ve zaman zaman kendi aralarında yaşanılan husumetler sebebiyle bulundukları çevrede endişeye sebep olmuşlardır. Bu uyumsuzluk genel haliyle mahallede sosyal yapının bozulmasına sebep olmuştur ***(Resim 3)***.

Mahallenin Mevcut Çevresel ve Tarihsel Durumu:

Alanda yer alan bahçe içerisinde az katlı olarak yapılmış konut dokusunda yeşil alan miktarının sadece apartman bahçeleri ile sınırlı olduğu ve apartmanların genellikle arka bahçelerinde dönemin koşulları gereği müştemilat olarak kullanılan yapıların yer aldığı görülmektedir.

Bölgenin kent merkezinde olması konut işlevinin dışında yoğun iş yeri kullanımından kaynaklı otopark ihtiyacı yapılaşma ile doğru orantılı olarak planlanamamıştır. Bu durum zaten yetersiz olan sokak kesitleri ile birleşerek mahalle içerisinde başta otopark olmak üzere trafik problemi olarak ciddi bir sorun haline gelmiştir. Mahallede otopark probleminin çözülmesi için herhangi bir düzenleme olmamış yapılar arası tanımsız alanlar otopark olarak kullanılmaktadır.

Alanda Selçuklu dönemine ait çok sayıda kümbet, bir adet medrese ve bir adet Roma Mezarı yer almaktadır. 1950'lerden bugüne kadar yapılaşmada göz ardı edilen bu tarih eserler konut dokusunun içerisinde görünür bir kayıp halini almıştır ***(Resim 4)***.

Resim 4. *Mahallenin otopark sorununu gösteren görsel (solda) Alandaki bir tarihi kümbete bakış (sağda)*

Şekil 3. *Sahabiye İş ve Finans Merkezi Proje Görseli*

Sahabiye Mahallesi Kentsel Dönüşüm Süreci: Dünden Bugüne Genel Bakış:

Sahabiye Mahallesi Dönüşüm kararı Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından Şubat 2014'te ilk kez resmen kamuoyuna duyurulmuş, Sahabiye Mahallesi Kentsel Dönüşüm projesi 'Sahabiye İş ve Finans Merkezi' olarak nitelendirilmiştir (Şekil 3).

Aralık 2014 yılında açılan "Sahabiye Mahallesi Kentsel Yenileme Proje Yarışması" ile ulusal çapta oldukça ses getirmiştir. Yarışma açılana kadar geçen süreçte Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından hem uzlaşmada kullanılacak hem de yarışma için altlık olacağı düşünülen tespit çalışmaları yürütülmüştür. Elde edilen belgeler arasında tapu kayıtları, imar planları, işyeri ruhsatları, koruma alanları ve tescilli yapıların tespiti gibi belgeler yer almaktadır. 2014 yılında ilan edilen yarışmanın kapsamı, türü, jürisi ve şartnamenin uygunsuzluğu hakkında tartışmalar olsa da yarışma Şubat 2015'te Büyükşehir Belediyesi tarafından sonuçlandırılmıştır. Yarışma neticesinde seçilen üç proje Ocak 2016 yılında 'halk oylamasına' sunulmuştur. Halk oylamasında en fazla oyu alan proje uygulama projesi olarak seçilmiştir. Seçilen proje uygulama ve revizyon aşamasına alınmıştır (Resim 5).

Tasarım ve planlama süreci devam ederken diğer yandan 16.01.2015 tarihinde K.B.B. meclis kararıyla 4 etap olarak ilan edilmiş, sonrasında 30.07.2015 tarihinde Bakanlar kurulunun kararıyla 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 73. Maddesi gereğince "Sahabiye ve Fatih Mahalleleri Kentsel Dönüşüm Alanı" olarak ilan edilmiştir. Bu kanun çerçevesinde 4 Etap olarak ilan edilen alan, uygulama aşamasına geçildiğinde 5 Etap olarak revize edilmiş ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun dönüşüm ile ilgili yetersizlikleri sebebiyle her bir dönüşüm etabı 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun uyarınca yeniden revize olarak ilan edilmiştir.

Belediye tarafından belirlenen "Dönüşüm Uygulama Esasları" uzlaşma ve yapım için önemli bir altlık konumundadır. Ayrıca bu esaslara göre belediye tarafından hazırlatılan yazılım sayesinde uzlaşma sağlanacak taşınmazın ada, parsel, bina ve bağımsız bölüm verileri sistemde tanımlanmış ve uzlaşma süreci için detaylı bir hazırlık sağlanmıştır.

Sahabiye Mahallesi Kentsel dönüşüm alanı 1. Etap uzlaşma görüşmeleri 2016 Kasım ayında başlayarak, 2017 Ocak ayına kadar devam etmiştir. Kısa sürede tamamlanan görüşmeler neticesinde 15 Ağustos 2017'ye kadar tahliye edilerek 1. Etap alanı mevcut binaların yıkımına başlanmıştır. Alanın dönüşüme hazırlanmasının ardından Kasım 2017'de yerel yönetim tarafından dönüşümün yapım ihalesi gerçekleştirilmiştir. Aralık ayında gerçekleştirilen

[1] *Uygulamanın yapım-takip işi için Kayseri Büyükşehir Belediyesi iştiraklerinden İmar A.Ş. ile belediye arasında ortak iş birliği protokolü imzalanmıştır. Başlangıçta İmar A.Ş ve yüklenici firma arası uygulanan ortaklık modelinin finansal ve yapım zorluğu sebebiyle günümüzde 8 etap şeklinde yürütülmektedir.*

Resim 5. *Sahabiye Kentsel Dönüşüm Projesi ve Teslim edilen 1. Etap*

sözleşme ile yapım faaliyetine başlanmıştır. Yapımının 2 yıl sürmesi planlanan ve 2019 yılında 1. Etabın teslim edilmesi planlanan binalar sorunun çözülmesinden ardından 29 Ekim 2020 tarihinde teslim edilmiştir.

Dönüşüm Sürecinde Yaşanan Aksaklıklar ve Sürecin İrdelenmesi:

Kentsel dönüşüm faaliyetleri etki alanı oldukça geniş ve çok boyutlu bir süreçtir. Birbirini sebep sonuç ilişkisi içerisinde sarmal bir döngü ile besleyen bu süreç; alınan bir kararın diğer basamakları çoğunlukla doğrudan, zaman zaman ise dolaylı olarak etkilediği bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple süreci doğru okumak ve anlamak için yapılan iş ve adımları kategorize etmek gerekmektedir. Bu sebeple Sahabiye Mahallesi Kentsel Dönüşüm süreci; karar alma, tasarım ve planlama, gayrimenkul değerleme ve uzlaşma, uygulama ve yapım süreçleri olmak üzere 4 alanda irdelenecektir. Araştırmada yöntem olarak, sahadan elde edilen gözlem verilerinin ve uzlaşma sağlayan hak sahipleri ile derinlemesine görüşmelerinin çakıştırılması şeklinde karma yöntem kullanılmıştır.

1. Karar Sürecinin İrdelenmesi:

Ülkemizde hızla gelişmekte olan kentlerin özellikle kent merkezlerinin eski konut dokuları üzerindeki yenilenme ve dönüşüm uygulamalarının 16 Mayıs 2012 'de kabul edilen 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi hakkındaki kanunun yürürlüğe girmesiyle dönüştürme yetkisi belediyelere verilmiştir. Dönüşümün ilk kamuoyu duyurusu Eylül 2014'te yapılan "Tarihi Kentler Birliği Kayseri Buluşması-Geçmiş Gücüyle Geleceğini Tasarlayan Kentler Birliği" etkinliğinde duyurulmuştur. Projenin temel amacı; ekonomik ömrünü tamamlamış yapıların var olduğu, ulaşım ve otopark yetersizliği ve mevcut altyapı problemlerinin yer aldığı, sosyal açıdan göçmen uyum problemleri ve bunun getirdiği güvenlik zafiyetini ortadan kaldırma şeklinde deklare edilmiştir. Dönüşümün temel hedefleri hak sahipleri tarafından olumlu bulunmakla birlikte dönüşüm kararı verilmeden önce hem bahsi geçen temel problemler hem de alanın uygunluğuna yönelik (yoğunluk artışı, işlev değişikliği, tescilli yapıların varlığı, kentsel miras, kamu yararı vb) durum ve sorunların tespiti ve çözüm alternatiflerinin geliştirilmesi yapılmamıştır. Yapılan görüşmelerden edinilen bilgiye göre; dönüşüm kararı öncesi alanda hak sahiplerine konu ile ilgili bir söz hakkı verilmemiş veya araştırma yapılmamıştır. Hak sahiplerinin tamamı dönüşüm kararı verildikten sonra konuya ilişkin bilgilendirildiklerini ifade etmektedir. Hak sahiplerinin yada hak sahipleri adına meslek odaları ve uzmanlarca dönüşüm kararı hakkında görüş alınmaması kararın yeterliliğini sorgulatmaktadır. Ayrıca dönüşüm alanının kent merkezinde olmasının getirdiği özel konumu sebebiyle bu bölge için alınacak kararın etkileyeceği nüfus hareketinin planlanmayışı, kentin geleceğine ilişkin sadece ekonomik temelli değil aynı zamanda yaşanabilir ve sürdürülebilir bir kent anlayışı ile vizyon ve hedeflerin makro ölçekte değerlendirilmemesi kararın gelecekte yaratabileceği sorunlara bugünden çözüm bulma noktasında eksik kalmıştır.

2. Planlama ve Tasarım Sürecinin İrdelenmesi:

Sahabiye Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi'nin planlama ve tasarıma ilişkin yarışma açılmasına karar verilmiş ve 4 Aralık 2014 tarihinde belediyenin resmî web sitesi üzerinden ilan edilmiştir. "Bölgenin yeniden üretimi" şeklinde ifade edilen yarışmanın şartnamesinde mevcut yapı alanının (537.873 m^2) en az iki katı arttırılarak yeni imar adalarının ve yapı toplam alanlarının oluşturulmasına yer verilmiştir. Şartnameye göre; yapıların en fazla 30 kat (95 metre) yüksekliğinde yapıların tasarlanması, oluşturulacak toplam inşaat alanının 1/3'ünün dükkân ve büro, 2/3'ünün ise konut olarak tasarlanması, otopark sayısının 12.000 araç kapasitesinin altında olmaması gibi hususlara yer verilmiştir. Ayrıca alandaki tarihi eserlerin dikkate alınması, günümüz ve gelecek açısından kent merkezi ve yakın çevresi fonksiyonları açısından olası ilişkilerin kurgulanması beklentiler arasında yer almıştır (Kaynak: www.kayseri.bel.tr).

Şartnamede dikkati çeken en önemli husus emsalin iki kat arttırılarak yoğunluğun arttırılması bağlamdan kopuk kentsel dönüşüm olgusunun temel hedeflerine uymamasıdır. Ayrıca yapı üretiminde tarihi yapıların korunması hususu belirtilmişse de alanın yakın geçmişi ve kentsel belleği göz ardı edilerek sıfırdan üretimi beklenmiştir. "Tasarımlarda gerekiyorsa yeşil, enerji verimliliği yüksek bina kriterlerinin göz önüne alınması" şeklindeki ifade ise günümüzde en önemli kent kriteri olan sürdürülebilir ve yaşanabilir kent anlayışının göz ardı edilebileceğini göstermektedir.

Yarışma yönteminin kentsel dönüşüm projesinde kullanılması rekabet ortamının getireceği verimlilik ilkesi gereği olumlu bulunmakla birlikte Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin de tabi olduğu Kamu İhale Kurumu 4734 sayılı Yarışma Yönetmeliği'nin 3. maddesindeki yarışma tanımı, 6. maddesindeki yarışma şekli (ulusal, uluslararası, bölgesel), 8. maddesindeki jürinin (asıl, yedek, danışman ve raportörler olarak) belirlenmesi, 40. maddesindeki ödüllerin tespiti işlemi, bu şartnamede görülmemektedir. Ayrıca yarışmanın şekli ve türü net bir şekilde ilanda belirtilmemiş, yarışma sonrası sergi ve kolokyum yapılıp yapılmaması konusu ise muğlak bırakılmıştır.

Yarışmanın ilan edilen uygunsuz şart ve koşulları sebebiyle Mimarlar Odası Kayseri Şubesi ve Şehir Plancıları Odası Kayseri Şubesi itirazlarda bulunmuştur. Ancak belediye tarafından yarışmaya katılan projeler içerisinden seçilen üç proje halk oylamasına sunulmuş ve en çok oy alan projenin uygulanabilirliğine idare tarafından karar verilmiştir.

Buna göre; elde edilen tasarımın kentsel ölçekte kalması ve mimari anlamda detaylandırılmaması, kentsel dönüşümde temel girdi olan kentsel bellek ve mimari kimliğin yok sayılması, tasarımda özgün ürün yakalama fırsatının yarışma sürecinin doğru yönetilememesi sebebiyle kaçırılması ve planlamaya doğrudan etki edecek ve tasarımdan doğrudan etkilenecek halk katılım mekanizmasının devreye sokulmaması planlama ve tasarım sürecinin aksaklık ve problemlerindendir.

3. Değerleme ve Uzlaşma Sürecinin İrdelenmesi:

Sahabiye Mahallesi Kentsel Dönüşüm alanında yer alan gayrimenkullerin değerlemesi ce uzlaşmanın uygulanabilirliği için belediye tarafından hazırlanan "Uygulama Esasları" modelin usul ve esaslarını içermektedir. İki temel aşamadan oluşan uygulama esaslarının birinci kısmı 'değerleme' hususunu içermektedir. Alanda yer alan toplam 5.826 adet olan bağımsız bölümlerin her birinin uygulama öncesi saha verileri ile yasal belgeleri göz önüne alınarak değerleme raporları hazırlanmıştır. İki değerleme firması ve belediye ile ortaklaşa yürütülen süreçte bağımsız birimlerin mahalle iç ve dış ölçüleri alınarak krokisi çizilmiş ve fiziki durumları tespit edilmiştir. Bu tespit sırasında alınan ölçüler, çizimler ve krokiler taşınmazlara ait, halihazır harita, tapu kayıtları, kadastro paftası, imar paftası, uydu fotoğrafı belediye imar arşivi ve tapu sicil müdürlüğü arşivinden alınan tüm evraklar çakıştırılmıştır.

Değerleme raporları hazırlanırken mevcut yapılaşma koşulları idare tarafından sağlanan 26.12.2011 tasdik tarihli 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı ve plan notları gözetilerek oluşturulmuştur. Değerleme hususu "Uluslararası Değerleme Standartları" ile yasal olarak çerçevelenmiştir. Bunun yanı sıra Türkiye'deki değerlemeye ihtiyaç duyan tüm kurum ve kuruluşlarca konuya ilişkin tebliğ, yönetmelik ve teknik şartnamelerle değer tanımları detaylandırılmıştır. Buna göre mevcut durum değeri ve yasal durum değeri gözetilerek yapılan değerlemede yapıların yasal durumları (proje,ruhsat var/yok vb), yapının yaşı ve cinsi, bağımsız birimlerin, binanın sokak içindeki konumu ile bağımsız birimin bina içindeki konumu(katı, cephesi), manzarasına ilişkin etkenler dikkate alınmıştır. Gayrimenkullerin değerlemesinde ise taşınmazın bulunduğu bölgenin nüfus hareketleri, çevresel özellikleri, zemin durumu, deprem ve afet açısından durumu, sosyal donatılarla ilişkisi, varsa üzerinde yer alan yapının niteliği ve yıpranma oranı, bölgedeki gayrimenkul pazar durumu dikkate alınarak değerlemesi yapılmıştır. Dönüşüm alanında mevcutta yer alan bağımsız bölümlerin ve gayrimenkullerin nihai değeri, firmalar tarafından verilen değerlerin ortalaması alınarak hesaplanmıştır.

Uygulama esaslarının ikinci kısmı ise 'uzlaşma' hususundan oluşmaktadır. İdare kentsel dönüşüm uzlaşma görüşmelerinde belirlenen maddi değer üzerinden anlaşma yerine puanlama sistemini tercih etmiştir. Uzlaşmada temel unsur hak sahiplerine mevcut alanlarına karşılık projedeki bağımsız bölümlerde yaklaşık büyüklükte bağımsız bölüm vermektir. Mevcut değere karşılık gelen hakkediş puanına göre yeni projede belirlenen puanlar bazında yer seçimi imkanı verilmiştir. Birden fazla bağımsız bölümü olanların birleştirerek daha az bağımsız bölüm talep etmesi halinde %5 oranında daha fazla puan, mevcut bölüm sayısından bölerek daha fazla bağımsız bölüm talep etmesi halinde ise hak ediş puanından %20 kesinti yapılarak uzlaşma sağlanabilir. Ayrıca birden fazla bölüm talep edenlerin ikinci bağımsız bölümün puanının %40'ını

sağlamak zorunluluğu vardır. Bu sisteme göre hak sahipleri eksik kalan puanların bedellerini idareye borçlanır ve ilgili etap inşaat ihalesi tarihinden itibaren 36 ayı geçmemek koşuluyla idareye öder.

Sahabiye Mahallesi kentsel dönüşüm modelinde uzlaşma sağlanması halindeki hak sahiplerinin hakları ve yeni proje ile ilgili alternatifleri yukarıda detaylıca anlatılmıştır. Buna karşın idare ile uzlaşma sağlamak istemeyen hak sahipleri ile uzlaşmama tutanağı imzalanır ve bu kişilere ait gayrimenkuller 6306 Sayılı Kanun'un Uygulama Yönetmeliği Madde 15/A "Açık Arttırma Usulü ile Satış" başlığı çerçevesinde işlem görmektedir.

sahiplerinin kentsel dönüşüm ile ilgili tüm itiraz, istek ve şikayet mekanizmalarını tıkamaktadır.

4. Uygulama ve Yapım Sürecinin İrdelenmesi:

Kentsel Dönüşüm proje alanı Fatih Mahallesi'nin de dönüşüm alanı içerisinde yer almasıyla toplamda 537.873 m^2 'lik bir alana sahiptir. Proje alanı işlev farklılıkları gözetilerek 7 etaba bölünerek tasarlanmıştır. Projenin alan tasarımında kuzeyde Eski Çevre Yolu aksında devam eden İsmet İnönü Parkı'nda var olan yeşil bant devam ettirilerek Cumhuriyet Meydanı ile bağlantı sağlanmıştır. Tasarımda oluştu-

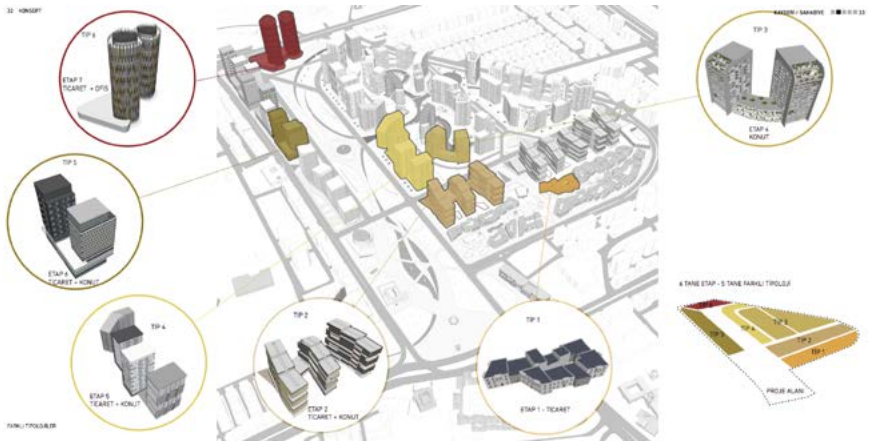

Şekil 4. *Sahabiye Mahallesi Kentsel Dönüşüm Tasarım Konsepti*

Bu durum uzlaşmama halini ortadan kaldırarak hak sahiplerinin belirsiz bir tutar üzerinden gayrimenkul satışına razı olmamalarına rağmen uzlaşmanın mutlak sağlanma zorunluluğunu doğurmaktadır. Bu durum hak sahiplerinin kentsel dönüşüm ile ilgili tüm itiraz, istek ve şikayet mekanizmalarını tıkamaktadır. Yapılan görüşmelerde değerleme konusunda özellikle belirtilen husus; değerlemede bağımsız birimin bakımlı olup olmamasının dikkate alınmaması olmuştur. Belirtilen bir başka ifade ise, gayrimenkullere piyasa değerinin altında bir değer verilmesi, bu durumun hak sahiplerinin arasında değerleme karşılaştırma eğilimi yarattığı yönündedir. Zorunlu uzlaşı halinin ise hak

rulan yeşil bandı çevreleyen ve İstasyon Cadddesi'ne paralel 20 m genişliğinde bulvar düşünülmüştür (Şekil 4).

Alan karma kullanım (mixed use) ilkesi benimsenerek projelendirilmiştir. Buna göre, alanda konut yapıları ve ofis yapıları olduğu kadar her iki fonksiyonun ortak kullanıldığı yapılar da mevcuttur. Ayrıca proje alanının Cumhuriyet Meydanı'na yakın olan güney kısmında belirli bir doğrultuda geçmişten günümüze varlığını sürdüren tarihi eserler ile bütünleşecek şekilde ve içerisinde ticaret, alışveriş fonksiyonunun yer aldığı, kent halkının sosyalleşmesine katkı sağlayacak bir sosyalleşme alanı yaratmak amacı ile Kayseri geleneksel ev dokusuna atıfta bulunarak organik yapılı bir Kayseri Sokağı tasarımı önerilmiştir. Alanın temel kullanım kararlarından bir diğeri iş kuleleri tasarımıdır. Alanın kuzeyinde yeşil bandın başlangıcında ve çevre yolu üzerinde olması planlanan iş kulelerinin tasarımında havamania koşullarının düşünülmemesi ileride gelecekte yapılacak uygulama değişikliğine bugünden işaret vermektedir (Şekil 5).

Toplam dönüşüm alanı 515.064 m^2 alana sahip olup, mevcut yapıların oluşturduğu toplam inşaat alanı 632.971 m^2'dir. Alanda yer alan toplam bina sayısı 638 adet olup, bunlara ait toplamda 5.826 adet bağımsız bölüm bulunmaktadır. Bunların 3.799 adedi konut bazlı bağımsız bölüm iken, 1.618 adedi işyeridir. Kentsel dönüşüm ile sağlanan yeni projede toplam inşaat alanı 1.152.415 m^2'dir. Bunun 646.023 m^2 'si konut, 479.888 m^2'si ticaret birimleri ve ofislerden oluşmaktadır. Yaklaşık 26.054 m^2'lik alan ise sosyal donatı ve rekreasyon gibi alanlarını içermektedir.

Buna göre birim alan başına düşen yoğunluk miktarı 1,22 iken, kentsel dönüşüm ile elde edilen toplam inşaat alanı miktarıyla 2,23'e yükselmiştir. Oransal olarak elde edilen %82 'lik artış söz konusudur (Tablo 2).

Sahabiye Mahallesi Kentsel Dönüşüm uygulamasının teslim edilen 1. Etap projesi toplamda 5 blok ve 2 bazadan oluşmaktadır. Yapımına yeni başlanan 2. Etap ise 5 blok ve 1 bazadan oluşmaktadır. Bunlardan 3 blok hak sahipleri için yapılmıştır. 2. etap olan proje uygulaması müteahhitle kat karşılığı olacak şekilde anlaşılmıştır.

Dönüşümün 1. etap blokların her biri içerisinde büyüklükleri 85 m^2'den 186 m^2 'ye kadar birbirinden farklı büyüklükte 2+1, 3+1 ve 4+1 olmak üzere 3 konut tipi yer almaktadır. Konut sayısı 622 olan 1. etapta toplamda 132.000 m^2 alana sahip olan etapta 55 işyeri bulunmaktadır.

Sahabiye Mahallesi Kentsel Dönüşümü uygulama aşamasına geçildiğinde proje etapları ve bu etaplarda yer verilecek hak sahipleri yeniden revize edilmiştir. Buna göre A1, A2, A3 blokları ile B ve C blokları

Şekil 5. *Dönüşüm Projesi'nde tasarlanan Kayseri Sokağı ve İkiz İş Kuleleri*

MEVCUT ALAN BÜYÜKLÜĞÜ (m²)	**KONUT ALANI**	**SOSYAL DONATI ALANI**	**DİĞER**	**TOPLAM**
	240.507	75.582	199.107	515.196
K.D TOPLAM İNŞAAT ALANI (m²)	**KONUT ALANI**	**TİCARET + OFİS**	**DİĞER**	**TOPLAM**
	646.023	479.888	26.504	1.152.415
MEVCUT TOPLAM İNŞAAT ALANI (m²)	**KONUT ALANI**	**TİCARET**	**DİĞER**	**TOPLAM**
	403.405	134.468	95.098	632.971

Tablo 2. *Projenin mevcut durum alan büyüklükleri ile karşılaştırılması (Kaynak: K.B.B Kentsel Dönüşüm Daire Başkanlığı)*

1. Etap hak sahipleri için düşünülmüştür. Ancak projede artan konutlara ilave olarak kat sayısını arttırmak suretiyle daha fazla konut elde edilmiştir. Dolayısıyla etaptaki bu konutlar ile A4, D ve E bloklarının konutları 2. Etap hak sahiplerine uzlaşmada teklif edilmesi düşünülmüştür.

Sözleşmeye göre 1. Etap için iş teslim tarihi 1.1.2020 olarak belirtilmiştir. Yapılan 622 konut ve 55 işyerinden kalan konut ve işyerleri uzlaşmada 2. Etap hak sahiplerine de sunulmuş ve bu projeden uzlaşma sağlayan hak sahipleri de taşınmazlarını teslim almışlardır.

Konutların geç teslim edilmesi özellikle kiraya çıkan hak sahiplerini kira yardımı almasına rağmen mağdur etmiştir. Yapılan görüşmelerden elde edinilen bilgiye göre konutların işçilik ve malzeme bakımından oldukça zayıf olması genel bir memnuniyetsizlik yaratmaktadır. Yüksek katlı yapıda oturmaya alışamama, komşuluk ilişkilerinin zayıflaması sebebiyle alana aidiyetin azaldığı ve mahalle ortamında var olan güven duygusunun yitirildiği düşünülmektedir.

SONUÇ:

Kentsel dönüşüm alanda yaşayanları fiziksel ve sosyal açıdan veya alanda yaşamasa bile gayrimenkul sahibi olanları ise ekonomik açıdan doğrudan etkileyen bir olgudur. Sahabiye Mahallesi bugün geldiği şartlar itibariyle kentsel dönüşümü hak eden bir konumdadır. Ancak uygulaması yapılan üretim biçiminin şekillendirdiği alan fiziksel açıdan bağlamından kopuk, kentsel belleği yok sayan, kullanıcısına sosyal açıdan yeterli imkanlar sağlamaktan yoksun, kaybedilen aidiyet duygusunun yerini güvensizlik ve tedirginliğin aldığı bir uygulama halini almıştır. Bu kayıpta en önemli faktör sürecin katılımcı ve elde edilecek kentsel rantın paylaşımdan uzak bir tutumla kurgulanmasıdır. Bu nedenle başta hak sahipleri olmak üzere sürece dahil olması gereken idari ve sosyal tüm aktörlerin ve iş ortaklarının sürece dahil edilmesi ve iş tanımlarının ve görev dağılımlarının doğru yapılması sürecin olağan akışında ilerlemesi bakımından ciddi önem arz etmektedir. Ayrıca danışma-bilgilendirme-kontrol-şikayet mekanizmalarının etkinliğini arttırarak şeffaflık ve güvenilirlik ilkesi devreye sokulmalıdır. Aktörler arası iletişim bağı olmalı ve hesap sorulabilirlik hususunda gerekli hukuki düzenlemeler yapılmalıdır. Sürecin adil yaklaşımla işletilebilmesi ve şeffaflığının sağlanması yapılan dönüşümden memnuniyeti doğrudan etkilemektedir. Çok sayıda ve çeşitli etki düzeylerine sahip olan kentsel dönüşüm sürecinin güven ilkesi çatısı altında şekillendirilmesin son derece önemlidir.

KAYNAKÇA

Akkar, Z. M. (2006). Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye. Planlama Dergisi, 36, 29-38.

Işıkkaya, D. (2008). Kentsel Çöküntü Bölgelerinin Örgütlenmesi ve Yeniden Kullanımı,. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Mccarthy, J., (2005). Kentsel Dönüşümde Ortaklık Pratiği, Küçükçekmece Belediyesi Yayını, sf 99-107

Ülger, N. E. (2010). Türkiye'de Arsa Düzenlemeleri ve Kentsel Dönüşüm. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

K.B.B. Kentsel Dönüşüm Daire Başkanlığı, 2014

www.kayseri.bel.tr https://www.denizpostasi.com/haber/20-gundem-haberleri/45993-sahabiye-kentsel-donusum- projesi-2-uygulama-etabinin-temeli-atildi

Doç. Dr. Müge **AKIN**
İnşaat Mühendisliği Bölümü,
Abdullah Gül Üniversitesi
muge.akin@agu.edu.tr

Ahmet **ASLAN**
Mimarlık ABD,
Abdullah Gül Üniversitesi
ahmet.aslan@agu.edu.tr

Hale Nur **PINAR**
Mimarlık ABD,
Abdullah Gül Üniversitesi
halenur.aydin@agu.edu.tr

TÜRKİYE'DEKİ DEPREM SONRASI KONUT TASARIM STRATEJİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Doğal afetlerin sayısı son yıllarda artan nüfus ile önemli ölçüde artmış ve çevre üzerinde hasar dağılımı açısından geniş bir etkisi olmuştur. Deprem sonrası evlerin yıkılması, geçici ve kalıcı konutların yanı sıra yeni yerleşim alanları bulma zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Deprem sonrası barınma talebinin geleneksel bina yapımını aşan önemli bir konu olduğu tespit edilmiştir. Sürdürülebilir afet sonrası konut projeleri, normal zamanlardaki konut projelerinin yapımından kökten farklı olan, depremlerden etkilenen toplulukların uzun vadeli yeniden yapılandırılmasıdır. Türkiye'de afet sonrası konut kurtarma sürecinde genellikle geçici barınaklar ve kalıcı konut inşaatı planları gibi acil çözümler yetkililer tarafından değerlendirilmektedir. Bu yaklaşımlar da dahil olmak üzere diğer geçici çözümler ve gıda, sağlık, sosyal hizmetler vb. acil ihtiyaçlar da depremin meydana geldiği bölgenin koşullarına göre tanımlanmalıdır. Ayrıca özellikle acil durum ve geçici barınma üniteleri tasarım ve inşa süreçleri çağın koşullarına göre güncellenmeli ve bu doğrultuda teknolojinin sunduğu imkanlardan faydalanacak şekilde gerek malzeme seçimi gerek kullanıcı odaklı tasarımlar gerekse üretim yöntemleri bakımından alternatif metotlar denenmelidir. Bu çalışma, Türkiye'deki deprem sonrası konut tasarım stratejilerinin, geçici barınma yapılarından kalıcı konut planlarına geçişin temel çerçevesini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

ANAHTAR KELİMELER: Deprem, Afet Sonrası Konut, Geçici Konut, Kalıcı Konut, Tasarım Stratejileri

1. GİRİŞ

Depremin vereceği etkiyi kontrol eden faya ait yapısal özelliklerden başlayarak fayın hareket mekanizmaları, depremin büyüklüğü, şiddeti, odak derinliği vb. gibi hususların yanında deprem dalgalarının yayıldığı zemin/kaya ortamları da depremin vereceği hasara neden olan unsurlar arasındadır. Afet ve risk yönetimi, deprem öncesi tehlike ve risklerin belirlenmesi, yapısal zarar azaltma, erken uyarı sistemleri, önlem alma, kurtarma, tahliye ve acil yardım planları depremin vereceği zararları azaltma kapsamında risk ve kriz yönetimleri, AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) tarafından koordine edilmektedir (Resim 1). Kriz yönetimi kapsamında deprem sonrası acil olarak barınmanın sağlanması, hasar dağılımının belirlenmesi, yeniden yapılanma, onarım ve güçlendirme çalışmaları, kalıcı konutların inşası, geçici iskân ve enkaz kaldırma gibi müdahale ve iyileştirme çalışmalarını içermektedir. Müdahale ve iyileştirme planlamalarının oluşturulması aşamasında, deprem sonrası barınma ihtiyacı için farklı barınma alternatifleri sağlanabilmektedir.

Türkiye'de 1900-2022 yılları arasında yaklaşık olarak 286-290 tane çok fazla hasara neden olan deprem meydana gelmiştir. Bu depremler kapsamında 100.000'den fazla sayıda kişi hayatını kaybetmiş ve yaklaşık 750.000'den fazla konut ağır hasar görmüştür (Pampal ve Özmen, 2009; AFAD, 2022). Her geçen yıl artan nüfus ile depremlerden etkilenen birey sayısının artması ve afet sonrası barınma ihtiyacının her koşulda değişkenlik göstermesi ile farklı çözüm önerileri konusunda araştırma zorunluluğu doğmuştur.

Afet yönetim sistemi ve sonrasındaki çalışmalar dikkate alındığında farklı yaklaşımlar yer almaktadır. Gökçe ve Tetik (2012), geçici barınma kapsamında özellikle deprem gibi afetler sonrası ortaya çıkan acil barınma ihtiyacı için çadır, baraka, prefabrik yapı vb. çeşitli çözümlerin olması gerektiğini belirtmişlerdir. Geçici yerleşimlerin ise büyük afetler sonucu barınma ihtiyacı doğan afetzede sayısının fazla olduğu ve kalıcı yerleşim çalışmalarının tamamlanmasının oldukça uzun zaman alacağı öngörülen afetler için uygulanan, planlı yerleşim alanının sağlandığı, alt yapısı, sosyal tesisleri bulunan, içinde kullanıma hazır mobilya, mutfak malzemesi vb. ekipmanın da yer aldığı yerleşim türü olarak değerlendirildiğini yine aynı çalışmada belirtmişlerdir. 1999 depremleri sonrası bu tür geçici yerleşim planlamaları halen aktif olarak kullanılmakta olup, özellikle 2011 Van depremlerinden sonra çadırlar vasıtasıyla kısa vadede, önce geçici barınma ihtiyacının karşılandığını, daha sonra ise konteyner ve kira yardımı ile Van'daki ve diğer illerdeki kamu tesislerinde konaklamanın sağlanması vasıtasıyla da orta ve uzun vadede geçici yerleşim olanakları sağlandığını belirtmişlerdir (Gökçe ve Tetik, 2012). Ayrıca, afet yönetim sisteminde afetlere önceden hazırlıklı olmanın sağlayacağı ekonomik yararların da önemi dikkate alınmalı ve en az kayıpla doğal afetler atlatılmalıdır.

Bu çalışma kapsamında özellikle doğal afetlerden biri olan deprem sonrası konutların çeşitliliğinden ve değişkenliğinden bahsedilerek, deprem sonrası oluşturulan konut tiplerindeki olası problemler ile günümüze kadar devam eden bazı temel unsurlara örneklerle yer verilecektir.

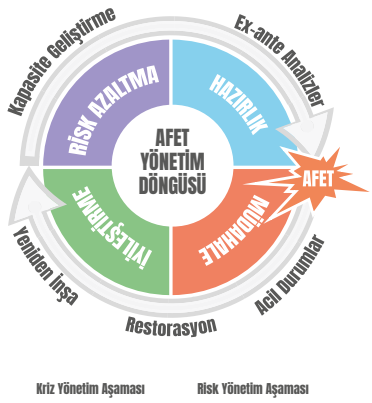

Resim 1. *Kapsamlı afet yönetim döngüsü (Erkan, 2010; Özmen, 2016'dan alınmış ve yeniden oluşturulmuştur. (Acil durum, Arama-Kurtarma-Geçici barınma faaliyetlerini ifade etmektedir).*

2. DEPREM SONRASI KONUT TÜRLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

Özellikle afetlerin ilk aşamalarında insanların barınma ihtiyacı açısından büyük bir etkiye sahip olan afet sonrası barınma üniteleri (shelter) afetzedelerin doğal ve doğal olmayan her türlü afetin hemen ardından kalıcı konutlarına geri dönebilecekleri zamana kadar yararlanabilecekleri güvenli, hijyenik ve tüm aile bireyleri için yaşanabilir bir alan sunarken, temiz su ve sanitasyona erişime imkan tanımalı, iş yerlerine, eğitim ve sağlık kurumlarına da yakın olmalıdır (Johnson, 2007; UN/OCHA/ESB, 2006). Tüm bu ihtiyaçlara yönelik tasarlanan deprem konutlarına ilişkin literatürde acil, geçici ve kalıcı olmak üzere üç ana süreci kapsayan pek çok alt sınıflandırma bulunmaktadır. Örneğin, Quarantelli'ye (1991) göre afetin gerçekleşme anından itibaren kalıcı konut yerleşimlerine değin geçen bu süreç aşağıda yer verilen sorulara yönelik olarak üç aşamadan oluşmaktadır.

- Acil durum barınağı (Emergency Shelter), afet esnasında ve sonrasında çok kısa süreliğine kullanılacak kamu barınağı yahut bir yakınının evi gibi hızlı çözüm olabilecek bir türdür?
- Geçici barınak (Temporary Shelter), birkaç haftadan uzun süre konaklanmayacağı ön görülen çadır ya da toplu kamu barınaklarıdır?
- Geçici konut (Temporary Housing), afetzedelerin normal hayatlarını ikame ettirebilecekleri 6 ay- 3 sene arası konaklanması ön görülen prefabrik konut, kiralık daire gibi barınma çözümleridir?

Afet sonrası barınma ünitelerine ilişkin diğer bir sınıflandırma Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (The International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies- IFRC) tarafından yapılmıştır (Resim 2). Bu sınıflama oldukça detaylı olup; acil, geçici, geçiş/geliştirilebilir, aşamalı/dönüştürülebilir, çekirdek ve kalıcı olmak üzere altı farklı aşamayı ifade etmektedir. Bu barınma üniteleri sırasıyla yahut afet sonrası ihtiyaca göre sadece gerekli birkaç aşamadan seçilerek inşa edilebilmektedir. Böylece ihtiyaca yönelik çözümlerin zamanında ve en doğru şekilde sunulmasına olanak sağlamaktadır (IFRC, 2013).

- Acil durum barınma üniteleri (Emergency shelter), kısa süreliğine acil önlem olarak kullanılan tiplerdir. En temel barınma ihtiyacının karşılanmasını sağlamaktadır.

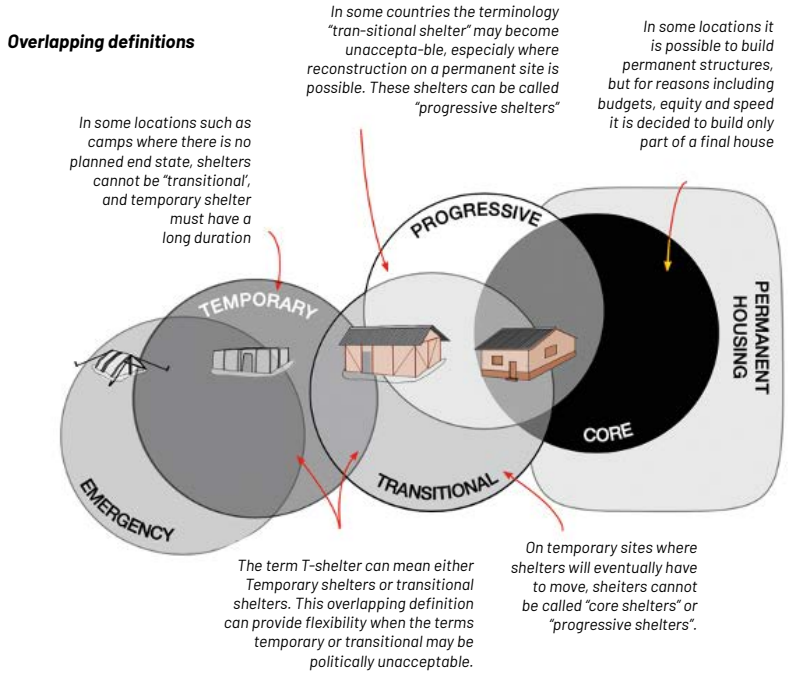

Resim 2. *Acil barınma ihtiyacından kalıcı konut kısmına kadar olan barınma türleri (IRFC, 2013'ten alınmıştır).*

- Geçici barınma üniteleri (Temporary shelter), düşük maliyetli ve hızlı inşa edilen bir barınma çözümü olarak sunulmaktadır. Bu üniteler tekrar kullanılabilir ve kullanım süresi duruma ve afet sonrası stratejilere bağlıdır.
- Geçiş/Geliştirilebilir barınma üniteleri (Transitional shelter), barınma ünitelerinin malzemelerine ve konumlarına göre yükseltilebilir hızlı barınma çözümleridir. Ana amaçları, etkilenen insanlar için daha dayanıklı barınma ünitelerine geçişi kolaylaştırmaktır.
- Aşamalı/Dönüştürülebilir barınma üniteleri (Progressive shelter), kalıcı barınma birimlerine dönüştürülmek istenen tiplerdir. Bu, ünitelerin entegre dönüşüm seçenekleri ile tasarlanmasıyla sağlanır.
- Çekirdek barınma üniteleri (Core shelter), kalıcı ev mekanları olarak hizmet etmek ve uzun süredir kullanılmakta olan kalıcı konut standartlarına ulaşmak için tasarlanmıştır.

Türkiye'de deprem sonrası barınma ihtiyacının karşılanması süreci için bu kadar detaylı bir aşamalandırma olmamakla birlikte acil barınma ünitelerinin (çadır vb.) temini ile başlayıp geçici (konteyner kent vb.) ve ardından kalıcı deprem konutlarının inşası ile devam eden bir sıralama izlenmektedir. İzlenen bu yol ülkemizdeki büyük konut hasarına sebep olan depremler göz önünde bulundurulduğunda afet sonrası konut tasarım ve inşa süreçlerinde sıklıkla gözlemlenebilmektedir. Aşağıdaki yer verilen Resim 3'te 1990-2022 tarihleri arasında en çok bina hasarı gözlemlenen üç büyük deprem olan 1999 Marmara Depremi, 2011 Van Depremi ve 2020 İzmir Depremi sonrası inşa edilen barınma ünitelerine ait görsellere yer verilmiştir.

2011 Erciş ve Van'da meydana gelen iki büyük deprem ile 644 kişi yaşamını kaybetmiş, 160.000'i aşkın kişi de evsiz kalmıştır. Deprem sonrasında barınma sorununun çözümü amacıyla üç aşamalı bir süreç oluşmuştur: Çadırlarla geçici barınma, konteynerlerden oluşan Afet Sonrası Geçici Yerleşim Alanları (ASGYA)-ASGYA'lar ve kalıcı yerleşim şeklindedir. Ancak ASGYA'ların nasıl yönetileceği ve planlanacağı konusunda farklı sorunlar ortaya çıkmıştır (Şengül ve Turan, 2012). Kalıcı konutlar yapılıncaya kadar barınma sorunu mahalle arası kurulan kişisel çadırlar, çadırkentler, Mevlâna evleri (Kızılay tarafından kurulan Mevlana evleri, 4 kişilik tek odalı konteyner benzeri yapılardır. Bu yapılarda konteynerlerdeki gibi tuvalet, banyo ve mutfak bulunmamaktadır. Bu tür ihtiyaçlar için kurulduğu alanlarda banyo ve tuvalet yapılmıştır.) ve konteyner kentler ile karşılanmaya çalışılmıştır (Şengül ve Turan, 2012).

Resim incelendiğinde ülke genelinde her afet sonrasında genel bir tasarım ve inşa yaklaşımının izlendiği gözlenmektedir. Ancak, afet sonrası ve afet türlerine de bağlı olarak barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla temin edilen/inşa edilen konutların gereksinimleri dolayısıyla tasarımları da afetin türüne göre değişim gerektirmekte olup, Tafahomi ve Egyedi'nin (2008) de belirttiği gibi genel bir yaklaşım olarak tüm afetler aynı kategoride ele alınmakta, her afetin kendine özgü gereksinimleri göz ardı edilerek afet konutunun sahip olması gereken kriterlere detayları çalışılmadan yaklaşılmaktadır. Bu nedenle aşağıdaki etmenler dikkate alınarak tek tip barınma ünitesi seçilmekte ve barınma sahipleri için farklı ihtiyaçlar ortaya çıkabilmektedir.

- Afetin oluştuğu sezon veya mevsimin özelliği
- Afetin türü
- Afetin oluştuğu yer
- Kullanım amacı
- Afet sonrası aşamalar
- Barınağın kendi kendine kurulmaya elverişli olup olmadığı
- Mevcut kamu binalarının afet sonrası barınmak için yeterli sayıda olup olmadığı

Örneğin Özden'e (2007) göre depremlerden sonra sürdürülebilir bir toplum oluşturmak için deprem sonrası yeniden yapılanma sosyo-kültürel, ekonomik, altyapı ve planlama, inşaat kalitesi ve karar alma süreci olmak üzere çeşitli alt başlıklarda irdelenmesi gerektiği vurgulanmıştır (Özden, 2007). Diğer farklı bir çalışmada çevre faktörü de eklenerek verilen bu başlıklar biraz daha detaylandırılmıştır (Bashawri, Garrity ve Moodley, 2014). Bu sınıflandırma kapsamında çevresel faktörler (iklim çeşitliliği, geri dönüşüm, ileri dönüşüm ve imha, su ve hava temizliği), ekonomik faktörler (barınak tipi, kullanım ömrü, geçim kaynağı), teknik faktörler (kurulum kolaylığı, malzeme seçimi ve yalıtım, risklerin sınıflandırılması/analizi ve performans, fiziksel ve psikolojik etkiler) ve sosyo-kültürel faktörler (kültürel farklılık, saygınlık ve güvenlik, iletişim) gibi farklı hususlar olmak üzere 4 ana kategoriden oluşan yaklaşım değerlendirilmiştir. Ek olarak Torus ve Şener (2015) teknoloji, yapı ve malzeme, ekoloji, bina fiziği, mekânsal organizasyon, sosyoloji ve estetikten oluşan 7 farklı kavram altında 35 ana ve 145 alt tasarım ve değerlendirme kriteri oluşturarak öngörülen depremler öncesinde deprem sonrası afet konutlarına ilişkin ön hazırlık yapılabilmesi adına öncü olabilecek bir kılavuz hazırlamışlardır. (Akın, Aslan ve Pınar, 2021.)

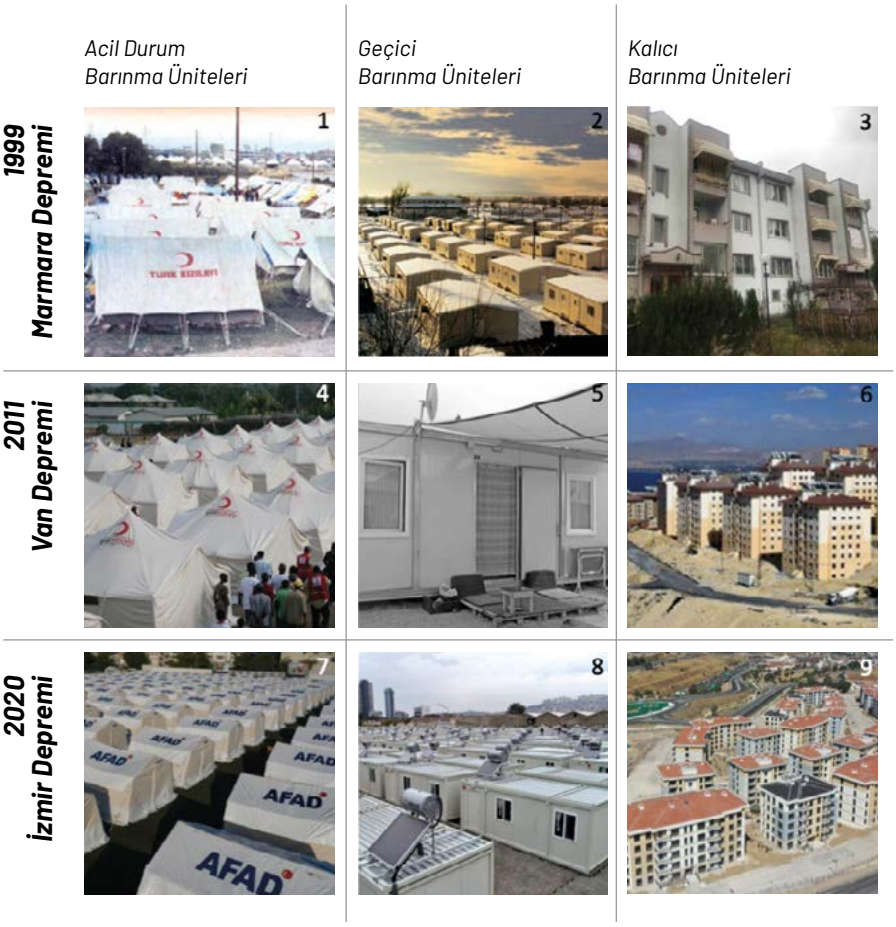

Resim 3. *Türkiye Depremleri Sonrası Barınma Üniteleri (Baş, 2011; Özata ve Limoncu, 2014; Uzuner ve Akıncıtürk, 2020; Varol ve Ilıkan, 2020; Ünal ve Akın, 2017; AA, 2014; Milliyet, 2020; AFAD, 2020; Ekizler, 2022)*

Akın, M.K., Aslan A., Pınar, H.N. (2021). Türkiye'deki Deprem Sonrası Konut Tasarım Stratejilerinin Değerlendirilmesi. 6ICEES (Conference: 6th International Conference on Earthquake Engineering and Seismology), 13-15 Ekim, Gebze Teknik Üniversitesi, Kocaeli, Turkey

3. DEPREM SONRASI ALTERNATİF ACİL VE GEÇİCİ BARINMA ÜNİTELERİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

2005'te Pakistan'ın başkenti İslamabat'ta meydana gelen 7,6 büyüklüğündeki depremde 73000 kişi hayatını kaybetmiş ve 3.5 milyondan fazla insanın evsiz kalmıştır (Tafahomi ve Egyedi, 2008). Deprem Ekim ayında meydana geldiği için geçici konut çözümlerinin kış şartlarına uygun olmasına dikkat edilmiştir. Buna göre, Pakistan'da yaşanan bu örnek ile geçici konutların depremin meydana geldiği mevsime ve konuma uygun şekilde tasarlanması gerekliliği vurgulanmıştır. Bu örnekte ortaya konulduğu gibi, acil barınma ihtiyaçları zaman darlığı olması durumunda hızlı, fakat yüksek maliyetli şekilde çözümlenebilmektedir. Bu çalışmada, afet sonrasında oluşan barınma sorunlarına etkili çözümlerin üretilebilmesi için konutlara yönelik standartlara gerek duyulmasına değinilmiş ve buna yönelik çözüm örnekleri ortaya konulmuştur.

11 Mart 2011'de Japonya açıklarında gerçekleşen ve yeryüzünde bugüne kadar kaydedilmiş en büyük beş depremden birisi olan Büyük Doğu Japonya depreminden sonra ise, depremzedeler yasal limitten daha uzun süre geçici konutlarda yaşamak zorunda kalmıştır. Bu konutlarda binden fazla kişi kalıcı konutlara geçişleri sağlanmadan hayatını kaybetmiştir (The Mainici, 2017; 2019). Büyük Doğu Japonya depremi sonrasında çok sayıda afetzedenin barınma ihtiyacı kâğıt partisyon sistemi kullanılarak üretilen acil durum barınma üniteleri ile sağlanmıştır. Bu ünitelerin kullanıldığı süre zarfında geçici barınma üniteleri sağlanarak, depremzedelerin acil durum barınma ünitelerinden geçici barınma ünitelerine geçişleri tamamlanmaya çalışılmıştır (Felix vd., 2015).

Geçici ve/veya kalıcı deprem konutlarında en sık karşılaşılan sorunların gecikmelerden, ekonomik koşullardan, altyapıdan, malzeme seçiminden, yer seçiminden ve kullanıcıdan bağımsız tasarımdan kaynaklandığı görülmüştür. Türkiye'de afet

"KARŞILAŞILAN TÜM BU SORUNLARIN ÜSTESİNDEN GELMEK VE HATTA GEÇMİŞ TECRÜBELERE VE YUKARIDA ÖRNEKLENDİRİLEN VE ÇEŞİTLENDİRİLMEYE AÇIK TÜM TASARIM VE İNŞA KRİTERLERE DAYANARAK AFET ÖNCESİ SÜREÇLERİN SİSTEMATİK BİR ŞEKİLDE YÜRÜTÜLMESİ İLE SORUNLARIN ORTAYA ÇIKMASININ ÖNÜNE GEÇEBİLECEK ACİL DURUM VE GEÇİCİ BARINMA ÜNİTELERİNİN HAYATA GEÇİRİLMESİ MÜMKÜN OLABİLECEKTİR."

sonrası kalıcı konutlara yönelik tespit edilen birçok sorun farklı yayınlarda da yer almaktadır. Örneğin, 1970 Gediz ve 1971 Bingöl depremleri sonrasında tayin edilen yeni yerleşim yerlerinin, tarla ve su kaynaklarına uzak oluşu nedeniyle kullanıcılar tarafından terk edilmiş olduğu ortaya konulmuştur (Coburn ve Spence, 2002; İnal ve Ünlü, 2009). Ayrıca 1970 Gediz depreminden sonra tedarik edilen kalıcı konutların, bölgede tarla ile uğraşan ve halı dokumacılığı yapan kullanıcıların yaşam biçimine uygun yapılmadığı için zamanla terk edildiği veya depoya dönüştürüldüğü tespit edilmiştir (Oliver, 1987; İnal ve Ünlü, 2009). İnal ve Ünlü (2009) çalışmalarında, kullanıcılarının ihtiyaçlarına cevap vermeyen ve ihtiyaçlara göre dönüştürülmesi mümkün olmayan konut ve yaşam alanlarındaki sorunların önemini vurgulamış ve buralarda yaşanan ekonomik kayıplara da değinmiştir.

Marmara Bölgesi'nde 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 tarihlerinde meydana gelen, sırasıyla 7.4 ve 7.2 büyüklüklerindeki depremler etkiledikleri bölge itibariyle çok büyük hasara neden olmuştur. Resmi rakamlara göre 18.373 kişi bu depremlerde yaşamını yitirmiş ve 48.901 kişi yaralanmıştır. 96.808 konut ile 15.944 iş yeri tamamen yıkılmıştır. AFAD tarafından toplam 376.685 hasarlı konut ve işyeri tespit edilmiş ve öncelikli olarak yüksek bir bütçe harcanarak tekrar kullanılamayacak çadır kentler kurulmuştur. Daha sonraki dönemde prefabrik konutlar ve onlara uygun yeniden kullanılamayacak bir altyapı kurulmuştur. En son dönemde ise konvansiyonel yapım sistemleriyle yapılan kalıcı konutların inşası, depremden iki-iki buçuk yıl sonra ancak tamamlanabilmiştir. Bu süreç yönetimi ciddi iş gücü ve ekonomik kayıplara neden olmuştur (Demirtaş, 2000). Bu durum ele alındığında gerek deprem sonrası yönetim gerekse barınma ihtiyacının ekonomik ve koşullara uygun çözümlenmesi açısından bu tür stratejilerin daha az kayıp ve doğru seçeneklerle tasarlanması, ülkemiz ekonomisine etkisi bakımından da önemini korumaktadır.

Van şehir merkezi ve ilçeleri, 23 Ekim 2011 günü meydana gelen Van-Erciş merkezli ve 9 Kasım 2011 günü yaşanan Van-Edremit merkezli olmak üzere iki farklı büyüklükte yıkıcı ardışık depremlere maruz kalmıştır. Van ili yerleşim alanında meydana gelen depreme bağlı hasarın büyük bir kısmının Van'ın yaklaşık 12 km güney batısında meydana gelen 5.6 büyüklüğündeki ikinci deprem olarak belirtilen 9 Kasım 2011'de ve bu depreme bağlı olarak geliştiği belirlenmiştir. Ayrıca, 23 Ekim 2011 7.2 büyüklüğündeki depremde hasar gören binaların bir kısmının yine ikinci depremde yıkıldığı, hasar görmemiş binaların bir kısmının kullanılamaz hale geldiği, çoğu binanın ise hafif ve orta derecede hasar aldığı durumlar tespit edilmiştir (Çelik vd., 2017).

23 Ekim ve 9 Kasım 2011 depremlerinde toplam 644 kişi hayatını kaybetmiş, 1966 kişi yaralanmış, 252 kişi ise enkazlardan sağ olarak kurtarılmıştır (AFADb, 2022). 2011 depreminden sonra Van merkezde 31 adet, Erciş'te 4 adet olmak üzere toplam 35 konteyner kent kurulmuştur. Van merkezde 24014 konteynerde 147319 kişiye; Erciş'te 5472 konteyner ile 27751 kişiye barınma olanağı sağlanmıştır (AFADa, 2022). Van ili ve çevresinde meydana gelen bu deprem sonrasında, yerleşim alanı yer seçimi ve yerleşim alanı barınma çözümlerine yönelik olarak sunulan alternatiflerin geçici olarak sağlandığı gözlenmiş ve uzun vadede kalıcı konutlara geçişte bazı sorunlarla karşılaşılmıştır. Acil barınma ihtiyaçları için kamu kurumu misafirhanelerinden faydalanılmıştır. Ayrıca kalıcı barınmaya geçişte karşılaşılan sorunlar ekonomik açıdan ciddi kayıplara neden olmuştur.

30 Ekim 2020 tarihinde, İzmir Seferihisar ilçesi açıklarında meydana gelen deprem AFAD verilerine göre büyüklüğü Mw= 6.6 olarak belirtilmiştir (AFAD, 2020). Ayrıca Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü depremin büyüklüğünü Mw =6.9 olarak tespit etmiştir (B.Ü. Kandilli Rasathanesi ve DAE, 2020). Ana şok sonrasında 62. Günde (31.12.2020), büyüklükleri 0.7-5.1 arasında değişen 5799 adet artçı deprem meydana gelmiştir. Deprem sonrasında sarsıntının yoğun olduğu alanlar uzmanlar tarafından yönetmelikler doğrultusunda incelenmiştir. Bu incelemelere göre, yıkılmış veya acil yıkılacak durumda yaklaşık 103 adet yapı, 700 adet ağır hasarlı yapı, 814 adet orta hasarlı yapı olduğu açıklanmıştır. Ayrıca 7889 adet hafif hasarlı ve 159120 adet hasarsız yapı tespit edilmiştir (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2020). İzmir Seferihisar depreminde 117 kişi yaşamını yitirmiş ve 1034 kişi yaralanmış, 15000 kişi evsiz kalmıştır (AFAD, 2020). Depremin ardından 18 farklı alanda çadır-kent kurulmuştur. Bayraklı ilçesinde 493 konteynerinden oluşan konteyner-kent kurularak depremden etkilenenlerin daha iyi şartlarda konaklaması sağlanmaya çalışılmıştır. Evleri hasar gören ve kullanılamayacak hale gelen depremzedeler için kalıcı konutlar sağlanmaya başlanılmıştır (AFAD, 2021). İzmir Depremi sonrasında depremden etkilenenlere sunulan geçici çözümlerin ihtiyacı bir müddet karşıladığı ancak uzun vadede çözüm olamadığı gözlenmiştir. Kalıcı konutlara geçişte bazı tedarik sorunları ile karşılaşılmıştır.

Karşılaşılan tüm bu sorunların üstesinden gelmek ve hatta geçmiş tecrübelere ve yukarıda örneklendirilen ve çeşitlendirilmeye açık tüm tasarım ve inşa kriterlere dayanarak afet öncesi süreçlerin sistematik bir şekilde yürütülmesi ile sorunların

KULLANIM TİPİ	HASAR DURUMU								
	Yıkık/Ağır Hasarlı	(%)	Orta Hasarlı	(%)	Az Hasarlı	(%)	Hasarsız	(%)	Toplam İnceleme
Konut	36203	74	18181	81	58374	80	34864	82	147622
İşyeri	2884	06	3907	17	7992	11	3952	9	18735
Ahır	9602	20	395	2	6692	9	3590	9	20279
Toplam	48689	100	22483	100	73058	100	42406	100	186636

Tablo 1. *Van depremi sonrası yapıların hasar durumu (Çelik vd., 2017)*

ortaya çıkmasının önüne geçebilecek acil durum ve geçici barınma ünitelerinin hayata geçirilmesi mümkün olabilecektir. Ayrıca, bu süreçte gerek uygun çadır yahut konteynerlerin seçiminde gerek tasarımında, üretiminde ve kurulumunda içimde bulunduğumuz çağa ve sektörde getirdiği teknolojik yeniliklere adapte olabilecek farklı yaklaşımların olduğundan söz etmek mümkündür.

4. DEPREM SONRASI ALTERNATİF ACİL VE GEÇİCİ BARINMA ÜNİTELERİ/YERLEŞİMLERİ

Deprem sonrası barınma ihtiyacını karşılamak üzere geliştirilen üniteler çoğunlukla ileride kullanılmak üzere kurulabilecek, sökülebilecek ve saklanabilecek şekilde tasarlanmakta ve planlanmaktadır (Arslan, 2007). Günümüzde yıllardır kullanılmakta olan standart yaklaşımların aksine alternatif modeller üretilmeye çalışılmakta ve gerek üretim tekniğinde gerek malzeme kullanımında yenilikçi yöntemler denenmektedir.

Tasarım ve üretim sürecinin ilk basamağını, sorun tespiti ve bu sorunların çözüm önerilerine yönelik üretilecek kriterlerin belirlenmesi oluşturmaktadır. Türkiye'de yapılmış çalışmalar incelendiğinde Limoncu ve Bayülgen (2005) tarafından sunulan "Afet Sonrası Sürdürülebilir Konut Sistemi" önerisi ön plana çıkmaktadır. Bu çalışma afetzedelerin geçici konutlardan sonra en kısa zamanda kalıcı ve nitelikli konutlara geçmesini sağlamak amacıyla afet sonrasında yaşanan barınma sorunlarını, acil yardım, rehabilitasyon ve yeniden yapım aşamalarında yaşanan sorunlar (yönetsel-yasal, yer seçimi yerleşim sorunları, birimlerin tasarım ve fiziksel sorunları, altyapı sorunları, sosyo-psikolojik sorunlar, maliyet ve sürdürülebilirlik sorunları) olmak üzere gruplayıp bu sorunlara çözüm bulabilmek adına yapılmıştır. Ülkenin her bölgesinde uygulanabilecek olan bu disiplinler arası sistem ile afet öncesinde, anında ve sonrasında izlenmesi gereken yol ve alınacak kararlar sistematik bir şekilde tanımlanmıştır (Limoncu ve Bayülgen, 2006).

Ek olarak, Şener ve Altun (2009) da "MobARCH" isimli projelerinde geçici konut tasarım kriterlerini teknoloji, inşa ve malzeme, ekoloji, ekonomi, bina fiziği, mekânsal organizasyon, sosyoloji ve estetik olarak belirleyerek, önce metodolojik ve daha sonra da sezgisel bir yaklaşımla mevcut koşullara en uygun ideal konut alternatifini tasarlamayı amaçlamışlar ve bu konuda çalışmalar yapmışlardır.

Acil ve geçici barınma ünitelerinin hazırlık, yapım, kullanım ve kaldırma süreçlerine ilişkin sorunların tespiti ve beraberinde tasarım ve üretim kriterlerinin belirlenmesine ilişkin örneklerin ardından yukarıda da belirtilen alternatif yaklaşımlar üzerinde durulacaktır. Günümüzde teknolojik gelişmelerin inşaat sektöründe de meydana getirmiş olduğu büyük dönüşüm ile birlikte afet sonrası yerleşim birimlerine de yeni bir bakış getirilmiş bilgisayar destekli, origami tabanlı, modüler, 3D yazıcı kullanılan tasarımlar gündeme gelmekte ayrıca halihazırda kullanılan konteynerlerin geliştirilmiş versiyonları üretilmekte ve yerel/ yenilikçi malzeme kullanımı teşvik edilmektedir.

Afet sonrası konut temininde otoritelerin karar verme sürecini hızlandırmak amacıyla otomatikleştirilmiş sistemler de kullanılabilmektedir. Süreç veri toplanması (geçici konutlara ait girdiler, bölgenin karakteristik özelikleri ve kullanıcı), verinin optimize edilmesi ve görselleştirilmesi şeklinde ilerlemektedir (el-anwar vd., 2009). Bu tür örnekler de dikkate alındığında bu konuda yapılacak ileriye yönelik uygulamalardaki aksamalar giderilebi-

"TASARIM VE ÜRETİM SÜRECİNİN İLK BASAMAĞINI, SORUN TESPİTİ VE BU SORUNLARIN ÇÖZÜM ÖNERİLERİNE YÖNELİK ÜRETİLECEK KRİTERLERİN BELİRLENMESİ OLUŞTURMAKTADIR. TÜRKİYE'DE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR İNCELENDİĞİNDE LİMONCU VE BAYÜLGEN (2005) TARAFINDAN SUNULAN "AFET SONRASI SÜRDÜRÜLEBİLİR KONUT SİSTEMİ" ÖNERİSİ ÖN PLANA ÇIKMAKTADIR."

lecek ve afet sonrası yerleşim süreçleri daha ulaşılabilir hale gelmiş olacaktır. Bilgisayar teknolojisi kullanılarak üretilen diğer bir geçici konut tasarımı önerisinde ise her koşula uyan tek tip bir tasarımın ötesinde yer seçimi, sosyolojik, çevresel ve maddi koşullar göz önünde bulundurularak bilgisayar destekli tasarım olanakları ile özelleştirilmiş geçici konut alternatifleri geliştirilmiştir (rezoug, 2013).

Origami metodu, mimarlar ve inşaat mühendisleri için yapıların strüktürlerini ve kinetik davranışlarını analiz etmede kolaylık sağlayan bir araç olarak belirtilmekte ve acil barınma ünitelerinin tasarımı için bu tür tekniklerin kullanılmasının daha esnek, hafif ve dönüştürülebilir birimler tasarlanabilmesi adına iyi bir adım olduğu vurgulanmıştır. Yamalı vd. (2015) tarafından yapılmış çalışmada kullanılan ya da sadece prototip aşamasındaki acil barınma üniteleri tanıtılmış, sınıflandırılmış; bunlar içinde özellikle origami teknikleriyle üretilenlerin diğer birimler üzerindeki avantaj ve dezavantajları sunulmuştur. Über Shelter, Global Village Shelter ve Living Shelter bu yöntem ile tasarlanmış ilk örneklerdendir. Geri dönüştürülebilir malzemelerden üretilmiş Über Shelter katlanıp kompakt bir biçimde istiflenerek taşınma kolaylığı sağlarken (Design4disaster, 2011) oluklu mukavva levhalardan yapılmış Global Village Shelter iki kişi tarafından bir saatten kısa sürede inşa edilecek kadar hafif ve basit olduğu gibi ucuz maliyetlidir de (Fehrenbacher, 2006). 2016 Mimarlık Bienali sırasında sergilenmiş olan Living Shelter, afetzedeler için sadece mahremiyet ve güvenlik sağlamakla kalmaz aynı zamanda elektrik, su ve mobilya gibi temel ihtiyaçları da sunmaktadır. Minik bir su deposu, telefon şarj etmek ve ışık sağlamak için güneş paneli ve yatak, hamak, raf gibi yerleşik katlanabilir mobilyalar içermektedir. Ayrıca, sığınak sunduğu çeşitli konfigürasyonlar ile farklı toplulukların özel ihtiyaçlarını karşılamak kolayca uyarlanabilmektedir (Divisare, 2016).

Ek olarak modüler sistemler de kullanım esnekliği sağlamaları bakımından sıklıkla kullanılmaktadır. Bu sistemler hızlı inşa edilmeleri, çevre dostu ve düşük bütçeli olmaları sebebiyle tercih edilmekte, ihtiyaç kalmadığında sökülüp gerek duyulduğunda yeniden kullanılabilmektedir (Eren, 2012). Örneğin Shigeru Ban Architects tarafından tasarlanan Multi- Storey Housing engebeli arazilere yerleşim imkânı sunmakta ve her daire arasında açık alanlar oluşturacak şekilde üç kata kadar yükseltilebilmektedir (Frearson, 2011). Foldable Emergency Shelter ise tek bir prefabrik eleman (dikdörtgen kontrplak levha) kullanarak her bir levhanın birbirine geçirilmesi ile üretilen waffle tarzı bir yapıdan oluşmaktadır. Bu sayede farklı modüllerin tasarlanması esnekliği sunmakta ve kullanılan birimin ergonomik boyutları monte, toplama ve taşıma kolaylığı sağlamaktadır (Katsikopoulou, 2020).

Afet konutu inşasında kullanılabilen bir diğer yenilikçi yöntem 3D yazıcı ile üretimdir. MicroHome, INNOprint 3D ve WASP bu yönteme örnek olarak gösterilebilir. Katmanlı / Eklemeli üretimin (Additive Manufacturing) acil ve geçici barınma ünitesi tasarımında nasıl bir çözüm önerisi sunabileceğini göstermeyi hedefleyen 3D-printed Micro Home, kabine ihtiyaç kalmadığında kolaylıkla yıkılabilmekte ve tüm malzemeler, yeniden kullanılabilmektedir böylece sürdürülebilir konut çözümlerine de örnek olmaktadır (Frearson, 2016). Nantes Üniversitesi yürütülen INNOprint 3D yazıcı projesi ile herhangi bir afet sonrasında afet bölgesine gerekli hammaddenin ve 3D yazıcının nakliye edilmesi ardından yaklaşık 30 dakika içinde bir barınma ünitesinin yazdırılabildiği ilham verici bir yazıcı üretilmiştir (Joel, 2022). İki kişinin bir 3D yazıcı kurulumunu ve 20 dakika içinde yardımsız bütün bir barınağı inşa edebileceğini öngören WASP aynı zamanda çamur ve kil gibi düşük maliyetli malzemeler kullanılarak barınakların ucuza imal edilebileceğini de iddia etmektedir (Williams, 2016).

Bu üretim tekniklerinin dışında mevcut konteyner tasarımlarının kendi kendine yetebilecek şekilde dönüştürülmüş ve kişiye özgü olarak değiştirmeye ve geliştirmeye açık versiyonları üretilebilir. Örneğin, Future Shack tamamen bağımsız çalışabilmektedir. İçerisinde su depoları, güneş enerjisi hücreleri, erişim rampası, çatı merdiveni, güneş şemsiyesi ve taşıyıcı strüktür bulunmaktadır (Nithya, 2008). Konteynerlerin kalıcı ve sürdürülebilir bir yaşam alanı haline gelebileceği fikrine odaklanan SEED projesi küresel geri dönüşüm sorununu ele alarak atık nakliye konteynerlerini kullanmakta ve konteynerlerin yerleştiği zemini kirletmesi/verimsizleştirmesi durumunda gıda yetiştirmek amacıyla konteynerlerin üstünü bahçe olarak dönüştürmeyi hedeflemektedir (NewAtlas, 2010). Kullanıcı talebi doğrultusunda genişleme imkânı sunan TED acil durum konutu yağmur sularını kullanarak içme suyu ihtiyacını karşılamaktadır (Nithya, 2008).

Son olarak acil durum ve geçici barınakların tasarım ve üretiminde alternatif malzemelerin kullanımına yer verilmiştir. 2008'de Çin'de meydana gelen 7,9 büyüklüğündeki depremden sonra evsiz kalan afetzedeler için 1.5 milyon geçici konut projesi kapsamında malzeme olarak bambu kullanılarak hem ucuz hem de kolay üretilebilen evlerin inşası önerilmiştir. Bu evler kullanım sonrası geri dönüştürülebilmeleri sebebiyle de çevre dostu olması dikkat çekicidir (Basulto, 2008). Ayrıca Japon mimar Shigeru Ban, afet konutları için kâğıt tüp teknolojini kullanmış ve Pritzker Ödülü'ne de layık görülmüştür (Ban, 2019). Resim 4'te tüm farklı projelere ait görsellere yer verilmiştir.

Sonuç olarak, deprem sonrası barınma ihtiyacını karşılamak için alınacak önlemler, depreme hazırlıklı yerleşim alanlarının planlanmasını gerektirmektedir. Afet plan-

Resim 4. *Acil Durum ve Geçici Barınma Ünitesi Alternatifleri (Rezoug, 2013; Design4disaster, 2011; Fehrenbacher, 2006; Divisare, 2016; Frearson, 2011; Katsikopoulou, 2020; Frearson, 2016; Joel, 2022; Williams, 2016; Nithya, 2008; NewAtlas, 2010; Nithya, 2008; Basulto, 2008; Ban, 2019)*

> DEPREM SONRASI KONUT TASARIMINA YÖNELİK İLGİLİ DETAYLI TASARIMLARIN DA FARKLI PARAMETRELER ORTAYA KONULARAK SUNULMASI İLE EKONOMİK KAYIPLARIN ÖNÜNE GEÇMEK DE MÜMKÜN OLACAKTIR.

ları temel olarak afet öncesi hazırlık, afet esnası ve afet sonrası iyileştirme aşamalarını içermektedir ve olası bir deprem anında faaliyete geçirilmesi amacıyla önceden hazırlanmalıdırlar (Işık vd., 2012). Bu planlamalar kapsamında iyileştirme aşaması için optimum konutların önceden yerleşime uygun alanlara göre tasarlanması ve ilgili alternatiflerin önceden oluşturulması gereklidir.

5. SONUÇLAR

Deprem öncesi ve sonrası özellikle barınma tipine yönelik detaylı çalışmaların planlanması ve konut tiplerinde gerekli stratejilerin belirtildiği ve uygulamaların yer alması gerektiği konusunda bilgiler bu çalışmada değerlendirilmiş ve mevcut normal yapılaşma ile deprem gibi farklı afetler sonrası yeniden yapılaşma/iyileşme çalışmalarında farklı barınma tiplerine ait yaklaşımların olması gerektiği bu kapsamda vurgulanmıştır. İlgili mevzuatlardaki eksikliklerin ve mevcut sistemlerin geliştirilerek daha sürdürülebilir yaklaşımların olması için ilgili kurumlar ve disiplinler arası çalışmaların yerleşim alanının seçiminde, konut ihtiyacının önceden tespit edilmesinde, her depreme ve/veya afete yönelik çözümler yerine ortak aşamalı durumun ortaya konulmasında, deprem öncesinde ve sonrasında her adımın her aşamada planlanmış olarak uygulanmasında, afet yönetim sisteminin iyi kurgulanmasında ve ekonomik durumların kısa ve uzun vade dönemleri için detaylı bir şekilde ortaya konulmasında büyük yarar vardır. Ayrıca, deprem sonrası konut tasarımına yönelik ilgili detaylı tasarımların da farklı parametreler ortaya konularak sunulması ile ekonomik kayıpların önüne geçmek de mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

AA. (2014). Deprem sonrası Van'a 23 bin konut. Erişim tarihi 08.08.2022, https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/deprem-sonrasi-vana-23-bin-konut/160523

AFAD (2020). 30 Ekim 2020 Ege Denizi, Seferihisar (İzmir) Açıkları (17,26 km) Mw 6.6 Depremine İlişkin Ön Değerlendirme Raporu, T.C. İçişleri Bakanlığı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Deprem Dairesi Başkanlığı, Ankara.

AFAD [@AFADBaskanlik] (2020, Kasım 19). #İzmir'de afetzede vatandaşlarımızı daha iyi şartlarda misafir edeceğimiz geçici konaklama merkezinin kurulum çalışmaları devam ediyor. https://twitter.com/AFADBaskanlik/status/1329360425616617472

AFAD (2021). İzmir Depremi'nin 1. Yıl Dönümü-Basin Bülteni, https://www.afad.gov.tr (referans formatı doğru mu emin değilim lütfen kontrol ediniz)

Arslan, H. (2007). Re-design, re-use and recycle of temporary houses. Building and environment, 42, 400-406.

Ban, S. (2019). Temporary Disaster Housing: An interview with Shigeru Ban on his architectural works and humanitarian activities. Erişim tarihi 08.08.2022, http://www.rocagallery.com/temporary-disaster-housing?gclid=CjwKCAjwrZOXBhACEiwA0EoRD-U0JCBpImJUiJj3la8L1sX76cWnLLt6qrOQZNr1MrrYV-2je0YJjhoCe_4QAvD_BwE

Bashawri, A., Garrity, S. & Moodley, K. (2014). An Overview of the Design Of Disaster Relief Shelters. https://www.researchgate.net/publication/331787967_AN_OVERVIEW_OF_THE_DESIGN_OF_DISASTER_RELIEF_SHELTERS

Basulto, D. (2008). Folded Bamboo + Paper House / Ming Tang. Erişim tarihi 08.08.2022, https://www.archdaily.com/8124/folded-bamboo-paper-house-ming-tang

Baş, S., (2011). Post Disaster Temporary Houses: The Production of Place in The Case Of 1999 Marmara Earthquakes in Kocaeli.

1900- 20xx Deprem Kataloğu. AFADc. Erişim Tarihi 08.08.2022,

https://deprem.afad.gov.tr/depremkatalogu

B.Ü. Kandilli Rasathanesi Ve DAE. (2020). 30 Ekim 2020 Ege Denizi Depremi, Bölgesel Deprem-Tsunami İzleme ve Değerlendirme Merkezi, İstanbul.

Coburn A, Spence R (2002). Earthquake Protection, John Wiley & Sons, NJ, USA (İngilizce).

Çadırkentler/ Konteynerkentler. AFADa. Erişim Tarihi 08.08.2022,

https://www.afad.gov.tr/cadirkentler-konteynerkentler

Çelik, O., Öcal, C., Şihab, R. & Soykan, O. (2017). 23 Ekim 2011 Van Depremi Sonrası Yapılan Hasar

Tespit Çalışmalarının Araştırılması. https://silo.tips/download/van-deprem-hak-sahpl-ve-borlandirma-alimalari

Demirtaş R (2000). 17 Ağustos 1999 İzmit Körfezi Depremi Raporu. T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müd. Deprem Araştırma Dairesi Başkanlığı, Ankara, Türkiye.

Design4disaster (2011). Über Shelter. Erişim tarihi 08.08.2022, https://www.design4disaster.org/2011/02/24/uber-shelter/

Divisare (2016). Living Shelter, A Solution for Disaster Relief. Erişim tarihi 08.08.2022, https://divisare.com/projects/316552-wy-to-living-shelter-a-solution-for-disaster-relief

Ekizler, T. (2022). İzmir'de rezerv alanındaki deprem konutlarının ilk etabı temmuzda teslim edilecek. Erişim tarihi 08.08.2022, https://www.aa.com.tr/tr/gundem/izmirde-rezerv-alanindaki-deprem-konutlarinin-ilk-etabi-temmuzda-teslim-edilecek/2622341#

Varol M, Ilıkan E. (2020). Devletin imkanları Van'daki depremzedeler için seferber edildi. Erişim tarihi 08.08.2022, https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/devletin-imkanlari-vandaki-depremzedeler-icin-seferber-edildi/1746429

El-Anwar O, El-Rayes K, Elnashai A (2009). Optimizing Large-Scale Temporary Housing Arrangements after Natural Disasters. Journal Of Computing In Civil Engineering, 23(2): 110-118.

Eren Ö (2012). A Proposal for Sustainable Temporary Housing Applications in Earthquake Zones in Turkey: Modular Box System Applications. Gazi University Journal of Science, 25(1): 269-287.

Erkan A (2010). Afet Yönetiminde Risk Azaltma ve Türkiye'de Yaşanan Sorunlar, DPT, Uzmanlık Tezi, Mülga DPT yayınları. Ankara, Türkiye.

Fehrenbacher, J. (2006) Prefab Friday: Global Village Shelters. Erişim tarihi 08.08.2022, https://inhabitat.com/prefab-friday-global-village-shelters/183655493_deea8c915b_o/

Felix D, Monteiro D, Branco J M, Bologna R, Feio A (2015). The role of temporary accommodation buildings for post-disaster housing reconstruction. Journal of Housing and the Built Environment, 30: 683-699

Frearson, A. (2011). Multi-storey Temporary Housing by Shigeru Ban Architects. Erişim tarihi 08.08.2022, https://www.dezeen.com/2011/07/21/multi-storey-temporary-housing-by-shigeru-ban-architects/

Frearson, A. (2016). DUS Architects builds 3D-printed micro home in Amsterdam. Erişim tarihi 08.08.2022, https://www.dezeen.com/2016/08/30/dus-architects-3d-printed-micro-home-amsterdam-cabin-bathtub/

Gökçe O, Tetik Ç (2012). Teoride ve Pratikte Afet Sonrası İyileştirme Çalışmaları, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Yayınları, Ankara, Türkiye.

IFRC/RCS. (2013). Post-disaster shelter: Ten designs. International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, Geneva, Switzerland (İngilizce).

İnal E, Ünlü A (2009). Türkiye'de afet sonrası kalıcı konutlarda esneklik kavramının değerlendirilmesi. itüdergisi/a 8(2): 1001-109.

Joel, C. (2022). A 3d Printer Capable of Printing Emergency Houses In 30 Minutes. Erişim tarihi 08.08.2022, https://www.3dprintersonlinestore.com/a-3d-printer-capable-of-printing-emergency-houses-in-30-minutes

Johnson, C. (2007). Strategic planning for post-disaster temporary housing. Disasters, 31, 435-458.

Katsikopoulou, M. (2020). emergency center proposal provides adaptable shelter to sub-saharan communities in need. Erişim tarihi 08.08.2022, https://www.designboom.com/architecture/emergency-center-proposal-adaptable-shelter-sub-saharan-communities-need-06-15-2020/

Limoncu S, Bayülgen C (2005). Türkiye'de afet sonrası yaşanan barınma sorunları. Megaron, 1(1): 18.

The Mainici (2017). 1,436 evacuees have died in temporary housing since 2011 earthquake. Erişim tarihi 08.08.2022, https://mainichi.jp/english/articles/20170311/p2a/00m/0na/025000c

The Mainici (2019). 70% of temporary disaster housing used longer than 2-year legal limit: Mainichi survey. Erişim tarihi 08.08.2022, https://mainichi.jp/english/articles/20190308/p2a/00m/0na/010000c

Milliyet. (2020) İzmir'deki deprem sonrası çadır kent böyle görüntülendi! Erişim tarihi 08.08.2022, https://www.milliyet.com.tr/galeri/izmirdeki-deprem-sonrasi-cadir-kent-boyle-goruntulendi-6344056/13

NewAtlas. (2010). The SEED Project- from unused shipping container to sustainable emergency

housing. Erişim Tarihi 08.08.202,

https://newatlas.com/seed-project-shipping-container-sustainable-emergency-housing/13902/

Nithya, N., (2008). "Sean TED, A Solution to Low Cost Housing", Ecofriend, http://www.ecofriend.org/entry/ted-a-solution-to-low-cost-housing/, (Son erişim tarihi: 28.06.2009)

Oliver P (1987). The House across the world, University of Texas Press, Austin, US (İngilizce).

Özata, Ş., Limoncu, S., (2014). 16. ve 20. yy. Arası İstanbul ve Yakın Çevresinde Meydana Gelen Deprem Sonrası Barınma Uygulamalarının İncelenmesi, s. 217-227.

Özden, A. T. (2007). Constituting a sustainable community after disasters: the role of architect (ure). https://www.researchgate.net/publication/254363446_Constituting_a_sustainable_community_after_disasters_the_role_of_architect_ure?enrichId=rgreq-682e8b69fa1c071d5cf814199d147ce2-XXX&enrichSource=Y292ZXJQYWdlOzI1NDM2MzQ0NjtBUzo5ODg2MDc5ODA1NDQwNkAxNDAwNTgxNjU5Mzgw&el=1_x_3&_esc=publicationCoverPdf

Özmen R (2016). Afet Sonrası İyileştirme Sürecinde Devletin Rolü, Mülga Kalkınma Bakanlığı Yayınları, Ankara, Türkiye.

Pampal S, Özmen B (2009). Depremler Doğal Afet Midir? Depremlerle Baş Edebilmek, Efil Yayınevi, Ankara, Türkiye.

Rezoug A (2013). Fast, Cheap & Adaptable: A Digital Model for Designing Temporary Post-Disaster Housing. Yüksek Lisans Tezi, Mimarlık Bölümü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

Quarantelli, E. L. (1991). PATTERNS OF SHELTERING AND HOUSING IN AMERICAN DISASTERS. University of Delaware, Disaster Research Center.

Şener SM, Altun MC (2009). Design of a Post Disaster Temporary Shelter Unit, A/Z ITU Journal of Faculty of Architecture, 6(2): 58-74 (İngilizce).

Şengül, M. & Turan, M. Erciş Depremi Örneğinde Afet Sonrası Geçici Yerleşiim Alanlarında Yönetim Uygulamaları ve Sorunları https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/49

Tafahomi M, Egyedi TM (2008). Defining Flexible Standards for Post-Disaster Emergency Sheltering. Euras2008 Workshop, Delft University of Technology, Netherlands (İngilizce).

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2020). Hasar Tespit Sorgulama, https://hasartespit.csb.gov.tr. (referans formatı doğru mu emin değilim lütfen kontrol ediniz)

Torus, B., & Şener, S. M. (2015). Post-disaster shelter design and CPoDS. A|Z ITU Journal of the Faculty of Architecture, 12(1), 269-282.

UN/OCHA/ESB (2006). Exploring Key Changes and Developments in Post-Disaster Settlement, Shelter and Housing. Scoping Study to inform the Revision of "Shelter after Disaster: Guidelines for Assistance.

Uzuner, E. & Akıncıtürk, N. (2020). Deprem Sonrası Kentsel Yayılma Sürecine Dair Bir Değerlendirme Kocaeli/ Gölcük Örneği. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1125183

Ünal, B., Akın, E. (2017). "Geçici Afet Konutlarının Kullanıcı Açısından Değerlendirilmesi: Van Depremi Kontener Konutları", Online Journal of Art and Design", 5(4). 70% of temporary disaster housing used longer than 2-year legal limit: Mainici survey. 2019. Erişim adresi: https://mainichi.jp/english/articles/20190308/p2a/00m/0na/010000c

Van Depremi Hakkında. AFADb. Erişim Tarihi 08.08.2022,

https://www.afad.gov.tr/van-depremi-hakkinda

Williams, A. (2016). Low-cost 3D-printed shelter being built from clay and straw. Erişim tarihi 08.08.2022, https://newatlas.com/wasp-clay-straw-home/44856/

Yamalı MS, Akgün, Y, Karaveli, AS. (2015). İzmir Deprem Sonrası Acil Barınma Birimi Tasarımları Üzerine Bir Değerlendirme. 3. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı, 14-16 Ekim, DEÜ, İzmir, Türkiye.

*Doç. Dr. Asena **SOYLUK***
Mimarlık Bölümü
Gazi Üniversitesi
asenad@gazi.edu.tr

*Arş. Gör. Mustafa **DALLI***
İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı
İstanbul Gelişim Üniversitesi
mdalli@gelisim.edu.tr

TÜRKİYE'DEKİ MİMARLIK BÖLÜMLERİNDE YAPI PROJESİ DERSLERİNDE GİYDİRME CEPHE VE DEPREM KAVRAMININ MÜFREDAT İÇERİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

ÖZET

Günümüzde sıklıkla kullanılan, yapısal olmayan elemanlardan biri olan giydirme cephelerin depreme karşı dirençli olması için tasarım aşamasında alınan kararların ve uygulama sırasında ki kontrol ve denetimin büyük önemi vardır. Özellikle deprem bölgesi üzerinde bulunan bölgelerde, giydirme cephelerin deprem karşısında ne tür davranışlar gösterdiği, nasıl daha güvenli hale getirilebileceği gibi konular çok daha fazla önem kazanmaktadır. Bu çalışmada; özellikle tasarım aşamasında, giydirme cephe olarak tasarlanmış bir bina dış kabuğunun, bileşenlerinde kullanılacak malzemelerin seçimi ve detaylandırılmasının önemine değinilmiştir. Alan çalışması olarak Türkiye'deki mimarlık eğitimi veren ve müfredatında yapı projesi/uygulama projesi dersleri olan üniversiteler kapsamında yapılan ders içerik analizinde "deprem/deprem davranışı" ve "giydirme cephe" kelimelerinin bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Yapılan müfredat incelemelerinde teknik konular ile ilgili uygulama detaylarını içeren uygulama projeleri/ yapı projelerinde "giydirme cephe" ve "deprem/deprem davranışı" kavramları oldukça az neredeyse hiç yer almamaktadır. Oysaki tasarımı yapan mimarın giydirme cephenin türlerini ve bileşenlerini bilmesi gerekmektedir. Ayrıca dinamik yükler olan rüzgar ve deprem karşısında göstereceği davranışları bilerek özellikle uygulama projelerinde doğru konstrüksiyon çözümleri sunmak zorundadır. Sonuç olarak; giydirme cephe sistemlerinin, malzeme ve bağlantı tercihlerinin deprem davranışı konusunda hasar görebilirlik riskini azaltabileceği bu açıdan verilen mimari tasarım kararlarının önem arz ettiği görülmüştür. Bu kararların deprem afetine dayanıklı seçimler olabilmesi için mimarlık eğitiminde uygulama projeleri/yapı projelerinde giydirme cephe ve deprem ilişkisi yer almalı, konu üzerinde çalışmalar ve projeler yapılarak mimarların bu konuda yeterli eğitim alması sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: *Giydirme Cephe, Deprem, Yapı ve Yapım Teknolojileri, Mimarlık Eğitimi*

2. Giydirme Cepheler ve deprem alanında yapılmış çalışmalar

Yapısal olmayan elemanlar ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde [1], [2], [3], [4], [5], [6], [7],[8], [9]; Giydirme cepheler yapı üzerindeki yapısal olmayan kabuk olarak tanımlanmıştır.

Yapısal olmayan elemanlardan bazıları; tavan kaplama malzemeleri, pencereler, giydirme cepheler, ofis ekipmanları, dolaplar, raflar, hava şartlarını düzenleyici sistemler ve bu sistemlerin elemanları, elektrik ekipmanı, mobilyalar, aydınlatma elemanları yangın söndürme sistemleri, su tankları, jeneratörler, duvarlara monte edilmiş elektronik aletler, vitrinler, işaret levhaları, panolar, bilgisayar ekipmanları vb. olarak sayılabilir.

Ancak giydirme cepheler yapısal olmayan olmayan kabuklar olarak tanımlansa da yukarıda bahsedilen bileşenlerden daha fazla detay içeren elemanlardır.

Giydirme cepheler ve deprem ilişkisini inceleyen çalışmalarda; giydirme cephelerin özellikle deprem bölgelerinde tasarımlarının ve uygulamalarının hayati önemli olduğu vurgulanmıştır. Bu açıdan deprem ve/veya rüzgâr gibi dinamik yüklere karşı uygulama esnasında alınacak teknik önlemler, malzeme seçimleri ve detay çözümlerinin oldukça önemli olduğundan da bahsedilmiştir [16], [17].

3. Deprem Kavramı

Bir fay üzerinde ani bir kayma sonucu meydana gelen titreşimlerin dalgalar halinde yer yüzeyini sarsmasına deprem adı verilir. Depremler tektonik levha sınırından kaynaklanır. Odak, depremin başladığı yerin içindeki noktadır, bazen hipomerkez olarak adlandırılır ve dünya yüzeyinde odak noktasının hemen üzerindeki noktaya merkez üssü denir [10].

3.2. Giydirme Cepheler ve Deprem

Giydirme cephelerin deprem sırasında gösterdikleri deprem davranışı oldukça büyük öneme sahiptir. Daha önce meydana gelen depremlerde bu durumun örneği görülmüştür. Ayrıca, giydirme cephe sistemi bağlantılarında yapılacak hata, sistemin göstereceği performansı da olumsuz olarak etkileyecektir. Bu sebeple, giydirme cephe sisteminin doğru şekilde tasarlanması ve deprem kavramının dolayısıyla deprem karşısında davranışının, tasarım sırasında dikkate alınması büyük önem taşımaktadır [11], [12].

4. Giydirme cephe sistemleri tanımı ve gelişimi

Cephe kelimesi ingilizce ***"facade"***, kelimesinden gelmektedir. Sözlükte ise, ***"Bir binanın yüzlerinden her biri, özellikle ön yüz veya bina yüzüne dik doğrultuda sonsuzda bakılan görünüş"*** olarak tanımlanmaktadır [13].

Giydirme cepheler, yapının taşıyıcı sisteminden ayrı olarak çalışır. Asılı bir şekilde kendi ağırlığını taşırlar ve üzerine etkiyen yükleri ise yapının taşıyıcı sistemine aktarmaktadır. [14].

Resim 1. *Home Insurance Building 1885* [URL 1]

Teknolojik, kültürel ve toplumsal gelişmelerin bir ürünü olarak, giydirme cepheler ortaya çıkmıştır. Giydirme Cephelerin bir yapı bileşeni olarak benimsenmesi, 19.yüzyılın ilk yarısında çeliğin, ikinci yarısında da donatılı betonun iskelet yapılarda taşıyıcı sistem elemanı olarak kullanılması ile birlikte olmuştur [13].

Giydirme cephe uygulamasının yapıldığı ilk bina, 1830 yılında Philadelphia'da yapılan iki katlı banka yapısıdır. Giydirme cephe kavramının ortaya çıkmasına öncülük eden çelik konstrüksiyonlu ilk gökdelen ise, Chicago'da 1883 yılında inşa edilen ***"Home Insurance"*** binasıdır ***(Resim 1).***

Giydirme Cepheler ana gelişimini Avrupa'da gerçekleşmiştir. Bu yapım yöntemini kullanan ilk mimarlar ve yapıları olarak; Bauhaus Tasarım Okulu, W. Gropius'un Ayakkabı Evi, İsviçre öğrenci yurdu ve Le Corbusier'in Hayırevi en önemlileridir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, binalarda giydirme cephe kullanımına izin veren sanayileşme düzeyine ulaşılmıştır. Bu süre zarfında, Amerika Birleşik Devletleri inşaat yönteminde etkin olmaya başlamıştır. Bu binalar arasında Birleşmiş Milletler Genel Merkezi, Lake Shore, Seagram Gökdeleni ve Lever Gökdeleni bulunmaktadır.

Türkiye'deki ilk giydirme cephe uygulamalarına örnek olarak, 1959'da ***Ankara'da yapılan Kızılay İşhanı*** (Enver Tokay ile İlhan Tayman) ***(Resim 2)*** ile 1973-79 yıllarında İstanbul'da yapılan Karayolları 17.Bölge Müdürlüğü (Mehmet Konuralp ve Salih Sağlamer) binaları gösterilmektedir.

Resim 2. *Kızılay İşhanı* [URL 2]

4.2. Giydirme cephe tipleri

Konstrüksiyon açısından giydirme cephe sistemler aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir.

Çubuk (stick) sistem giydirme cepheler

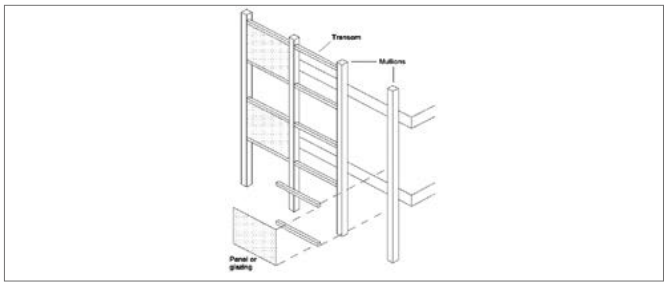

Şekil 2. *Çubuk sistemi giydirme cephe: şematik çizim* [12]

Resim 3. *Çubuk sistemi giydirme cephe örneği* [URL3]

Strüktürel silikonlu giydirme cepheler

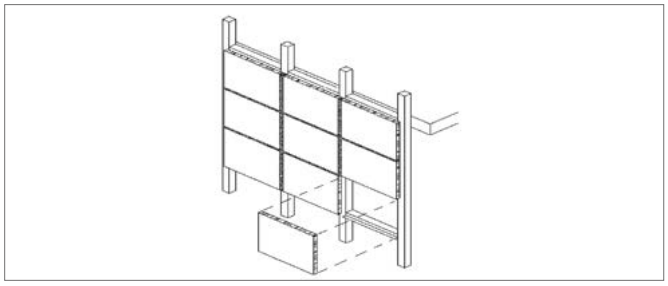

Şekil 3. *Strüktürel silikonlu giydirme cephe sistemi – şematik çizim* [12]

Resim 4. *Strüktürel silikonlu giydirme cephe sistemi* [URL 4]

Strüktürel silikonlu giydirme cepheler Strüktürel cam (noktasal tutuculu) giydirme cepheler

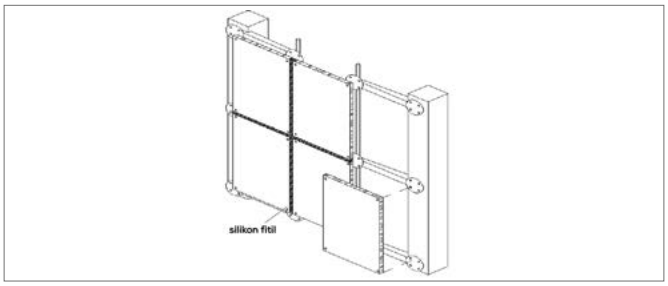

Şekil 4. *Strüktürel cam (noktasal tutuculu) giydirme cephe sistemi – şematik çizim* [12]

Resim 5. *Strüktürel cam (noktasal tutuculu) giydirme cephe sistemi örneği* [URL5]

Panel (Modüler) cephe giydirme sistemi

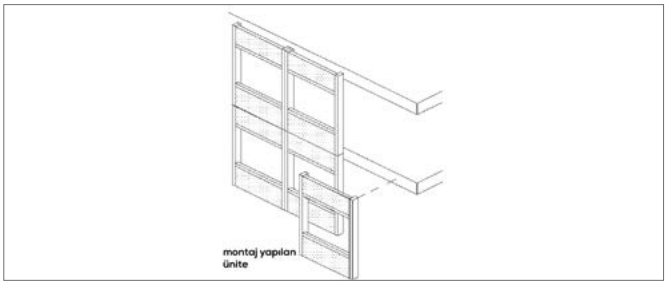

Şekil 5. *Panel (modül) cephe sistemi, şematik çizim* [12]

Resim 6. *Panel (modül) cephe sistemi örneği* [URL 6]

> DEPREM HAREKETİNİN YAPISAL OLMAYAN ELEMANLARDAN BİRİ OLAN GİYDİRME CEPHELERE ETKİSİNİ AZALTMAK İÇİN MİMARIN VERECEĞİ KARARLAR BÜYÜK ÖNEM ARZ ETMEKTEDİR.

5. Deprem sırasında giydirme cephelerin davranışları

Giydirme cephelerde her bir kısım, farklı yüklere maruz kalması için tasarlanmıştır (özellikle deprem ve rüzgâr yüküne karşı). Yüksek katlı yapıların cephesinde rüzgâr, baskın yük durumundadır. Deprem yükü ile rüzgâr yüklerinin cepheye uyguladığı kuvvetler diğer yüklerden daha kuvvetlidir. Sonuç olarak, cam, çerçeve yapısı ve sabitleme sistemleri; rüzgâr yüküne karşı iyi bir dayanım gösterdiğinde; deprem yükünü de karşılayacağı kabul edilir. Giydirme cephe sistemi seçimi yapılırken, yapının yapısal davranış analizi ve hesaplamalarının yapılması gereklidir. Binanın taşıyıcı sisteminin sismik hareketlere tepkisi analiz edilerek, bunun ne kadarının cepheye aktarılacağı hesaplanmalıdır.

Deprem hareketinin yapısal olmayan elemanlardan biri olan giydirme cephelere etkisini azaltmak için mimarın vereceği kararlar büyük önem arz etmektedir. Bunun için oluşturulacak kabuk, yapının taşıyıcı sisteminde meydana gelecek hareketlerden ve yüklerden izole edilmiş olmalıdır. Ve cephe sisteminin deprem sırasında bir bütün olarak hareket etmesi gerekmektedir. Sabitleme sistemi deprem hareketlerine uygun davranacak şekilde tasarlanmalıdır. Cam plakalar yerinden oynamayacak ve kırılsa bile dağılmayacak şekilde tasarlanmalıdır. ***Resim 7 ve 8***'de yapısal cam giydirme cephe sistemi üzerinde deprem sonucunda görülen hasar örnekleri gösterilmiştir.

Resim 7. *Cam giydirme cephe sistemi üzerinde deprem etkisi* [12]

Resim 8. *Yapısal cam giydirme cephe sistemi üzerinde deprem etkisi* [15]

6. Türkiye'deki Yapı Projesi/Uygulama Projesi Derslerinde Giydirme Cephe ve Deprem İlişkisi

Yapı Projesi/Uygulama Projesi dersleri, öğrencilerle yüz yüze ve uygulamalı olarak işlenen genellikle üçüncü ya da dördüncü sınıf dersleridir. Bu derslerde, öğrencilerin daha önceki ***"Mimari Proje"*** derslerinde edindikleri bilgi birikimleri ve hem de ***"Yapı Bilgisi"*** gibi strüktür bilgisi derslerinde edindikleri birikimleri kullanmaları beklenmektedir. Yapı Projesi/Uygulama Projesi derslerinde teknik çizim ile ilgili tüm detaylar, ıslak mekân detayları, taşıyıcı sistem detayları, diğer sistem detayları (cephe vb.), malzeme detayları gibi ürünler, projelerde öğrencilerden göstermesi beklenen detaylardır.

Projelerde, beklenilen diğer bir konu ise yapılan tasarımların oldukça gerçekçi koşullar düşünülerek yapılmasıdır. Bu koşullar içerisinde, yönetmelikler, standartlar gibi profesyonel hayatlarında karşılaşacakları sınırlılıklar ve çözülmesi gereken problemler bulunmaktadır. Bu açıdan Türkiye gibi pek çok afetle mücadele eden ülkelerde, öncelik olarak düşünülmesi gereken farklı konular da vardır. Türkiye için dikkat edilmesi gereken en önemli afet durumu depremlerdir.

Depremlerde karşılaşılan hasarların genellikle mimari tasarım sürecinde alınan kararlara bağlı olarak meydana geldiği yaşanan sismik hareketlerin yıkıcı sonuçlarında görülmektedir [18]. Giydirme cephelerin deprem karşısındaki davranışında da, mimari tasarım sürecinde alınan kararların etkisi olmaktadır.

Mimari tasarım aşamasında alınan yanlış kararların pek çok sebebi bulunmaktadır. Bunlardan birisi de alınan eğitimdeki yetersizliktir. Mimarlık bölüm müfredatlarında alınan proje dersleri, yapı dersleri ve diğer teorik derslerde ***"deprem"*** kavramının az yer alması bunun en büyük sebeplerindendir [19], [20], [21], [22].

Yapı uygulama/uygulama projelerinde taşıyıcı sistem detaylarının nasıl tasarlanması gerektiği, yani strüktür tasarımı projede istenilenlerden birisidir. Ancak bu strüktür tasarımı en basit şekilde, deprem kavramı yani deprem yükü, etkisi vb. konular düşünülmeden, bu konular tasarıma katılmadan yapılabilmektedir. Yine bahsedildiği gibi, bu tasarımlarda deprem yükü buna ek olarak eğer aktif olarak sel tehlikesinin olduğu bir bölge ise sele karşı önlemlerin düşünüldüğü, karlı bölgelerde ise kar yükünün, tasarlanan yapı yüksek yapı ise rüzgâr yükünün hesaba katıldığı projeler beklenmelidir. Ancak bu tarz projelerin üretilebilmesi için afet konularının uygulama projelerinde, yapı projelerinde yer alması gerekmektedir.

Çalışmanın bu kısmında, giydirme cepheler ve deprem davranışlarının mimarlık eğitimindeki yerinin incelenmesi için, Türkiye'deki mimarlık eğitimi veren ve müfredatında yapı projesi/uygulama projesi dersleri olan üniversiteler incelenmiş ve bu derslerin içeriklerinde ***"deprem/deprem davranışı"*** ve ***"giydirme cephe"*** kelimeleri incelenmiştir.

Üniversite	Giydirme Cephe	Deprem/ Deprem Davranışı
Gazi Üniversitesi (URL 7)	Yok	Yok
Doğu Akdeniz Üniversitesi (URL 27)	Yok	Yok
Yeditepe Üniversitesi (URL 28)	Yok	Yok
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü (URL 29)	Yok	Yok
Akdeniz Üniversitesi (URL 30)	Yok	Yok
Altınbaş Üniversitesi (URL 31)	Yok	Var
Adana Alpaslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi (URL 32)	Yok	Yok
Beykoz Üniversitesi (URL 33)	Yok	Yok
Balıkesir Üniversitesi (URL 34)	Yok	Yok
Bursa Uludağ Üniversitesi (URL 35)	Yok	Yok
Manisa Celal Bayar Üniversitesi (URL 36)	Yok	Yok
Demokrasi Üniversitesi (URL 37)	Yok	Yok
Dokuz Eylül Üniversitesi (URL 38)	Yok	Yok
Eskişehir Teknik Üniversitesi (URL 39)	Yok	Yok
Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi (URL 40)	Yok	Yok
Fırat Üniversitesi (URL 41)	Yok	Yok
Gaziantep Üniversitesi (URL 42)	Yok	Yok
Hatay Üniversitesi (URL 43)	Yok	Yok
İskenderun Üniversitesi (URL 44)	Yok	Yok
İstanbul Esenyurt Üniversitesi (URL 45)	Yok	Yok
İstanbul Teknik Üniversitesi (URL 8)	Yok	Yok
Hasan Kalyoncu Üniversitesi (URL 9)	Yok	Yok
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (URL 10)	Yok	Yok

Üniversite	Giydirme Cephe	Deprem/ Deprem Davranışı
Konya Teknik Üniversitesi (URL 11)	Yok	Yok
KTO Karatay Üniversitesi (URL 12)	Yok	Yok
Karadeniz Teknik Üniversitesi (URL 13)	Yok	Var
Kocaeli Üniversitesi (URL 14)	Yok	Yok
Maltepe Üniversitesi (URL 15)	Yok	Yok
Burdur Mehmet Akif Üniversitesi (URL 16)	Yok	Yok
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (URL 17)	Yok	Yok
Munzur Üniversitesi (URL 18)	Yok	Yok
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi (URL 19)	Yok	Yok
Nişantaşı Üniversitesi (URL 20)	Yok	Yok
Pamukkale Üniversitesi (URL 21)	Yok	Var
İstanbul Rumeli Üniversitesi (URL 22)	Yok	Yok
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi (URL 23)	Yok	Yok
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (URL 24)	Yok	Yok
İstinye Üniversitesi (URL 25)	Yok	Yok
İstanbul Topkapı Üniversitesi (URL 26)	Yok	Yok
İstanbul Ticaret Üniversitesi (URL 46)	Yok	Yok
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi (URL 47)	Yok	Yok
Eskişehir Anadolu Üniversitesi (URL 48)	Yok	Yok
Yozgat Bozok Üniversitesi (URL 49)	Yok	Yok
T.C. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi (URL 50)	Yok	Yok
İzmir Ekonomi Üniversitesi (URL 51)	Yok	Yok
Girne Amerikan Üniversitesi (URL 52)	Yok	Yok

Tablo 1. *Yapı/Uygulama Proje ders içeriklerinde "Giydirme Cephe" ve "Deprem/Deprem Davranışı" Kelimelerinin Analizi*

Yapı projesi/uygulama projesi dersi müfredatında bulunan devlet ve özel olarak 45 üniversitenin ders içerikleri incelenmiş ve elde edilen sonuçlara göre bu içeriklerde ***"deprem/deprem davranışı"*** kelimelerine 3 (%6,6) kere rastlanırken, ***"giydirme cepheler"*** kelimelerine hiç (%0) rastlanamamıştır (Şekil 5). Türkiye gibi coğrafi olarak %92 si aktif fay hatları üzerinde bulunan bir ülkede mimarlık uygulama projelerinde bu afetin gözönüne alınmaması büyük bir eksikliktir.

Yapı Uygulama/Uygulama Projesi Veren Üniversiteler

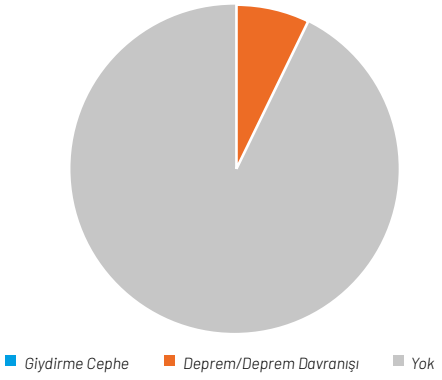

7. Sonuç

Deprem sırasında veya sonrasında yıkılmalara, ani kırılmalara, patlamalara ve hatta kaçış yollarının kapanmasına bile neden olabilecek giydirme cepheler, öncelikle rüzgar ve deprem gibi yatay yüklere karşı gerekli dayanımı göstermelidir.

Deprem kaynaklı yaralanmaların büyük bir kısmını meydana getiren yapısal olmayan elemanlardan giydirme cepheler için yönetmelikler ile; bağlantı sistemleri, profil seçim kriterleri ve ankraj detayları daha net belirtilmelidir. Gelişen teknoloji ile her gün kullanımı artan cephe sistemleri için daha detaylı yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Özellikle binanın tasarım aşamasında, giydirme cephe olarak tasarlanmış bina dış kabuğunun, elemanlarında kullanılacak malzemelerin seçimi ve detaylandırılması öneminin bilincinde olarak, kullanılacak bağlantı tiplerinin seçimi yapılmalı, buna göre profil seçimleri, ankrajlarının detaylandırılması, cam tipi seçimi yapılmalıdır.

Yapılan müfredat incelemelerinde de görüldüğü üzere, teknik konular ile ilgili uygulama detaylarını içeren uygulama projeleri/ yapı projelerinde "giydirme cephe" ve "deprem/deprem davranışı" kavramları oldukça az neredeyse hiç yer almamaktadır. Taşıyıcı sistem ve deprem performansı konusunda mimari tasarım kararlarının önemi gün geçtikçe daha fazla önem kazanmaktadır. Çalışmada da bahsedildiği üzere Türkiye gibi afetlerle ve özellikle depremle mücadele eden, deprem kavramıyla sıklıkla karşılaşılan ülkelerde, mimarlık ve strüktür ilişkisi ve bu ilişkinin afetlere dolayısıyla yapıların güvenilirliğine olan etkisi büyük önem taşımaktadır.

Ancak yapısal olmayan elemanların deprem davranışında mimarın rolü çok fazla göz önüne alınmamaktadır. Çalışmanın sonuçlarından da görülebileceği üzere deprem vb. konular müfredatta kendine yer bulamamaktadır. Giydirme cephe özelinde oluşabilecek hasarlar hem can kaybına hem de ekonomik kayıplara sebep olmaktadır. Bu sebeple mimarlık eğitiminde uygulama projeleri/yapı projelerinde giydirme cephe ve deprem ilişkisi yer almalı, konu üzerinde çalışmalar ve projeler yapılarak mimarın bu konuda eğitim alması sağlanmalıdır.

Sonuç olarak yapısal ve yapısal olmayan elemanların depreme karşı dirençli olması için mimarın üzerine düşen görevleri daha somut anlatabilmek açısından üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları ile meslek odaları gerekli eğitim ve seminerler düzenlemelidir. Bu seminerlere katılımın sağlanması için gerekli düzenlemeleri yapmalıdırlar. Bilinmelidir ki Türkiye bir deprem ülkesidir ve bu afete karşı alınabilecek önlemler mimari tasarım kararları ile başlamaktadır.

KAYNAKLAR

1. Barnaure, M., Voiculescu, M. (2013). The Seismic Behaviour of Curtain Walls: An Analysis Based on Numerical Modelling. Mathematical Modelling in Civil Engineering. 9. 1-8. 10.2478/mmce-2013-0013.

2. YOTA. (2005). Yapısal Olmayan Tehlikelerin Azaltılması Programı, Boğaziçi Üniversitesi, Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü, Afete Hazırlık Eğitim Birimi, İstanbul.

3. Kuzucuoğlu, A.H. (2014). Kütüphanelerde Yapısal Olmayan Malzeme Kaynaklı Riskler, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi, 2, 21-38.

4. Çelik Tekin, Ç. (2006). Giydirme Cephe Tasarımındaki Kriterler, 3. Ulusal Çatı & Cephe Kaplamalarında Çağdaş Malzeme ve Teknolojiler Sempozyumu, İstanbul.

5. Çelik Tekin, Ç. (2006). Giydirme Cephe Sistemlerinde Test Metodları, 3. Ulusal Çatı & Cephe Kaplamalarında Çağdaş Malzeme ve Teknolojiler Sempozyumu, İstanbul.

6. Çelik, O. C. ve Özgen, K. (1992). Çok Katlı Giydirme Cephelerdeki Cam Plakların Rüzgar Yükü Altında Yer Değiştirmeleri. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Yüksek Binalar II. Ulusal Sempozyumu, İstanbul.

7. Atalay, B. (2006). Alüminyum Giydirme Cephe Sistem Seçiminde Uygulama Öncesi Süreç Analizi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

8. Tığ, G. (2006). Giydirme Cephe Taşıyıcı Sistem Profilleri İçin Optimum (Ekonomik) Kesit Boyutlarının Geliştirilmesi, 3. Ulusal Çatı and Cephe Kaplamalarında Çağdaş Malzeme ve Teknolojiler Sempozyumu, İstanbul.

9. Şenkal Sezer, F. (2014). Türkiye'de Metal Çerçeveli Giydirme Cephe Sistemlerinin Üretim ve Uygulama Aşamalarının İncelenmesi, 7. Ulusal Çatı & Cephe Sempozyumu, İstanbul

10. Umemura, H. (1963). Mühendislik sismolojisi. İstanbul Teknik Üniversitesi Kütüphanesi, İstanbul.

11. Gökçe, M. V. (2002). Yapıların Deprem Etkisi Altında Strüktürel Davranış Biçimleri ve Depreme Dayanıklı Yapılarda Mimari Tasarım İlkeleri Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Niğde.

12. Galli U. (2011). Seismic Behaviour of Curtain Wall Facades, Doktorate Thesis, Politecnico Di Milano University, Milano.

13. Subaşı D. Y. (2003). Giydirme Cephe Tasarım Sürecinde Karar vermek için Bir Yöntem Önerisi, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 7-64.

14. Sev, A. Gür, V. ve Özgen, A. (2004). Cephenin Vazgeçilmez Saydam Malzemesi Cam, 2. Ulusal Yapı Malzemeleri Kongresi, İstanbul.

15. Memari, A. (2013). "Design of Curtain Walls for Earthquake-Induced Loads and Drifts", Curtain Wall Systems: A Prime. 105-128. 10.1061/9780784412701.ch08.

16. Harmankaya, Z., Soyluk, A. (2010). Yüksek Yapılarda Yaygın Olarak Kullanılan Taşıyıcı Sistemler, 5. Ulusal Çatı ve Cephe Sempozyumu, İzmir.

17. Soyluk, A., Özen, Y. A., Tuna, M. E. (2010). Yüksek Yapıların Giydirme Cephelerinde Doğal Taş Kullanımının Değerlendirilmesi, II. Uluslararası Mermer ve Doğaltaşlar Kongresi, İzmir.

18. Dallı, M. and Soyluk, A. (2022), "Ethical analysis of architecture on structural irregularities in major earthquakes in Turkey", International Journal of Disaster Resilience in the Built Environment, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. https://doi.org/10.1108/IJDRBE-01-2022-0012

19. İlerisoy, Z. Y. & Soyluk, A. (2021). The Analysis of Architectural Design Competitions within the Scope of Earthquake Resistant Design. Gazi University Journal of Science Part B: Art Humanities Design and Planning, 9 (1), 1-17. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/gujsb/issue/61112/844913

20. Soyluk, A., Harmankaya, Z. Y. (2012). Examination of earthquake resistant design in the education of architecture. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 51, 1080-1086.

21. Gerek, A. E., & Soyluk, A. (2016). Türkiye'deki ilköğretim yapılarının deprem dayanımının incelenmesi. Journal of the Faculty of Engineering and Architecture of Gazi University, 31(3), 485-490.

22. Demir, G., & Soyluk, A. (2015). Depreme Dayanıklı Yapı Tasarımı Eğitimi Ve Mimarlık. 231. https://hdl.handle.net/11511/84910

İnternet Kaynakları

URL1- https://en.wikipedia.org/wiki/Home_Insurance_Building#/media/File:Home_Insurance_Building.JPG, Erişim Tarihi: 18.10.2022

URL2- https://archives.saltresearch.org/bitstream/123456789/101289/1/AHANKA065.jpg, Erişim Tarihi: 18.10.2022

URL3- https://www.globalpiyasa.com/en/product-detail/structural-silicone-curtain-wall-system-bulut-yapi/165676, Erişim Tarihi: 18.10.2022

URL 4- https://www.glasscon.com/sites/default/files/products/images/aluminium_curtain_walls_stick_system_glasscon_01.jpg, Erişim Tarihi: 18.10.2022

URL 5- https://icscephe.com/wp-content/uploads/2019/08/spider2.jpg, Erişim Tarihi: 18.10.2022

URL 6- https://glassdiamond.ir/ar/curtain-wall-facade-lamel/, Erişim Tarihi: 18.10.2022

URL 7-https://obs.gazi.edu.tr/oibs/bologna/index.tr&curOp=showPac&curUnit=10&curSunit=106060482#, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 8- https://darch.itu.edu.tr/ders-planlari/, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 9- https://mim.hku.edu.tr/ders-planlari-2/, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 10- chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://stm.alanya.edu.tr/media/iiiltlum/26-07-2022-tarihinde-g%C3%BCncellenen-m%C3%BCfredat-2.pdf, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL11- https://www.ktun.edu.tr/tr/Birim/BolumDersleri/?brm=OZc3BWmeHGYuCdEdr3h/vQ==#, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 12- https://www.karatay.edu.tr/BolumDersListesi/MIM.html, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 13- http://www.katalog.ktu.edu.tr/DersBilgiPaketi/semester.aspx?pid=586&lang=1&sid=40, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 14- https://ogr.kocaeli.edu.tr/koubs/Bologna/Genel/DersListesi.cfm?Dilid=86F9ACB05CF13A1040E3354971B210CE, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 15- https://www.maltepe.edu.tr/tr/bilisim-bolumu-ders-i%CC%87cerikleri, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 16- https://obs.mehmetakif.edu.tr/oibs/bologna/index.lang=tr&curOp=showPac&curUnit=14&curSunit=40483, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 17- https://www.msgsu.edu.tr/Assets/UserFiles/doc_bolum_icerik_mimfak/mimarlik/2019-2020/mimarlik_somesterlildersplani_tr_2019_09_12.pdf, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 18- https://www.munzur.edu.tr/birimler/akademik/fakulteler/gsf/bolumler/mimarlik/Pages/dersicerikleri.aspx, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 19- https://www.ohu.edu.tr/mimarlikfakultesi/mimarlik/dersplani, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 20- https://aday.nisantasi.edu.tr/mimarlik-turkce-ingilizce/, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 21- https://ebs.pusula.pau.edu.tr/bilgigoster/Program.lng=1&dzy=3&br=437&bl=7746&pr=548#dersPlanAKTS, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 22- https://obs.rumeli.edu.tr/oibs/bologna/progCourses.aspx?lang=tr&curSunit=3, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 23- https://obs.cumhuriyet.edu.tr/oibs/bologna/index.ng=tr&curOp=showPac&curUnit=50&curSunit=10270#, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 24- http://gsf.nku.edu.tr/DersKatalogu/519/s/565/832/0, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 25- https://gstm.istinye.edu.tr/tr/bolumler/mimarlik/ders-icerikleri, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 26- https://www.topkapi.edu.tr/tr-TR/bolum-dersleri/48203, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 27- https://www.emu.edu.tr/tr/programlar/mimarlik-lisans-programi/880?tab=curriculum, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 28- https://mimarlik.yeditepe.edu.tr/tr/mimarlik-bolumu/dersler, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 29- https://abl.gtu.edu.tr/ects/?dil=tr&menu=lisans_retimprogrami&bolum=326&tip=lisans&duzey=ucuncu, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 30- http://mimarlikbolumu.akdeniz.edu.tr/ders-icerikleri/, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 31- https://ects.altinbas.edu.tr/DereceProgramlari/Detay/1/4518/4390/932001, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 32- https://obs.atu.edu.tr/oibs/bologna/index.lang=tr&curOp=showPac&curUnit=05&curSunit=1061#, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 33- https://akts.beykoz.edu.tr/bilgipaketi/eobsakts/ogrenimprogrami/program_kodu/0603001/menu_id/p_27/tip/L/ln/tr/submenuheader/2, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 34- https://obs.balikesir.edu.tr/oibs/bologna/index.lang=tr&curOp=showPac&curUnit=36&curSunit=5246#, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 35- http://bilgipaketi.uludag.edu.tr/Programlar/Detay/252?AyID=25, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 36- http://katalog.mcbu.edu.tr/Site/CourceStructure.aspx?ProgramID=1391&lang=1, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 37- https://obs.idu.edu.tr/oibs/bologna/progCourses.aspx?lang=tr&curSunit=7101, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 38- https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2022-2023/tr/bolum_1214_tr.html, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 39- https://akts.eskisehir.edu.tr/tr/program/dersler/246/13, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 40- https://mimarlik.fsm.edu.tr/Mimarlik-ve-Tasarim-Fakultesi-Bolumler-Mimarlik—Ders-Icerikleri, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 41- http://mimarlik.mimarlikf.firat.edu.tr/tr/file/9474, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 42- https://www.gantep.edu.tr/ab/dersler.php?bolum=&bolum_id=20255733, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 43- https://obs.mku.edu.tr/oibs/bologna/index.ang=tr&curOp=showPac&curUnit=20&curSunit=2042#, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 44- https://obs.iste.edu.tr/oibs/Bologna/index tr&curOp=showPac&curUnit=45&curSunit=5707#, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 45- https://mmf.esenyurt.edu.tr/tr/Icerik/Detay/ders-icerigi-mimarlik-bolumu, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 46- https://ticaret.edu.tr/mimarlik/wp-content/uploads/sites/25/2021/11/MIM-Lisans-Ders-Icerikleri-TR.pdf, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 47- http://bilgipaketi.yyu.edu.tr/DereceProgramlari/Detay/1/61280/9405/932001, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 48- https://akts.eskisehir.edu.tr/tr/program/dersler/246/13, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 49- https://obs.bozok.edu.tr/ogrenci/ebp/organizasyon.aspx?kultur=tr-tr&Mod=1&ustbirim=160&birim=41&altbirim=1&program=32&organizasyonId=49&mufredatTurId=932001, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 50- https://www.yeniyuzyil.edu.tr/Bolumler/Mimarlik/Mimarlık%20Bölümü%20Lisans%20Ders%20İçerikleri.pdf, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 51- https://ects.ieu.edu.tr/akademik.php?lang=tr&sid=curr&section=mmr.fadf.ieu.edu.tr, Erişim Tarihi: 22.10.2022

URL 52- https://www.gau.edu.tr/mimarlik-tasarim-ve-guzel-sanatlar-fakultesi/mimarlik-lisans-programi-turkce.html, Erişim Tarihi: 22.10.2022

Dr. Öğretim Üyesi Şeyda **GÜNGÖR**
Mimarlık Bölümü
Nuh Naci Yazgan Üniversitesi
gungor.seyda@gmail.com

BİNANIN SESİ - CSO VE ANKARA GEZİSİNDEN DENEYİMLER

Mimarlık kaç türlü deneyimlenir?

Sanırım ilk aklınıza gelen yanıt Pallasmaa'nın da ısrarla, duyularımız arasında baskınlığını yinelediği "görme" hali olacaktır[1]. Görerek deneyimleriz. Bizzat, "kendi gözlerimizle". Hani deriz ya görmeden inanmam diye, görünce gerçekliğe ikna oluruz hemen. Görmenin önceliği gibi, cephenin hatta ön cephenin izlenim dağarcığımızda baskın bir yeri vardır. Çoğu zaman yukarıdaki sorunun cevabı burada olur. Öte yandan, görmenin de türleri var; dergiden, kitaptan, ekrandan bizi yakalayıveren. Görüntüyü çerçeveleyen objektif ve onu kullananın zihni, ne deneyimleyeceğimizi seçip sunar ve ikinci özne olarak yapıyı tanımış oluruz. GÖRMÜŞÜZDÜR çünkü.

CSO Yapısı İç Görünüm (Gülcan Acar)

Oysa, önünden geçerken yapıyla gayr-i ihtiyari kurulan ilişki ya da özellikle karşısında durup bakarak, hatta o meşhur ***"bakmak ve görmenin"*** farkını fark etme hali bile cephe üzerinden bir yapıyı deneyimlemiş olmak konusunda yetersiz kalır. Yetinmeyen, çevresinde dolaşır; 4, 5 ve belki daha fazla cephesini görür. Bir Rönesans ya da 19. Yy. yapısına karşıdan bakmanız hatırı sayılır bir deneyim kabul edilebilecekken mimari ürünü cepheyle değerlendirmenin zamanı çoktan geçti. Üzerine ne tarihler yazıldı üstelik. Zamane yapılarının cazibesine kapıldıysanız eğer büyünün kapsama alanı, yüzey(sel) de kalmıyor. Bir işiniz olmasa da girmek için çekiliyorsunuz, artık karşısında değil içindesiniz. Yine ***görüyorsunuz*** ama neredeyse tüm ***duyularınızla*** bu kez. Dergiden, ekrandan, karşıdan bakarken (deneyimlerken?) bakış açınıza sığan yapı şimdi sizi tümüyle sarmalamış. Birkaç adım atıp elini uzatma ve dokunma gücünüz varsa da yapının aurası dokunuyor önce size. İsterseniz yine dokunun kapıya, küpeşteye, duvara. Sonra o kapılar, duvarlar, koridorlar alsın götürsün sizi. Adımlayanın kendiniz olduğuna güvenerek her şeyin kontrolünüzde olduğunu düşünün. Ne muhteşem bir yanılsama... Etkilendiğimiz bir yapıysa ve üstelik şu mimarlık meselesine azıcık gönül verdiysek gözümüz kapalı bırakıyoruz kendimizi bu aldanışa. Ve itiraf edelim seviyoruz bu deneyimleri. O yüzden de daha çok, daha çok istiyoruz gezmeyi. Gezmek kelimesi tüm bu süreci anlatmaya yetmediği gibi biraz hafifletiyor da sanki ama, diyecek başka sözcüğüm yok yerine. Aslında mimari deneyimin kendisi gibi işte, tam ifade edemezsiniz bir türlü. En iyi anlatan bile eksik ya da başkasından farklı anlatır. Anlatılanı dinleyen de başka tür deneyimlemektedir mekanı üstelik. Duyularıyla değil hayal gücüyle, canlandırma yeteneğiyle belki. İşte yine, bir aracı vardır ve bedeniniz yapıdan uzaktadır. Daha farklı deneyim halleri de mümkün elbet günümüz teknolojisinde. Ancak ben elimin, kolumun, dilimin, aklımın yettiği "universe"de devam edeceğim yazmaya (şimdilik ☺).

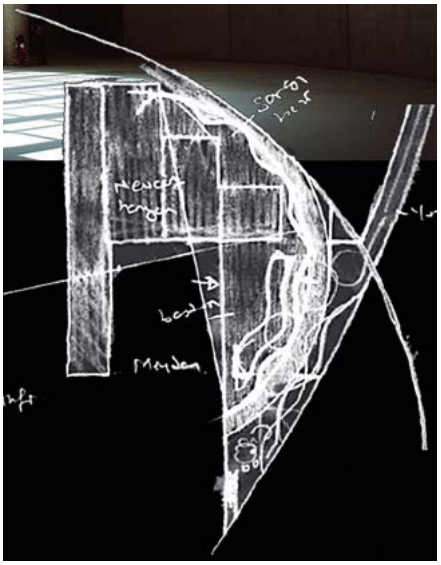

Cer Modern -eskiz (Uygur, Ö. 2009, s 46)

Cer Modern- "sargı bezi" metaforuyla tasarlanan bölüm (Uygur, Ö. 2009, s 44)

CSO-Semra Uygur ve duygusal aks olarak adlandırdığı çizgi

İşte bu deneyim olasılıkları evreninde değerli bir ortam hazırladı Mimarlar Odası Kayseri Şubesi. Uygur Mimarlık tarafından tasarlanan Atatürk Kültür Merkezi CSO Salonu ile Koro Çalışma Binalarını ve Ankara'nın ilk modern sanatlar merkezi olan Cer Modern'i kapsayan bir ***"gezi"*** düzenleyerek. Katılımcıların çoğu, genç mimar ve mimarlık öğrencilerinden oluşuyordu. Bir Mayıs sabahı saat 6'da Kiçikapı'da, Oda'nın önünden, bildiğimizi sandığımız bir yerin farklı bir anının deneyimiyle duyularımızı uyandırarak yola koyulmuştuk. En büyük motivasyonumuz bize rehberlik edecek olan Semra Uygur ile randevumuz olmasıydı. Kapalı, her an yağacak gibi görünen Ankara havasında Atatürk Kültür Merkez Alanı'nın (AKM) ***"sanat ve kültür alanı"*** olarak tanımlanan 4. Bölgesinde, ODTÜ Mimarlık Bölümü'nden Prof. Dr. Ayşıl Yavuz, Prof. Dr. Aydan Balamir, Öğretim Görevlisi Dr. Nimet Özgönül ve aile mesleğini devam ettiren Deniz Uygur'un da katılımıyla zenginleşerek buluştuk.

Fotoğraflarını gördüğün bir yapıyı mimarıyla gezmek, tasarım ve inşaat sürecinin 29 yıl süren hikayesini kendisinden ve orada dinlemek. Mimari mekanı deneyimlemenin belki de en verimli / heyecanlı hali... Vücut bulmak için onca yıl sabreden proje, gruptaki heyecanlı birçok gençten yaşlıydı. Oysa daha yeni doğmuştu. Sanki bu çelişkili durum, tasarımın ardında yatan zamansızlık arayışının [2] tuhaf bir tecellisiydi. Konser salonu için 1992'de açılan ve 46 projenin katıldığı yarışmada Uygur Mimarlık birinci olmuştu. Doğan Tekeli, Orhan Dinç, Nejat Ersin, Doruk Pamir, Ali Terzibaşıoğlu, İlhami Ural ve Nuran Ünsal'ın hazırladığı jüri raporu yapının ***"zaman içinde eskimeyecek oluşunun"*** altını çiziyordu. Zamanın eskitemediği projenin Deniz Uygur'un ifadesiyle ile "sıra dışı" hikayesi, kendisinden alıntıyla şöyle özetlenebilir:

1995'de henüz projesi bitmeden ihale edildiğinden, ancak 1997'de temeli atılabilen yapı kompleksi, plansızlık ve talepsizlik sebebiyle olağan dışı bir yavaşlıkla ilerlemiş, 2004'teki kazıdan sonra inşaat uzun süre durunca yeraltı suyu arsayı bir göle dönüştürmüştür. İribaşlar, kurbağalar ve çeşitli kabuklu canlıların yaşam alanı haline gelen arsaya beslenmek için martılar bile! gelmeye başlamış, burası kimsenin önceliği olmamıştır. 2008'de dönemin Kültür Bakanının bireysel çabasıyla 5 sene kadar sınırlı bir ödenekle hatırı sayılır bir şekilde ilerlediyse de 2014'te ödeneğin tükenmesiyle 3 senelik derin bir sessizliğe bürünmüştür. 2017'de anahtar teslim ihalesi yapılarak, yoğun bir tempo ile bitirilmeye çalışılan yapı kompleksi bu kez bir reklam malzemesi haline getirilip ince işleri, akustik testleri ve peyzaj projesi tamamlanmadan 2020'de açılmış, ardından pandemi gerekçesiyle kapatılıp inşaata devam edilmiştir. Deniz Uygur'un deyişiyle "bu süreçte dünya düzeni yeniden kuruldu,

[2] *Uygur, D. "Atatürk Kültür Merkezi Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Konser Salonu ve Koro Çalışma Binaları" https://www.arkiv.com.tr/proje/ataturk-kultur-merkezi-cumhurbaskanligi-senfoni-orkestrasi-konser-salonu-ve-koro-calisma- binalari/3130, Erişim: 17.08.2022*

Doğu Bloğu ülkeleri dağıldı, dünyadaki ülke sayısı değişti... Bu arada Türkiye birkaç defa imar edilir şekilde inşai faaliyetlerle ekonomiyi çevirirken, bu yapı maalesef yapılmadı. Bu süreçte 5 Cumhurbaşkanı, 10 Başbakan ve 20 Kültür Bakanı değişti"[2].

Bu öykünün düşündürdüğü pek çok şey var elbet ama en çok etkilendiğim; akan zamanı bilgelikle izlerken sakince dönüşen ve tüm yorgunluğuna ve tekrar tekrar belirsizliğe terk edilişine rağmen değişimlere uyum gösteren alanın potansiyeli oldu. Kültürel, politik ve fiziksel olarak yakın ve uzak çevresinde bunca zaman, onca şey olurken kendi suyuyla gölleşerek, oralı olmayan bir habitata evrilmek. Nihayetinde somutlaşarak- paradoksal biçimde aynı zamanda soyutlaşarak- bir krater gölü içinde tasavvur edilen yumurta, küre ve üçgen prizmayla biçimlenmek.

29 yıllık serüveni yaşamasaydı bile bu alanda; kent belleği için önemli pek çok dönem yapısı ile sarılmış bir seyirliğin ortasında adeta sahnede, hatta orkestra çukurunda gibisiniz. Çevreyi kuşatan yoğun hareketliliğin, başkentin telaşının içinde dingin bir vaha. Burası, dışarı sızdırmadığı ***sesin*** kaynağı ve bu dinginlikle Ankara'yı ***dinliyor***. Bununla birlikte, görmenin / görülmenin önemini tekrar hatırlatıyor aralarına eklendiği; Etnoğrafya Müzesi, Türk Ocağı Binası, Küçük Tiyatro, Stad Oteli gibi Türkiye mimarlık tarihinin özel yapıları ile bakışırken. Yerin tılsımına kapılmışken, döşemede kullanılan Marmara mermerinden bahseden Semra Uygur'ın sesiyle zihnimdeki mimarlık tarihi tabakalarından biri kıpırdanıyor. Klasik dönem camilerine gidesiyken bir an, buranın zamansız bırakan soğuk, sert zemininde kendime geliveriyorum. Mimarların mermer yüzeye camla çizdiği***"duygusal aksın"*** iki ucu

CSO Binası Dış Görünüm (Oda Arşivi,2022)

CSO Binası Dış Görünüm (Oda Arşivi,2022)

Cermodern Yapısı Önünde Proje Müellifi Semra Uygur İle

CSO Yapısı Önünde Proje Müellifi Semra Uygur İle

Semra Uygur'ın geçmiş ve gelecek olarak nitelediği Kale ve Anıtkabir'e baktırıyor bu kez. Geleneksel Ankara'nın Kale'si ile Modern Ankara'nın, Modern Türkiye'nin kurucusunun kabri arasında bir ***bağ*** kuruluyor camdan ama kırılıp dağılmayan. Bu çizgiden alınan bir ilmekle, Anıtkabir'in seyrindeki fuayeden yıllar öncesine uzanıp inşa koşullarını doğuran kanunla[3] da bağ kurmak mümkün...

Konumunun ilham verdiği anafikir çizginin ötesine geçerek, Uygur'ların ***"kent odası"*** dediği üçgen prizmada da okunaklı kılınmış. Buna karşı, aynı hacmin şeffaf yüzeyleri, deneyimleyenin her adımda değişen algısıyla duvar veya örtü olmak arasında salınıyor. Bir müzik istasyonunda[4] vurgu değişiklikleri...

Yumurta olarak nitelenen büyük salon hakkında malzeme, strüktür, akustik çözümler vb. detaylı bilgiler alırken CSO'yu provada dinleyip / izleyip frekansımızı hayli yükselterek gezimize devam ediyoruz. Mavi / Küçük Salon (küre), CSO Müzesi, kafe, koro binası, sanatçı binası. Yapıyı tasarımcısı ile deneyimlemenin kapı araladığı bir diğer şans da o sırada odasında çalışmakta olan arp sanatçısı Çağatay Akyol'un bizim için gerçekleştirdiği dinleti oluyor...

Teknik gezinin ikinci durağı, alanın bir başka potansiyeli aslında. CSO yarışma şartnamesinde yıkılacak yapılar kapsamında iken yok olmaktan kurtarılan tren bakım hangarları ve cer atölyeleri. 1995'te Milli Komite'nin bu yapıları koruma kararı alması üzerine, yarışma dolayısıyla alanın telif haklarına sahip olan Uygur Mimarlık sorumluluk üstlenir[5]. Alandaki projelerin uyumlu bir bütünlük sağlaması için de gereklidir bu. Eski yapıların korunması yanında, yeni bir binanın tasarımını kapsayan projeden Ankara'ya bir çağdaş sanat galerisi kazandıracak dönüşümü gerçekleştirmesi beklenmektedir.

CSO Konser Salonu kadar olmasa da uzayan bir inşaat süreci vardır yine. Semra Uygur'un ödenek yetersizliği ve dur-kalk'larla açıkladığı on yılda [5] demiryolu güzergahı değiştirilmiş ve dört birimden oluşan atölyelerin bir kısmı hat değişimi nedeniyle Demiryolları tarafından yıkılmış. Bu fiziksel yok oluşun yanında rölöve ve restitüsyon çalışmaları sırasında yapılara dair birçok bilgi ve belgenin ortaya çıkarılması[6] yine hayatın ironilerinden olsa gerek. Yıkılacakken koruma altına alınan, gözden çıkarılmışken biricik olan, hatıralar taşıyan bir modern Cer Modern.

Projeyi yönlendiren fikri; eski yapıları adeta ***"sargı beziyle"*** sarmak olarak açıklıyor Semra Uygur. Fiziksel mekanda karşılığını saydam, eğrisel bir duvarla bulan bu metafor iki eski birimi, yıkılan / yaralı taraftan sarıyor ve eklenen yeni yapının da eskiye sıkıca bağlanmasını sağlıyor. Müzenin giriş ve kafeteryasını içeren yeni yapı bir bakıma ***"baston"*** gibi projeyi dengede tutmak ve dış mekanda avlu tanımını tamamlamak gibi oldukça önemli rol yükleniyor. Buna karşın nerede olduğunun bilinciyle ve hangi zamanın ürünü olduğunu unutmadan kendini ortaya koyuyor. Avlunun diğer sınırı, daha eski olanlardan alüminyum kaplamasıyla ayırt edilebilen hangar bloğundan oluşuyor.

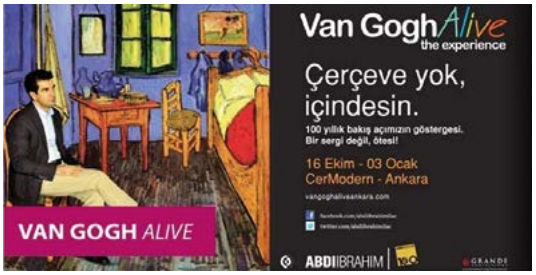

Van Gogh Alive, Çerçeve Yok, İçindesin.
(httpswww.cermodern.orgvan-gogh—alive.html)

Böylelikle, alanı paylaştığı CSO Ada'dan ayrılıp kimliğini güçlendiren avlu, ahşap kaplaması ve raylarıyla; altındaki yeni mekanların üzerine serilmiş eski dokulu, ince bir örtü bir aynı zamanda.

Korunan birimlerde eskinin yükünü hafifletmek için üretilen çözümler ve yeni işlevin gereksindiği ekler tıpkı eski duvarlar gibi okunaklı. Birbirinden farklı zamanlara, malzemelere dokunabilmenin dayanılmaz çekiciliğinden olsa gerek CSO binasına nazaran dokunsal deneyim ağır basıyor. Aslında burada Semra Uygur'la gezerken yapıya daha fazla odaklanmış, ilgilenmiş ve ilk elden bilgilenmiş olmanın deneyim hali on yıl önce Van Gogh /Alive sergisi için geldiğimde yaşadığımdan çok farklı. Sergi dediğime aldanmayın ***"experience / deneyim"*** olarak duyurulmuştu çok doğru olarak. Çünkü, tablolara baktığınız bir sergi değil[7], başlı başına deneyim ortamıydı sizi çağıran. Kısa bir an binanın dışıyla ilişkilenip[8] içeri girdikten sonra Van Gogh'un dünyasındaydım artık ve o dünyanın nasıl bir atmosferle sarılı olduğu önemini yitirmişti. Eski, yeni, tren, ray, cer, taş, beton, cam, demir, duvar, döşeme, kolon, tesisat hiçbir şey yoktu ... Bir sanat olayının büyüsüyle başka her şeyi unutmak, gözün başka şey görmemesi değil kastettiğim, tam anlamıyla afişte vaat edildiği gibi ***"çerçeve yok içindesin"*** haliydi. Cer Modern yoktu. Mekan, göstermek istediği şey için geri çekilmiş, bu deneyime izin vermişti. Kaybolmuştu ya da Van

"MİMARİYİ DENEYİMLEMENİN BİR TÜRÜ DE OKUMAK OLABİLİR Mİ, ŞU ANDA YAPTIĞINIZ GİBİ?"

CSO Yapısı İç Görünüm (Gülcan Acar)

Gogh'un zihnine karışmıştı. Ben de öyle... Çağdaş müzelerin canlı, dinamik mekanlar olarak değerlendirildiğini ve sergilemelerde, oluşturulan düşünceler çerçevesinde 'sürekli değişim' anlayışına uyumlu olarak tasarlandıklarını6 dile getirirken Özcan Uygur bu kadarını kast etmiş olabilir miydi?

Çerçevesi Olmayan Sergi Van Gogh Alive (https://www.haberturk.com/galeri/diger/412270-cercevesi-olmayan-sergi-van-gogh-alive/1/8)

Gezinin ***"teknik"*** kısmının ardından, planlandığı üzere Anıtkabir'i ziyaret ettik. Genç grubumuzla, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı'nda... Birkaç saat önce mimari bir fikrin çıkış noktası olduğunu dinlediğimiz, kent odasından, yapıyla birlikte ***"baktığımız"*** yerdeyiz, Rasattepe'de[9]. Duygusal aksın bir ucunda... Şimdi ise görüp, duyup biriktirdiklerimizi, hissettiklerimizi sindirmek için önümüzde bir yolculuk var[10].

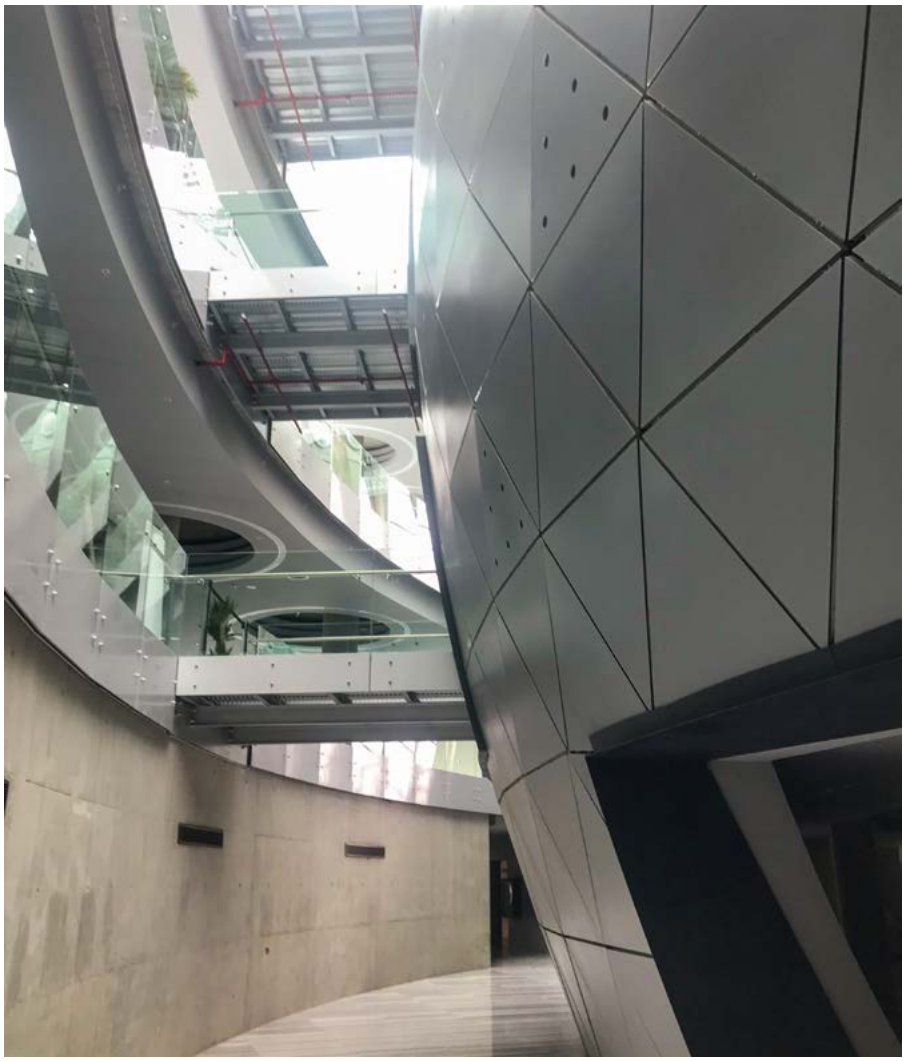

CSO Yapısı İç Görünüm

...

Mimariyi deneyimlemenin bir türü de okumak olabilir mi, şu anda yaptığınız gibi? Bu yazıda kendi deneyimimi ifade edebilmek için zaman zaman anlatsam da; yapıları tanıtmak, mimari özelliklerini sıralamak gibi bir niyetim yoktu. O nedenle, çok şey öğrendiğim teknik ayrıntılara girmemeyi tercih ettim, başarabildiğim kadarıyla. Gördüklerimden, duyduklarımdan süzüp aktararak paylaşmaktı amacım. Belki ve umarım ki okumakla yetinmeyip kendiniz de deneyimlersiniz.

KAYNAKÇA

Notlar

[1] *Pallasmaa, J. 2011, Tenin Gözleri: Mimarlık ve Duyular, Yem Yayınları*

[2] *Uygur, D. "Atatürk Kültür Merkezi Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Konser Salonu ve Koro Çalışma Binaları" https://www.arkiv.com.tr/proje/ataturk-kultur-merkezi-cumhurbaskanligi-senfoni-orkestrasi-konser-salonu-ve-koro-calisma- binalari/3130, Erişim: 17.08.2022*

[3] *Atatürk Kültür Merkezi alanında 4. bölgede CSO Konser Salonu inşa edilmesine Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılının Kutlanması ve Atatürk Kültür Merkezi Kurulması Hakkındaki Kanun" un 4. maddesine göre, Cumhurbaşkanının nezdinde kurulan "Millî Komite"nin 14 Aralık 1990 tarihli toplantısında karar verilmiştir. https://tr.wikipedia.org/wiki/CSO_Ada_Ankara Erişim: 17.08.2022*

[4] *Semra Uygur'un projeyi Kale- Anıtkabir aksı ve Atatürk Bulvarı ile Gençlik Parkı ilişkisinin kesişiminde bir "durak" olarak yorumlamasından esinle.*

[5] *Yılmaz, E. M. 2010 "Ankara Modern Yüzüne, Cer Modern e Kavuştu".v3.arkitera.com/h53741-ankara-modern-yuzune-cer- moderne-kavustu.html Erişim: 18.08.2022.*

[6] *Uygur, Ö. 2009."Vagon Bakım Atölyelerinden Çağdaş Sanat Galerisi". Serbest Mimar Dergisi, Aralık Sayısı, s.44-49. http://www.tsmd.org.tr/Eklenti/12%2Cserbest-mimar-dergisi- 04pdf.pdf?0&_g1=AC8FCFB690EF1815B0EE9006D2D1E8E3C7DD293A, Erişim: 18.08.2022*

[7] *"Bir sergi değil, ötesi" deniyor afişte, şimdiki gibi sanal gözlüklerin, hologramların, metaverse'lerin herkesin dilinde olmadığı zamanlarda.*

[8] *Tam da yazımın başlarında bahsettiğim o, cepheyle yaşanan görsel deneyim.*

[9] *Anıttepe'nin eski adı.*

[10] *Mimarıyla yapıyı tanımak gibi az nasip olur bir deneyimi tasarlayıp, özenle gerçekleştirdiği için Oda'mıza, Türkiye mimarlık ortamının çağdaşlaşmasına katkıları için Uygur Mimarlık'a, kıymetli zamanını bize rehberlik / ev sahipliği için ayıran Semra Uygur ve Deniz Uygur'a buradan tekrar teşekkür ediyorum.*

Kaynaklar

-CSO Ada Ankara , https://tr.wikipedia.org/wiki/CSO_Ada_Ankara Erişim: 17.08.2022

-Pallasmaa, J. 2011, Tenin Gözleri: Mimarlık ve Duyular, Yem Yayınları

-Uygur, D. "Atatürk Kültür Merkezi Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Konser Salonu ve Koro Çalışma Binaları" https://www.arkiv.com.tr/proje/ataturk-kultur-merkezi-cumhurbaskanligi-senfoni-orkestrasi-konser-salonu-ve-koro-calisma-binalari/3130, Erişim: 17.08.2022

-Uygur, Ö. 2009."Vagon Bakım Atölyelerinden Çağdaş Sanat Galerisi". Serbest Mimar Dergisi, Aralık Sayısı, s.44-49 (PDF) http://www.tsmd.org.tr/Eklenti/12%2Cserbest-mimar-dergisi-04pdf.f?0&_1=AC8FCFB690EF1815B0EE9006D2D1E8E3C7DD293A, Erişim: 18.08.2022

-Yılmaz, E. M. 2010 "Ankara Modern Yüzüne, Cer Modern e Kavuştu".v3.arkitera.com/h53741-ankara- modern-yuzune-cer-moderne-kavustu.html Erişim: 18.08.2022.

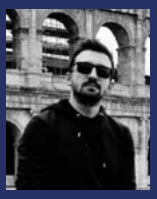

Ömer Şahin **ULU**
omersahinulu@gmail.com

Erasmus+ GÜNLÜĞÜ

Resim 1. *Antwerp Port House*

Uzun süren pandemi ile birlikte devam eden okul sürecinden sonunda mezun olacağım dönem açılan Erasmus+ programına başvurumu yaptım ve iki aşamalı İngilizce sınavlarını geçtikten sonra staj yapacağım yeri aramaya koyuldum. 2021 yılının Ekim ayından başlayarak 3 aylık AB destekli Erasmus+ programı için Belçika'nın Anvers şehrinde staj yapma fırsatını elde ettim. Bu süreçte hem staj yapma hem de Avrupa'nın İtalya, Fransa, Almanya, Belçika gibi önemli 9 ülkesini ve 20 şehrini gezip görme şansım oldu. Avrupa'nın tarihi ve eski sokaklarını bir Mimar gözüyle gezmek benim için asla unutamayacağım bir tecrübeydi. Hemen hemen her sokağı, yapıları sanat eseri değerinde olan şehirleri beni gerçekten büyük anlamda etkiledi.

Bu gezi sürecimi anlatmaya kaldığım şehir Antwerp'teki tecrübelerimle başlamak istiyorum. Anvers Belçika'nın başkenti Brüksel'den sonra en büyük ve önemli şehri. Anvers aynı zamanda Avrupa'nın en büyük limanlarından birisine sahip. Limanda bulunan ve Zaha Hadid tarafından tasarlanan Antwerp Port House ***(Resim 1)*** *tarihi liman işletme binasının üzerine bir nevi parazit bir yapı olarak konumlandırılmışsa da eski yapının mimari yapısını bozmamaya önem göstermiştir. Yapının tasarımına baktığımız zaman neredeyse tamamı camdan oluşan yapı Anvers şehrinin en önemli gelir kaynağı olan Elmas ticaretine bir es verir nitelikte tasarlanmış. Özellikle nadir güneşli olan Belçika akşamlarında yapıya vuran güneş ışıkları yapının parlayan kocaman bir elmas gibi gözükmesini sağlamaktadır. Tarihi yapının avlusundan yükselen metal ayaklar sayesinde yapı alttan destekleniyor ve koca kütlesini hava tutuyor. Yapının sadece girişini inceleme fırsatım oldu maalesef içini inceleme fırsatım olmadı lakin dış görünüşü itibariyle etkileyici bir görüntüsü olduğunu söylemeliyim.* ***(Resim 2)***

Özellikle Orta Avrupa sokaklarının taş yapılarının sokak silüetlerin nasıl bozulmadan yüzyıllardır kaldığını hep merak etmişimdir. Bunun cevabını yine Anvers'te öğrendim. Şans eseri önünden geçerken gördüğüm bir inşaat alanında sokak silüetini bozmamak adına dış cephelerini koruyarak yapının geri kalanını yıkıp yeniden inşa ettiklerine tanık oldum. Bu sayede yapılarının görünen dış yüzeyi korunurken iç yapısı modernleştirilmiş ve eski yapı olması itibariyle var olan problemlerini çözülmüş oluyor. Bunun yanı sıra restorasyon yaptıkları yapıların her parçalarının tek tek isimlendirip birebir aynılarını üretmeleri ve restorasyon sonucunda yapının nasıl olacağına dair çizimlerini inşaat alanının etrafına kaplamaları yapılarına ne kadar önem verdiklerinin bir diğer kanıtı olarak gösterebiliriz.

Erasmus sürecimin en sevdiğim ülkesi olan İtalya'dan bahsetmek istiyorum şimdide. Rönesans'ın doğdu ülke olan İtalya'nın dört

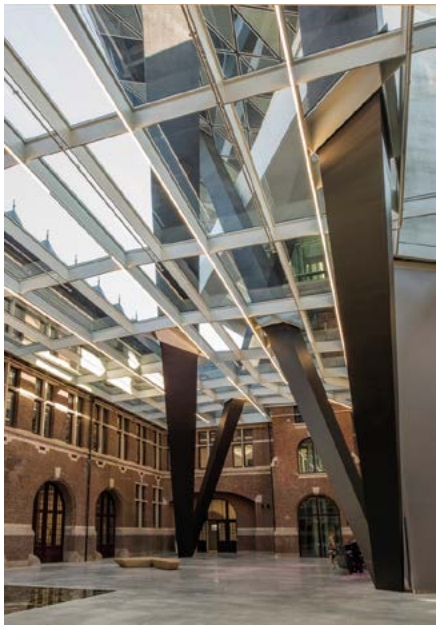

Resim 2. *Antwerp Port House iç mekânı*

Resim 3. *Floransa Katedrali*

Resim 5. *Speicherstadt*

Resim 4. *Michelangelo Tepesi*

şehrini gezdim özellikle İtalya'nın Toskana bölgesinde yer alan Floransa şehri gezdiğim tüm şehirler içerisinde en beğendim birkaç şehirden birisi olma özelliğini taşımaktadır. Şehre girer girmez gözüne şehrin kalbi niteliğinde olan Santa Maria Del Fiore olarak bilenen Floransa Katedrali göze çarpıyor ***(Resim 3).*** *Yapı 1296 yılında başlanmış ve 1436 yılında tamamlanmış geç gotik tarzda muazzam bir heybete sahip. Yapının dışında göze çarpan hareketlilik içerisinde kubbesi hariç tam tersi bir sadeliğe dönüşmüş. Katedral şehrin hemen hemen her yerinden görülebiliyor. Bunun iki sebebi olduğunu düşünüyorum. Birincisi yapının heybetli yapısı, ikinci ve bence daha önemli sebebi ise Floransa şehrinde neredeyse hiç yüksek katlı yapı bulunmaması, özellikle Michelangelo Tepesine çıkıp şehre panoramik bir manzaradan baktığımız zaman bunu çok net bir şekilde görebiliyoruz* ***(Resim 4).*** *Şehir neredeyse ilk kurulduğu halini koruyor ve sanki rönesans zamanı İtalya'sında yaşıyormuşsunuz gibi bir hissiyat veriyor. Şehrin her yeri adeta bir sanat eseri niteliğinde lakin özellikle Medici Ailesine ait Sarayın önünde bulunan Davut Heykelinin replikası ve diğer heykellerin bulunduğu avlu bu sanatın arşa çıktığı noktalardan birisi konumunda olma özelliğini taşıyor.*

Yazıma son olarak Almanya'nın Liman Kenti olan Hamburg ile son vermek istiyorum. Hamburg şehri genel olarak Tuğla Gotik olarak bilinen Backsteingotik tarzda inşa edilmiş. Şehrin her yeri önemli mimari yapılarla dolu ama özellikle Speicherstadt sanırım şehrin en güzel tarihi bölümü ***(Resim 5).*** *Çevresinde yer alan köprü ve Tuğla Gotik tarzda yapılar birlikte akşam ışıklandırılan bölge kartpostallık bir görüntü sunuyor. Hamburg her ne kadar tarihi bir şehir gibi hissetirse de her şehirde olduğu gibi modern yapıları da içinde bulunduruyor. Hamburg limanında bulunan yapılar şehrin modern yüzünü bize gösteriyor. Limanda bulunan konsol çıkmış ve yan yana sıralanmış yapılar bir nevi bize taşıyıcı dersi veriyor* ***(Resim6)****. Bunların yanı sıra hemen karşılarında bulunan ve Mimari kültüründe önemli yapılarında birisi olan Elbphilharmonie bulunmakta* ***(Resim 7)****. Yapı Anvers'te olduğu gibi tarihi yapının üzerine konumlandırılmış. Yapının tasarımını Herzog & de Meuron tarafından yapılmış. Dünyadaki en büyük ve akustik olarak en ileri konser salonlarından biridir ve 108 metre yüksekliği ile Hamburg'un en yüksek binasıdır. Yapıyı ilk gördüğünüzde sanki bir heykeltraş tarafından oyularak tasarlanmış gibi hissettiriyor.*

Bu üç aylık Erasmus sürecimi özetlemem gerekirse benim için asla unutamayacağım tecrübelerle dolu bir yolculuk oldu. Aslında şehirlerin ve şehirlerin içinde bulunan yapıların bir ülkenin kültürünü ve tarihini nasıl yansıttığına çok yakından şahit oldum. Her ülkenin kendince bir tasarım dili var ve her biri birbirine benzemekle birlikte hepsi birbirinden çok farklı özellikler de taşımakta. Bunun yanı sıra mesleğe yeni başlamış bir Mimar olarak aslında Mimarlığın sadece yeni yapılar üretmek olmadığını, var olan kültürü korumanın ne kadar önemli olduğunu tecrübe ettim. Hemen hemen her meslekten her insan farklı ülkeleri ve kültürleri görmek için gezmeli lakin biz Mimarlar olarak sanırım buna en çok ihtiyaç duyan insanlarız.

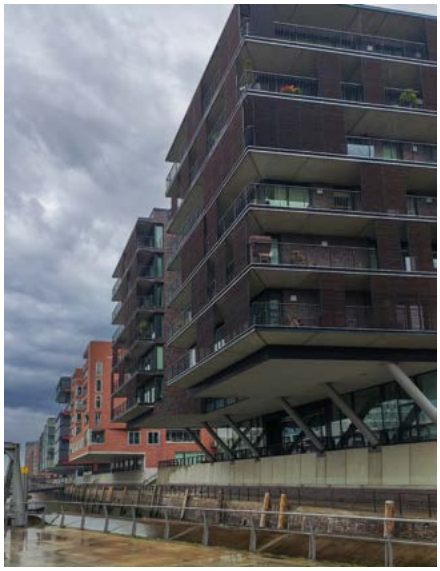

Resim 6. *Hamburg Limanı*

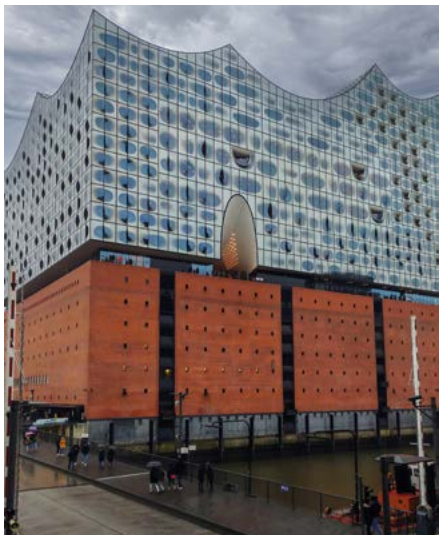

Resim 7. *Elbphilharmonie*

Murat **SÖNMEZ**
Mimarlık Bölümü
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
msonmez@etu.edu.tr

Aslında üzerinden bir süre geçtikten sonra bir mimarlık festivali hakkında bir şeyler yazmanın ve yorumlar yapmanın hem olumlu hem olumsuz tarafları var. Olumlu tarafları var çünkü geriye doğru baktığınızda yapılan işin ne kadar önemli ve özveri ile ortaya çıkarıldığını daha net görüyorsunuz. Ayrıca festival zamanında sizi iyi gelmeyen birçok şeyi de artık hatırlamayarak işi daha iyi bir yere konumlandırıyorsunuz. Olumsuz tarafları da var çünkü o günlerde yapılan içerikli mimari tartışmaları heyecanı bir ölçüde azalıyor ve her şey festival sürecinde kalıyor.

Böyle bakıldığında bir değerlendirme yazısının daha çok içeriği anlatması pek doğal. Fakat hatırlandığı kadarıyla da genel objektif bir değerlendirme yazmak ve gelişen tartışmaları özetlemek sürecin sonrasında veya devamında daha iyi bir festival yapmaya katkı yapacaktır. Bu nedenle öncelikle içerikle başlamak isterim.

Bugünlerde mimarlığın her alanında değişim ve dönüşümler yaşandığını gözlemliyoruz. Teknoloji, ekonomi, sosyal ve jeopolitik gelişmeler, çevre sorunları, iklim değişikliği, salgınlar, vb. faktörlerin kaçınılmaz olarak mesleğimizi etkilediği açık. Bugün mimarlık ve mimar tanımından mekânın tasarım ve üretimine kadar, mimarlığı ilgilendiren tüm alanlarda; geçmişten farklı tanımlar yapılması ve içerikler oluşturulması festivalin kuramsal içeriğini ve motivasyonumuzu oluşturdu.

Peki nasıl?

Aslında bugünün mimarlığını her birimizin bir diğerinden farklı oluşturduğu, oysaki aynı olan düşünce ve üretim setlerimizin birbirine benzemeyen yanlarına dair farklılaştığımızı içerikler üzerinden tanımlamamız mümkün. Diğer bir ifade ile benzer olanların farklı görünen mimarlığı. Dolayısıyla bugün mekânı kurma koşullarımızın diğerlerinden bütünüyle farklılaşmaya ihtiyacı olduğunu hepimizin hissediyoruz. Bu kapsamda; mimarın düşünce ve üretim yöntemlerinin dünyada olup bitenleri nasıl kavradığı, mimarlığın bizler tarafından nasıl yapıldığı, algılandığı veya tanımlandığı, mimarlığın toplum içindeki yeri gibi mimar ve mimariyi ilgilendiren tüm konuların, içerik farklılaşmalarının ve mimarlığı etkileyen unsurların tartışmaya açılması bugünün mimarlığını anlamak ve farklılaşmaya başlamak için bir ön koşul olarak görülebilir. Bu bağlamda "Kayseri Mimarlık Festivalinde "Güncel Koşulların Mimarlığını" tartıştık. "Güncel Koşulların Mimarlığı" kuramsal ve pratik alanlarda mimarlığı ve mimarı etkileyen faktörleri; her birimizin farklı yaptığı mimarlığın içerik farklılıklarını; mekânın tasarım ve üretime etki eden düşünce, eylem ve üretimlerimizi; yeniden anlamaya ihtiyaç duyduğumuz mimarlığı güncel mimarlığın ne ifade ettiğini konuşmacılar özelinde ve sonrasında hep birlikte tartışmamıza aracı oldu. Bu çerçevede kısaca güncel koşulların mimarlığının ne ifade ettiğini; konuşmacıların festival başlığını nasıl tartıştığını özetlemek isterim.

Yerel Mimarlık Sergisi

Festival 1. Gün Sonu

Büşra Al'ın konuşması kavramlar üzerinden mimarlığın veya mekânın ne ifade edebildiğinin tanımları üzerine kuruluydu. Büşra tasarım pratiğinin belki de temelini kuran düşünce-pratik ilişkisinin özünde yer alan düşüncenin temsilini sağlayan kavramları ve bunların mekânın kurulmasına alan etkisinden bahsetti. Aslında mimarın özgün tasarıma ulaşmasının özgün düşünceden ve bunu temsil eden kavramlardan geçtiğini vurgulayarak mimari pratiklerin dayandığı kavramsal alanın da bir inşa süreci gerektirdiğini bu olmadan pratiğin bir tekrar barındıracağından bahsetti. Ayrıca ***"Ölçekler arasılık, eklemeler, boşluğun tasarımı ve bir arada olmak"*** kavramlarının ne ifade ettiğini anlatarak bunların tasarımlarında mekânsal karşılıklarını özetledi.

Yeşim Hatırlı güncel teknolojik gelişmelerin etkilerini tartışarak mimarlığın bu teknolojiler ile olan ilişkisini yeniden gözden geçirmenin kaçınılmaz olduğunun altını çizdi. Mimarın teknoloji ile etkileşimde kalarak mekânın kamusal etkileşimleri doğuran taraflarına odaklanması gerektiğini vurguladı.

Deniz Dokgöz bir yapının elde edilmesinde sürece dâhil olan mimar ve diğer tüm paydaşları; mühendis, yönetici, yüklenici ve imar kurallarını bir bütün halinde değerlendirdi ve ortada olan mimarlık küllityatının sorumluğunun sadece mimarda olamayacağı bu değerlendirmede açıklığa kavuşturdu.

Dürrin Süer ve ***Metin Kılıç*** mimarlığın sadece tasarım yapmak ve yapı üretmek (düşünce ile onun gerçekliğe dönüşmesi) olmadığının altını çizerek bir yapının oluşturulmasında mimarın performansının veya iradesinin neyi ne kadar çözebileceği üzerine bir tartışma yapmışlardır. Bir yapının üretilmesinden en başından en sonuna kadar nelerin yaşandığını anlatarak ve mimarın bu süreçte tasarım yapmanın ötesinde neler ile uğraştığını belirterek yaşanan zorlukları tanımlamışlardır. Dürrin Süer ve Metin Kılıç'ın ***"Efor"*** olarak tanımladıkları, mimarın göstermek durumdan olduğu çabayı anlattıkları, kavram tam da sadece tasarım ile uğraşmayan ve birçok zorluğun üstesinden gelen mimarın güncel koşullarda ne yaşadığının ifadesini oluşturdu. Efor kavramı ***"Güncel koşulların mimarlığını"*** anlamakta, önemli bir açılımdı.

Dürrin Süer Sunumu

Kerem Piker mimarlık ortamına pozitif bir çerçeveden bakmanın önem üzerine bir tartışma geliştirdi. ***"Yeniden inşa"*** etmek açılımı ile ***"şikayet etmeyen, yerinde eleştiriler yapabilen mimarın"*** güncel koşullarda düşünsel ve pratik alanlarda mimarlık eylemini nasıl gerçekleştirebileceğinin örneklerini barındırdı. Mimarlığın sadece mimarların becerebileceği bir şey olamayacağı tartışması ile de mimarlığın etki ettiği ve etkilendiği faktör veya durumlara göre içeriğinin nasıl görülebileceği üzerinde duruldu. Bu noktada mimar profilinin yeniden tanımlanmasının gerekliliği üzerine tartışma derinleştirildi.

Aslı Özbay kültürel değişimin mimarlığa etkisi üzerinden bir tartışma yaptı ve geçmişe ait izler ve hayatın güncel kültür tarafından nasıl örtüldüğünü örnekleri ile aktarmıştır. Güncel kültürel yapının mimarın baş etmesi gereken temel bir problem alanı olduğunun altını çizerek mimarlığın güncel kültürel ortam bağlamında oluşturduğu olumlu ve olumsuz içeriği tartışmıştır. Kent kültürünün ve gündelik hayat alışkanlıklarımızın tarihi dokular üzerinde oluşturduğu yıkıma odaklanmış ve güncel koşulların mimarlığını şimdi ve geçmiş arasında kurulması olası ilişkiler bağlamında tartışmıştır.

Fuaye Alanı

Yerel Mimarlık Sergisi Açılışı

Festival 2. Gün Sonu

Uğur Tanyeli Sunumu

Uğur Tanyeli mimar kimliğinin tarihsel süreçlerde nasıl oluştuğunu tartışmıştır. Mimar tanımının nasıl değiştiğini ve bugün mimarın ne ifade ettiğini aktarmıştır.

Ramazan Avcı, Özge Süvari ve ***Melih Baktır*** Özellikle pandemi sonrası insan olmayanla (virüs, yapay zeka, bitki, hayvan) ilişkimizi anlamaya çalışarak, bunun üzerinden insan merkezli bakışımızın ne anlama geldiğini sorguladılar. İnsan merkezli olmayan bakışlar bağlamında mekan üretmenin nasıl olabileceğine yönelik yaptıkları denemeleri paylaştılar.

Alper Aksoy, aslında mimarın ne kadar ***"Yalnız olduğundan"*** ve bugüne ait mimarlık ve mimar tanımlarının zaman bırakılması gerektiğinden bahsetmiştir. Bugünün mimarlığının ***"Medya manipülasyonları, toprak-rant ilişkileri, spekülatif dezenformasyonlar, koşulsuz hayranlık ve sosyal medya takipçileri"*** olarak tanımladığı güncel içerikler üzerinden geliştiğinin altını çizmiştir.

Gamze Özbal "Mimarlığın dinamiklerinin sürekli yenilenme ve değişimi beraberinde getirdiğini pandeminin de ardından zaten var olan dijitalleşme sürecinin daha da ilerlediğini; tasarım ortamlarının sanal ve dijitale fazlasıyla aktığı bu süreçte biz mimarların bu durumu nasıl ele aldığını ve yönetebileceğini" tartışmıştır.

Kutlu Bal- Hakan Evkaya "Cendere" adını verdikleri sunumları ile güncel mimarlığı eleştirmişlerdir. Aynı projenin farklı coğrafyalarda yapılmasından, mimarın hayatta kalma çabalarına, mimarın entelektüel kimliği ve toplumsal koşullar arasındaki çatışmanın doğurduğu trajik komik içeriklerden bahsederek, güncel koşulların mimarlığını oluşturan farklı katmanların mimar üzerindeki etkilerini tartışmaya açmışlardır.

Deniz Aslan Mimarlığın neo-kapitaliz ile yok olmuş olabileceğini tartıştığı önemli bir açılım yapmıştır. Bağlam, büyüklük, malzeme gibi tasarımda içerik oluşturan etkenlerin bugünün mimarlığında nasıl algılandığını, mimarın medyatik olarak görünür olma isteğini, kente tekrar nasıl bakmamız gerektiğini tartışmıştır. Özellikle internet ile oluşan bir mimari içeriğe dikkat çekerek internetin mimarlıkta düşünce ve üretimler üzerine etkisini bir problem alanı olarak tarif ederek giderek aynılaşan mimari içeriklere dikkat çekmiştir. Standart hayatların ve isteklerin doğurduğu mimarlığın değişmesi için mimarların sorumluluğunun ne olabileceğini tartışmıştır.

Hakan Evkaya ve Kutlu Bal "Cendere" Adlı Sunumu yaparken Salon Kesit

Kutlu Bal ve Hakan Evkaya Sunumu

Murat Tabanlıoğlu Sunumu

Murat Tabanlıoğlu bugünün mimarlığını farklı içerikler üzerinden tartışmış ve özellikle mimarın tasarımına katkısını program üzerinden değerlendirmiştir. Mimarın programa müdahale ve katkılarının yaşamı ve içeriği değiştirecek derece güçlü sonuçları olabileceğini vurgulamıştır. Ayrıca mimarın malzeme ve bağlam ile olan etkileşimini yaptığı üretimler üzerinden tartışmıştır.

"GÜNCEL KOŞULLARIN MİMARLIĞININ TEKNOLOJİDEN, EKONOMİDEN VE KÜLTÜREL ORTAMDAN DOĞRUDAN ETKİLENDİĞİ SÖYLENEBİLİR. FAKAT BU ETKENLERİN OLUŞTURDUĞU GENELDE OLUMSUZ DURUMLARA RAĞMEN MİMARIN TASARIM PROBLEMLERİ KARŞISINDA ÖNCELİKLE BİR ŞEYİ VAR EDECEK DÜŞÜNCE ARAÇLARINI GELİŞTİRMESİ ÖNEMLİ BİR GEREKLİKTİR."

Yerel Mimarlık Sergisi

Kayseri Valisi Sayın Gökmen Çiçek Mimarlık Festivali Gala Yemeğinde Meslektaşlarımızla

Festivalde ***"Güncel Koşulların Mimarlığının"*** tartışıldığı tüm konuşmalarda aslında mimarlığın düşünce ve üretim arasındaki ilişkilerine odaklandığı söylenebilir. Neredeyse tüm konuşmacılar mimarlığın düşünce ve üretim arasında gelişen süreçlerinde ortaya çıkan, yaşadıkları, çıkarım yaptıkları, durum veya sonuçlar üzerinden güncel mimarlığı değerlendirmişlerdir. Bu değerlendirmelerde bir kısım konuşmacının düşünce üzerinden üretim alanında yaşadıkları veya tartıştıkları içeriğe odaklandıkları bir kısım katılımcının ise üretimlerinden çıkardıkları içerik bağlamında güncel koşulları değerlendirdikleri görülmüştür.

"EKONOMİK OLARAK SIKINTILI ZAMANLAR GEÇİRDİĞİMİZ BU GÜNLERDE BU FESTİVALİN MALİ YÜKÜNÜ KARŞILAYACAK BİR BÜTÇEYİ BULMALARI VE TÜM KATILIMCILARI OLABİLECEK EN İYİ KOŞULLARDA KAYSERİ'YE GELEBİLMELERİNİ SAĞLAMALARI BAŞLI BAŞINA ÇOK BÜYÜK BİR BAŞARI OLARAK GÖRÜLMELİDİR. BUNUN YANINDA ORADA OLDUĞUNUZ SÜRE İÇİNDE GÖSTERDİKLERİ KONUKSEVERLİK DE TAKDİRE ŞAYAN."

Salondan Kesit

Murat Sönmez Sunumu

Festivalin tüm bu tartışmalar sonucunda elde ettiği birkaç sonucu aktararak bu değerlendirme yazısını sonlandırmak isterim. Bu tür ifadeler açılış konuşmamda da yer almıştı. Güncel koşulların mimarlığının teknolojiden, ekonomiden ve kültürel ortamdan doğrudan etkilendiği söylenebilir. Fakat bu etkenlerin oluşturduğu genelde olumsuz durumlara rağmen mimarın tasarım problemleri karşısında öncelikle bir şeyi var edecek düşünce araçlarını geliştirmesi önemli bir gerekliktir. Düşünce ile üretim arasında mimarlığın nitelik üretmesine engel sayılabilecek faktörlerin tanımlanması ve bunların güçsüzleştirilmesi için etkin tavırların ve kurumsal planların oluşturulması da kaçınılmazdır. Tabi olmazsa olmaz ve her tartışma sonunda uzlaşılan belki de en kabul gören sonuç ise mimarlık eğitiminin farklı olması gerektiği (buraya bir gülücük koydum). Dolaysıyla kuramcı ve pratisyen ve düşünce ve pratik gerilimi arasında bir yerlerde "Güncel koşulların Mimarlığını" tartıştığımız söylenebilir. belki de bu gerilim ülke mimarlığının temel özelliğidir.

Deniz Aslan'a Teşekkür Plaketi

En son cümleler ise Mimarlar Odası Kayseri Şubesi'ne ve var olan yönetime gelecek. Onlara ayrı bir parantez açmak gerek. Ekonomik olarak sıkıntılı zamanlar geçirdiğimiz bu günlerde bu festivalin mali yükünü karşılayacak bir bütçeyi bulmaları ve tüm katılımcıları olabilecek en iyi koşullarda Kayseri'ye gelebilmelerini sağlamaları başlı başına çok büyük bir başarı olarak görülmelidir. Bunun yanında orada olduğunuz süre içinde gösterdikleri konukseverlik de takdire şayan. Pandemi sonrasında böyle bir organizasyonu gerçekleştirmek gerçekten büyük bir işti ve büyük bir başarı ile sonuçlandırdılar. Bu ülkede mimarlık festivali yapabilen birkaç şehirden birinin de Kayseri olması bu çerçevede tesadüf değil. Emeği geçen herkese büyük teşekkür etmek ve bir sonraki festivalin tüm Kayserili mimarların ve öğrencilerin yoğun katılımı ile gerçekleştirilmesini dilemek de son sözüm olsun.

Dr. Öğr. Üyesi M. Çağlar **BAYDOĞAN**
Mimarlık Bölümü
Erciyes Üniversitesi
Yarışma Katılımcısı
Metin Yazarı
baydogan@erciyes.edu.tr

Arş. Gör. Fazıl **AKDAĞ**
Mimarlık Bölümü
Erciyes Üniversitesi
Yarışma Katılımcısı
fazilakdag@erciyes.edu.tr

Doç. Dr. Ceyhan **YÜCEL**
Şehir ve Bölge Planlama
Erciyes Üniversitesi
Yarışma Katılımcısı
ceyhanyucel@erciyes.edu.tr

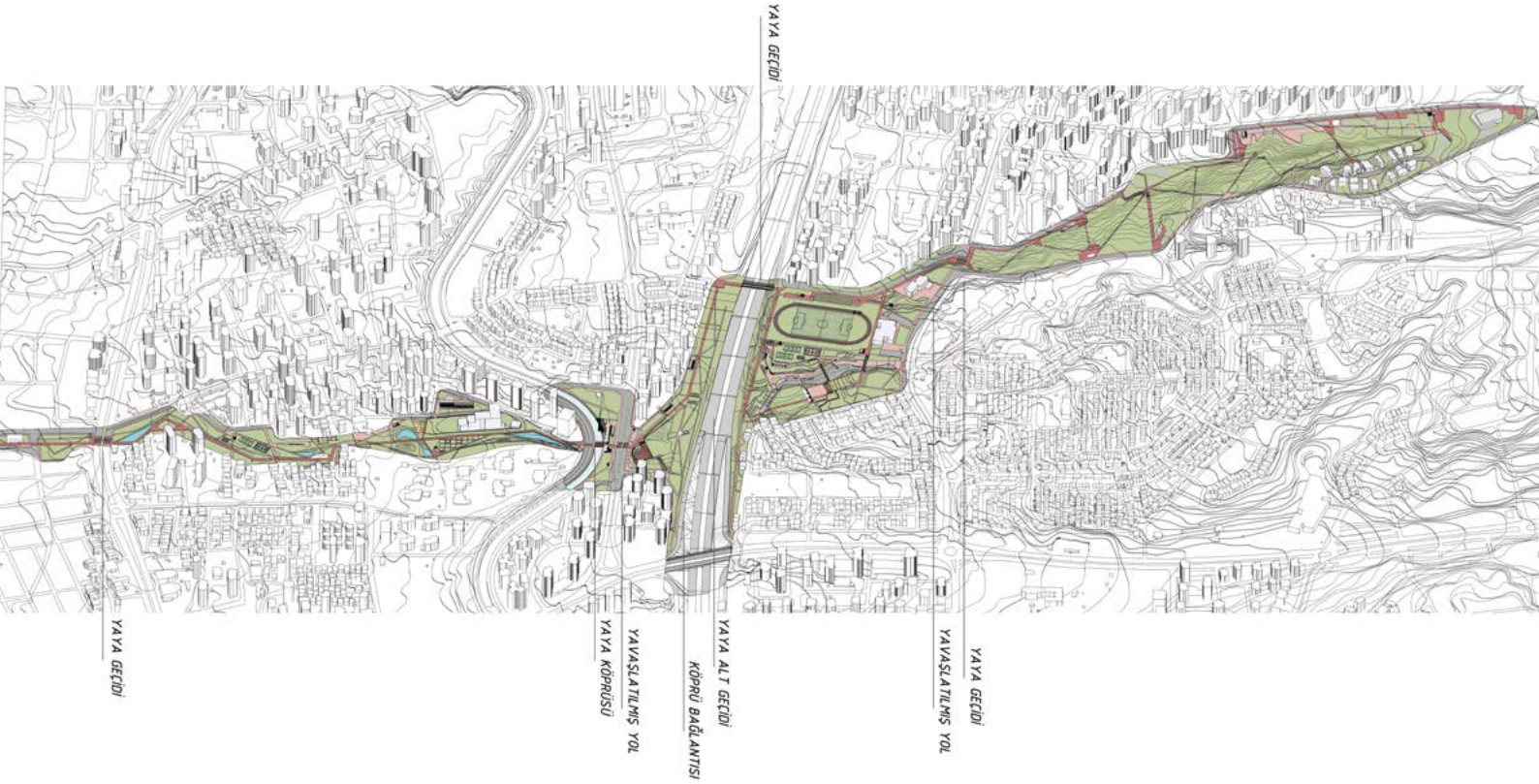

5 OCAK PARKI VE YAKIN ÇEVRESİ KENTSEL TASARIM YARIŞMASI – İKİNCİ MANSİYON ÖDÜLÜ

Adana Büyükşehir Belediyesi Etüd ve Projeler Dairesi Başkanlığı tarafından, Adana'nın Kurtuluşunun 100. Yılı Anısına düzenlenen 5 Ocak Parkı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Yarışması ilanı 22 Kasım 2021 tarihinde yapılmış, birinci kademe teslimi 21 Ocak 2022, ikinci kademe teslimi 04 Mart 2022 tarihinde yapılmıştır. 2. mansiyon ödülüne layık görülen ekip;
Murat Çağlar BAYDOĞAN (Mimar), Fazıl AKDAĞ (Mimar), Ceyhan YÜCEL (Şehir Plancısı), Özlem KEVSEROĞLU (Peyzaj Mimarı), Melike SABAH (Mimar), yardımcılar; Marziya Erva AYDOĞDU (Mimar), Fatma Betül Künyeli(Mimar) ve mimarlık öğrencileri Afragül ERGENÇ, Alihan CERİT, Ali ŞAHİN, Özcan Eroğlu, İsmail Erdi HALİS 'den oluşmuştur.

ADANA'NIN KURTULUŞUNUN 100.YILI
YÜZÜMÜZ GELECEĞE DÖNÜK

İki aşamalı bu kentsel yarışmada alana, fikrin oluşmasına ve mekânsal müdahalelere ilişkin kavramlar sağlık bilimlerinden devşirilerek kullanılmıştır. Alan içindeki bazı noktalar ve diğer kentsel dokularla sıkıntıları olan bu kent parçasının tedavisine ilişkin;

1. Mevcut Durum: Kent Okuması-Gözlem-Teşhis Öncesi Tetkik

Son 50 yıllık süreçte Adana'da nüfus artışı, konut ve kentsel genişleme konularında yoğun bir gelişme yaşanmıştır. Bugün ulaştığı kentsel yerleşim alanı ve konut stoğu ile kentin doyum noktasına geldiği bilinmektedir. Buna rağmen, yerleşik alan içinde imarlı boşluklar var iken kent çevresinde yeni alanların imara açılması da devam etmektedir.

Tasarım alanı (sınırlar, topografya, izler, vb.): (yaralar, kapanması gereken izler, yanıklar, vb.) Adana kent merkezinin kuzey doğusunda yer alan tasarım alanı, kuzey-doğu, doğu ve batı yönde Belediye Evleri Mahallesi, güney, güney batı yönünde 2000 Evler Mahallesi, kuzey batı yönünde 100. Yıl Mahallesi, güney doğu yönünde Gürselpaşa Mahallesi ile çevrili bir noktada bulunmaktadır. Tasarım alanını doğu batı hattında D50 Adana – Mersin TEM otoyolu bölmektedir. Kuzey-güney doğrultusunda lineer bir çizgi şeklinde yer alan tasarım alanını doğu-batı doğrultusunda bölen 5 sınır vardır. Bu sınırlar; kuzeyden güneye sırasıyla; 1. Hilmi Kürklü Bulvarı, 2. Mersin Adana Tem otoyolu, 3. Bülent Ecevit Bulvarı, 4. DSİ Sulama Kanalı, 5. Aliya İzzet Begoviç Bulvarı) şeklindedir.Bu sınırlar tasarım alanını şartları, özellikleri ve bağlamı birbirinden farklı olan 6 doku parçasına (bölgeye) ayırmaktadır.

Topografya genelde kuzey güney doğrultusunda ve tasarım alanı içinde güney yönde +42.00 m. den, kuzey üst noktasında +115.00 m. olacak şekilde kotlanmıştır.

MALZEME SEÇİMLERİ
VE DETAY ÇÖZÜMLERİ

MALZEME SEÇİMLERİ
VE DETAY ÇÖZÜMLERİ

MEVCUT DURUM
YAYA YOLU
BAKI TERASI
KÜLTÜR-SANAT
YAYA YOLU
YAYA YOLU
BİSİKLET YOLU
PARK ALANDA
DENEYİMLEME NOKTASI
KENSEL ARAYÜZ
MEVCUT PARK ALANI
DOĞAL PEYZAJ
MEVCUT DURUMDA AĞACSIZ BÖLGEYE
ÖNERİ YAPI VE YEŞİL ALAN
MEVCUT DURUMDA AĞACSIZ BÖLGE
ÖNERİ YEŞİL ALAN
MEVCUT DURUM

GÖLET
SOLAK ALAN
GÖRÜŞ
FUTBOL SAHASI
ATLETİZM PİSTİ
AMFİ
YAYA YOLU
BİSİKLET YOLU
YAYA YOLU
KOTLANDIRILMIŞ
YEŞİL
OSB- ÇUKUROVA ATLETİZM PİSTİ
DİNLENME-KÜLTÜR
BAĞIR
SOKAK
MEVCUT DURUM

2. Anafikir

Kentin yeryüzü üzerinde yer aldığı topografyanın "beden" ve onun üzerindeki peyzajın "ten" olduğu varsayımıyla; Kent bedene ve tene yapılan eziyettir.

Adana kentinin büyük bir yara olduğu ve ***içindeki kent parçaların tenin bütünlüğü ve sağlığı açısından tedavisinin yapılması, yaranın bedene vereceği acıların giderilmesinin doğru yöntem olduğu öngörülerek; tasarım ana fikri;***

Yıpranan ve Ayrılan (Sökülen) Kent Parçalarını Onarmak İçin Atılacak "DİKİŞ" ler olarak belirlenmiştir. (Bu fikir sağlık bilimleri ve kentsel kavramlar çerçevesinde, bu iki bilgi alanı kuramsal alt yapısıyla şekillenmiştir.)

Büyük dikişler: kent çeperi ile tasarım alanını birbirine bağlamak – yapıştırmak için atılan dikişler. Yara bandı ve sargı olarak kullanılan ***kentsel arayüz***ün konumu dokunun halihazırda daha çok yara aldığı tarafa göre belirlenmiş ve birbirine yapıştırılacak (kentsel bağlam ve onarılan tasarım alanı kenarları) parçalar için tasarım alanı çevresinde bulunan sağlam doku parçaları (yaya sirkülasyon doğrultuları, kentsel etkileşim sınırları, peyzaj bütünlüğü, yeşil alan sürekliliğini, vb. sağlayan sağlıklı dokular) önemsenmiştir. Bu aşamada ***beden (topografya)*** ve ***ten (peyzaj)*** ana fikrin şekillenmesinde başat rol üstlenmiştir. Diğer bir deyişle; bedendeki yaraları iyileştirmek, yırtıkları dikmek, teni yumuşatmak ve çatlakları gidermek tasarımın ana hedefi olmuştur.

Orta boy dikişler: Yatay dikişler (doğu batı doğrultusu) ile 6 bölgeyi birbirine dikmek.

Bağlantıları eskimeye yüz tutmuş, yıpranmış ve yırtılmış dokuları kendi aralarında birleştirmek için yapılan müdahaleler. Yeşil sürekliliğini ve yaya-bisiklet sürekliliğini tekrar tesis etmek için 6 farklı karakterdeki dokunun birbirlerine bağlanmasını sağlamak.

Küçük dikişler: Belirlenen bölgeler içlerindeki yaraları-yıpranmaları (sürekliliği bozacak sirkülasyon kopukluklarını, diğer fiziksel yaraları (duvar, çit, zemin farklılıkları, vb.) dikme, onarma ve kapatma, cidarları güçlendirmek için yapılan müdahaleler.

Farklı işlev önerileri ile hem bedeni hem de tenin yaralı kısımlarını onarmak için yeşil, yaya sirkülasyonu, su öğesi kullanılarak atılan dikişleri ifade etmektedir.

Estetik dikişler: Mikro ölçek dikişler. Mimari, mekânsal düzenlemeler, detaylar, kentsel mobilyalar, bitkiler, vb. ile bölge içeriğini zenginleştirmek, nemlendirmek için kullanılan noktasal dikişlerdir.

Alanı kuzey-güney doğrultusunda kat eden tek ana yaya omurga üzerinden şekillenen tasarım fikri; tasarım alanının onarılması ve yeniden tesis edilmeye ihtiyaç duyan kentsel bağlantıları üzerinden şekillenmiştir. Bu bağlamda; kentsel ilişkileri onarmak için ***dikiş (sütur)*** atmak ve bir anlamda sargı görevi görmek, kent parçasının içinde kaldığı, farklı tipteki kentsel mekanlardaki çeşitliliği arada katalizör olarak azaltma görevi görmek, her kent parçasına bir arayüz ***(dikiş noktası, düğüm)*** olarak hizmet etmek ve Tem otoyolu kenarında bulunan artık yeşil alanı (buffer zone) bütüncül olarak ele alınan yeşil sistemin içine almak ve bu alanı mümkün olduğunca oto trafiğinden arındırmak gibi fikirler eşliğinde bir tasarım yapılmıştır.

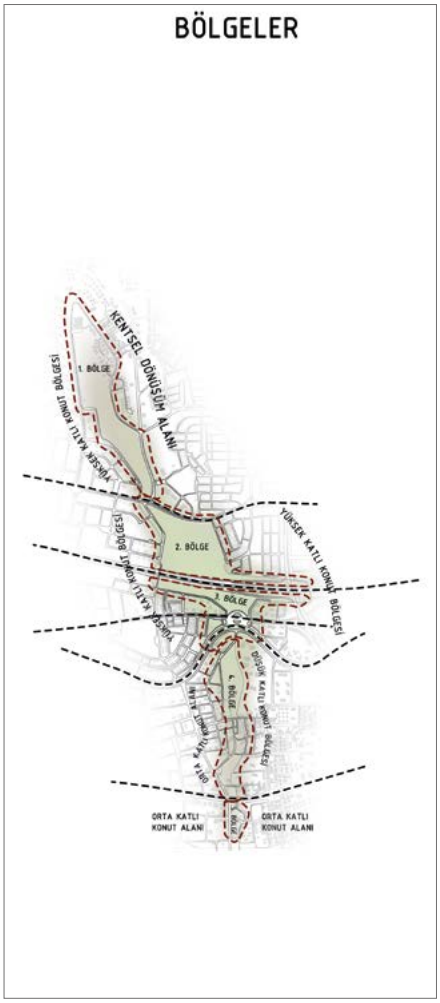

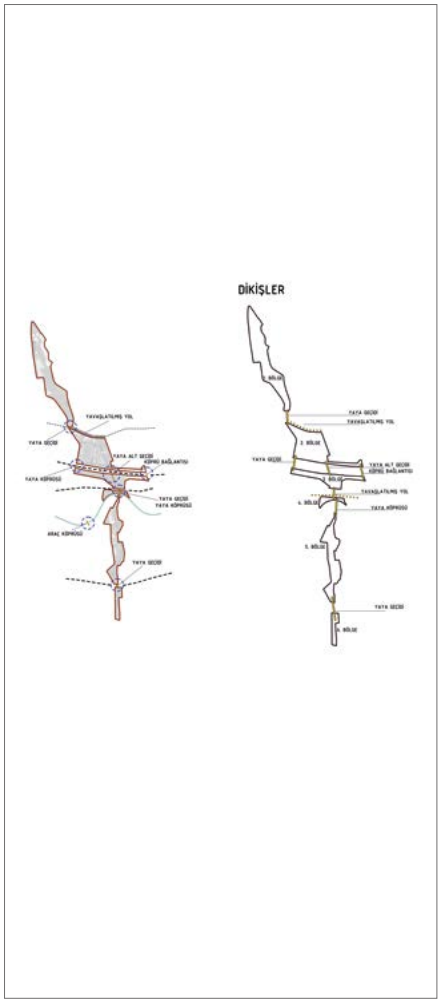

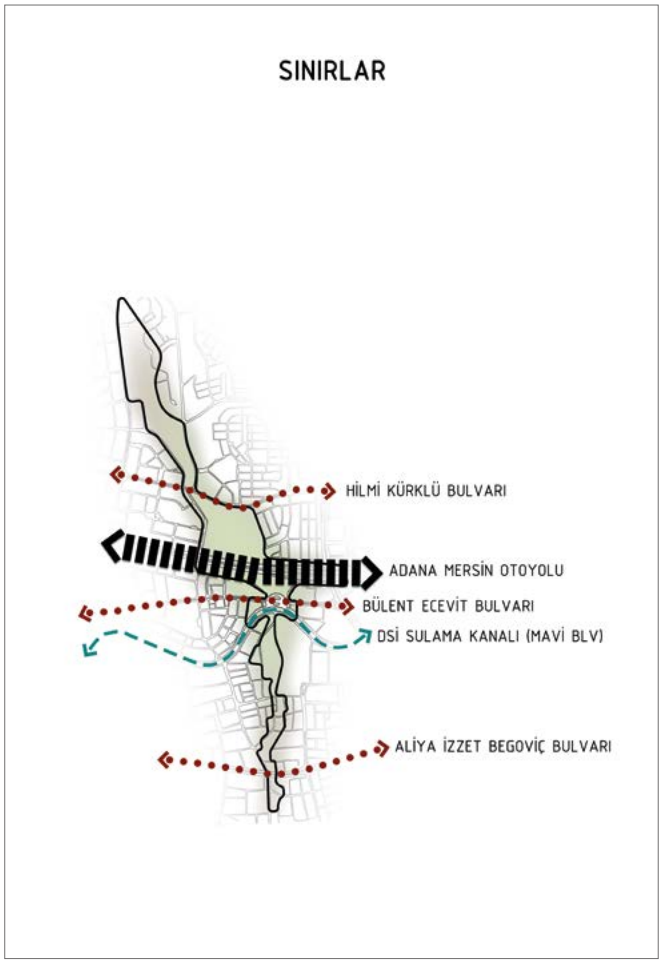

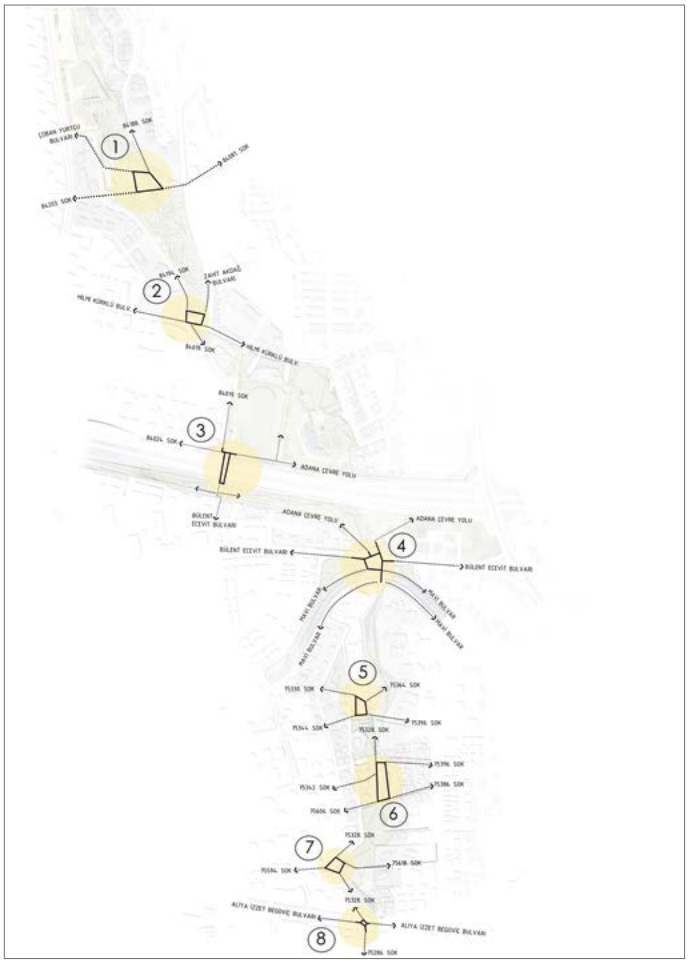

2. Kent ölçeğindeki Kararlar

Proje alanının yakın zamanda oluşmuş yeni kentsel doku ile eski dokunun temas ettiği bir noktada yer alması tasarımın ana kurgusunu belirlemiştir. Çevredeki yoğun yapılaşma eğilimi dikkate alınarak, proje bütününde yapılı çevre içinde kurgulanacak işlevler topografya verileri dikkate alınarak alt kotta yamaç içerisine yerleştirilmiş; böylece siluet açısından yoğun kent dokusu içinde onu dengeleyecek bir açık alan oluşturulmuştur. Proje alanının kuzey-güney aksında uzanan lineer formu ve topografyanın yaratılan aks ile ilişkisi, erişilebilirlik açısından topografya ile uyumlu çözme zorunluluğunu doğurmuştur. Önerilen omurga bir yandan proje alanının yaya ağırlıklı ana sirkülasyon aksı olarak tasarıma karakter vermiş, diğer yandan yer yer yamaca gömülen kullanımlara erişimde yatay düzlemde yüksek ve eşdeğer erişim olanağı sunmuştur.
Alt kotta yer alan kapalı alan kullanımları ve üst kotta yer alan yarı açık ve açık kullanım alanlarına ise rampa, merdiven ve asansörlerle erişilebilirlik kriterlerine uygun çözümler sağlanmıştır. Oluşturulan ana omurga 3000 metre uzunluğu ile yaya yürüme mesafesine ve iklim koşullarında yayayı zorlamayacak konforlu eğim derecesine sahip olacağı öngörülmüştür.

Otoyollara müdahale:

Kenti ikiye bölen Tem Otoyolu'nun alanda yaratılmaya çalışılan bütüncül erişim ağına ve ulaşım sürekliliğine olumsuz etkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda; 2000 Evler Mahallesi kentsel dönüşüm alanı ve Tem Otoyolu arasında kalan bağlantı otoyollarının kaldırılması önerilmiştir. Bu sayede Tem Otoyolu ve kent parçası arasında tampon bölge (buffer zone) olarak işlev gören ve Tem otoyolu paralelinde ve yetişkin ağaçlardan oluşan büyük yeşil alanın doğu-batı doğrultusunda kesintisiz tasarım ana fikri çerçevesinde bütüncül olarak aktif yeşil alan olarak kullanılması öngörülmüştür ***(yama)***.

Yaya yolları: Ağaç dokusu, eğim ve kentten dokusu sürekliliği gibi ***onarıcı – kapatıcı -bağlayıcı*** özelliği olan sağlam doku parçaları ana yaya aksının ***(arayüz- sargı- sürekli dikiş)*** hangi çeperde olacağını belirlemiştir. Yaya erişilebilirliğinin sağlanması bağlamında, kanal üzerine yeşil sürekliliğini de sağlayan geniş bir köprü önerisi getirilmiştir. Ayrıca tasarım alanının güney yöne doğru uzamsal genişlemesine engel olan, alan içindeki engellerin (bina, otoyol gibi) kaldırılması önerilmiştir. Dere yatağı, kapatılmış yatak ve topoğrafya tasarım alanının kuzey ve güney yönleri birleştiren Tem Otoyolu'na yakın bir konumda olması, bu alandan güney yöne alt geçit yapılmasını zorunlu kılmıştır.

5. Peyzaj Tasarım Kararları (dikiş, ilaç-merhem)

Adana metropoliten alan bütününde, nüfusun tamamına hizmet verecek büyük ölçekli peyzaj alanları dikkate alındığında ya amaca göre özelleşmiş alanların (mesire yeri, hobi bahçesi, açık/kapalı spor alanları vb.) ya da ekolojik niteliklerin geri planda kaldığı alanların (tematik park, ticari yeme-içme tesislerinin yoğunlaştığı parklar) ön plana çıktığı görülmektedir. Buradan hareketle, Doğal peyzajın sürdürülebileceği ve kullanıcılara algılatılabileceği bir ekolojik alan, Rekreasyon gereksiniminin karşılanabileceği sosyal, kültürel ve ticari birimleri içeren yapılı alan, Doğa-insan etkileşimine olanak veren uzmanlaşmış kullanım alanları (özelleşmiş spor ve oyun alanları, yoga alanı, festival alanı, etkinlik alanı vb.), projenin işlevsel stratejisini oluşturmaktadır. Bu stratejinin belirlenmesinde Adana metropoliten alanındaki kullanıcı çeşitliliğinin yanı sıra tem otoyolu çeperinde bulunan yüksek yoğunluklu kent dokusu, sulama kanalının yönelik öncelikli etkenler olmuştur.

5. Mekansal (Mimari) Kararlar

GSB Çukurova atletizm pistinin kamusal kullanımla yeniden değerlendirilmesi amacı ile bu spor alanının bütünü ile çelişmeyen tribün yapılması; konvansiyonel bina olarak halihazırda duran yapının eğimli arazide kot altında çözülmesi ve üstünün kentsel arayüz olarak değerlendirilmesi öngörülmüştür. Atletizm sahası yanında bulunan spor işlevli eğimli kentsel boşluğun sportif, rekreasyonel kültürel bir vadi olarak yeniden ele alınması da tasarım düşüncesi içinde kendine yer bulmuştur. Bu sayede hafriyatla doğal yapısından uzaklaşan bu parça estetik ve kullanım ile ***cerrahi müdahale*** görmüştür.

Vadi içerisinde var olan kurumuş dere yatağının aksında yaratılan su kütlesi ekolojik bir hatırlatma olarak ele alınmıştır. Bu alan içinde bulunan meyve sebze alanı olduğu gibi korunarak kentsel tarım için elverişli hale dönüştürülmüştür.

Tem otoyolunun kesintiye uğrattığı sürekliliğin (yaya, bisiklet, ekolojik vb.) sağlanabilmesi için; Tem otoyolu altında alt geçit vasıtasıyla 2000 Evler Mah. meydanına bağlantı sağlanmıştır. Tasarım alanı batısında halihazırda bulunan yaya köprüsünün genişletilerek bu sürekliliğin güçlendirilmesi önerilmektedir. Ayrıca açık oto pazarının pazar hüviyetinin korunup; semt pazarı, kermes gibi önerilen farklı fonksiyonlar ile yeşil zemin üzerinde devam ettirmek istenmiştir.

Altı farklı doku için önerilen yapılar ve işlevler dokunun tedavisinde kullanılacak onarıcı ve kapatıcılar olarak tasarımda yerini almıştır.

Rest. Uzm. Y. Mimar Akgül **ZOR**
azor@kayseri.bel.tr

KAYSERİ'NİN İLK BARAJI

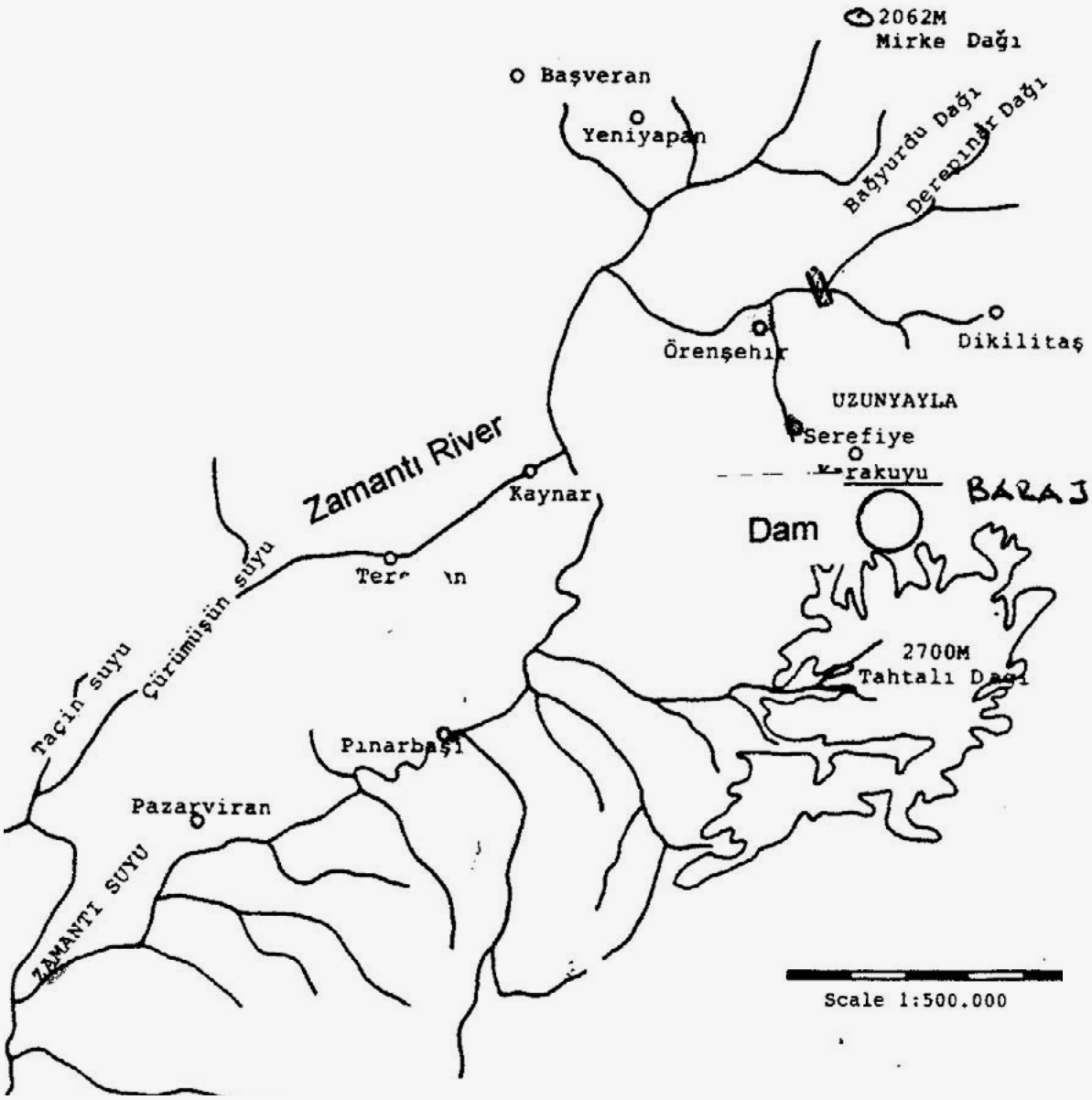

Resim 1. *Karakuyu Barajının Yeri ve Çevresi (Emre, 1993)*

ÖZET

Anadolu'da yazılan tarihi efsanelerde insanoğlunun kendini çevreleyen maddesel evrende karşılaştığı su gibi rüzgâr gibi kaya gibi doğal oluşumlara önem atfettiği ve yücelttiği görülmüştür. Zamanla doğaya hükmedebileceğini anlayan insanoğlu yapay ve güvenli bir çevre oluşturmak için kayaya şekil verip yapı malzemesi olarak kullanmaya ve suya sınır koymaya başlamıştır. Oluşturdukları çevrenin günümüze ulaştığı kadarıyla bildiğimiz M.Ö. 2000'den sonra yerleşik hayata geçen, tarım ve hayvancılıkla uğraşarak şehirleşmeye başlayan devletler Anadolu'da kültürlerini de günümüze kadar ulaştırmışlardır.

Bunlardan bilinen en eskisi Hitit Devleti'nin yapmış olduğu yapılardır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yaklaşık altı yüz yıl yaşadığı bu topraklarda sekiz yüz yıl hüküm sürmüş Hitit Devleti'nin kamusal yapıları (baraj gibi), anıtları (kaya kabartmaları gibi) ve şehirleri (Kültepe gibi) keşfedilmiştir.

Bu keşiflerden en az bilineni Kayseri'nin ilk barajı Karakuyu Hitit Barajı yazımızın konusudur.

Resim 2. *Batıdan Görünüşü (2018)*

Suyu takip etmek tarihte var olan medeniyetlerin izini takip etmenin en kolay yoludur. Çünkü su, tarih boyu insanların onu bulmak için ilerlediği, yaşam alanlarını onun konumuna göre belirledikleri, toplumları bereketli topraklara ulaştıran en önemli coğrafi unsurdur. Bunun nedeni akarsu, ırmak ve deniz kıyılarının hem yaşam kaynağı olması hem de ulaşımı kolaylaştırmasıdır.

Bununla birlikte doğada olan her şeye hükmetmeye çalıştığı gibi suya da hükmetmeğe çalışan insanoğlu, hayvancılık ve tarımla uğraşarak yerleşik yaşama geçtikten sonra sulama yapmak ve kuraklığa önlem almak için göletler, barajlar ve kanallar yapma gereği hissetmiştir. Anadolu'da ilk örneği; Dünyada Mısır ve Babil gibi büyük devletlerle aynı dönemde Anadolu'da var olan Hitit devletinin yapmış olduğu havuzlar, göletler ve barajlardır.

Resim 3. *Kuzeyden Görünüşü (2018)*

Resim 4. *Bent Görünüşü (2018)*

Resim 5. *Duvar Örgüsü (2018)*

Bu topraklarda (Anadolu'da) yaşayan bir Hitit Devleti olduğu 1887 yılında Mısır'da bulunan tablette Hitit kralının adı ile resmi yazışmalar yapıldığı çözüldükten sonra anlaşılmıştır ve adı geçen Hitit devleti M.Ö. 2000 ile başlamış M.Ö. 1200'de egeden gelen akımlarla yıkılana kadar Anadolu'da var olmuştur.

Devrin iki büyük devletinden Hitit ve Mısır Devleti arasında Halep ve Şam arasında yer alan Kadeş şehrinde uzun ve zorlu bir savaş olan "Kadeş Savaşı" yapılmış ve savaş sonunda M.Ö. 1274 yılında Kadeş Anlaşması imzalanmıştır. Hem kral hem kraliçenin mührü bulunması nedeniyle devlet yönetiminde eşitlik olduğunun ispatı olan bu anlaşma dünyada bilinen ilk resmi devlet anlaşmasıdır ve bir kopyası New York Birleşmiş Milletler binasında sergilenmektedir. Bu medeniyetin büyüklüğünün aynı zamanda ispatı olan, Türkiye'de bina ettiği bilinen üç baraj vardır (havuz ve göller hariç); Alacahöyük Gölpınar Barajı (Çorum), Köylütolu Barajı (Konya) ve Karakuyu Barajı (Kayseri). Biz de bunlardan Kayseri'nin ilk barajı olan Karakuyu Hitit Barajı'nı ele alacağız ***(Resim 1)***.

Karakuyu Hitit Barajı Pınarbaşı İlçesi Karakuyu Mahallesi'nde Gödele (Tahtalı) tepelerinden akan sel sularının toplandığı alanda inşa edilmiştir. 1931'de Hitit yazıtlarını incelemek amacıyla yapılan bilimsel gezi sırasında Hamit Zübeyr Koşay ve Hans Henning Erimar von der Osten tarafından keşfedilmiştir. Baraj 1987 yılında Prof. Dr. Kutlu Emre tarafından "Doğu Kapadokya Yüzey Araştırmaları" çalışmaları esnasında yeniden ziyaret edilmiş ve 1988-1989 yıllarında da Prof. Dr. Kutlu Emre başkanlığında bölgede kısa süreli kurtarma kazıları yapılmıştır.

Resim 6. *Savak Taşları (2018)*

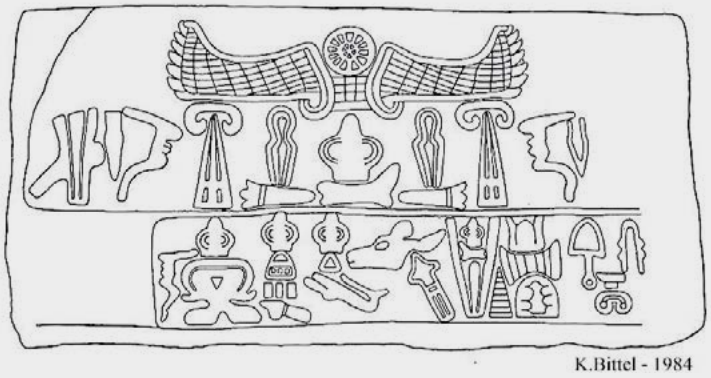

Resim 7. *Karakuyu Yazıtı*

"ÜZERİNDE YAŞADIĞIMIZ TOPRAKLARIN, ESERLERİN DEĞERİNİ BİLMEDEN YANINDAN GEÇİP GİDİYORUZ AMA ŞU VAR Kİ; BİR ŞEHİRDE ASFALT YOLLAR, YENİ BİNALAR, YENİ KOMPLEKSLER YAPABİLİRSİNİZ, HEPSİNİ YIKIP YENİDEN İNŞA DA EDEBİLİRSİNİZ AMA BU ŞEHRİN TARİHİ ANITLARINI (KALESİNİ, CAMİSİNİ, KÖPRÜSÜNÜ, HİTİT BARAJINI...) YENİDEN YAPAMAZSINIZ."

"*Yapının orijinal zeminine ulaşılmış ve şimdiki zeminle orijinal zemini arasında 125 cm'lik fark olduğu tespit edilmiştir. Yığma toprak üzerine inşa edilmiş olan barajın yan eğimli kısımları 20 m'ye kadar derine inmektedir.*"

Prof. Dr. Kutlu Emre'nin tespitlerine göre:

Barajın duvar tekniği büyük taşlarla toprak zemin arasının küçük taşlarla doldurulmasından oluşan tipik Hitit duvar tekniğidir. Baraj 185 - 250 m büyüklüğündedir ***(Resim 8)***. Dikey olarak birbirine eklenen setlerin uzunluğu ise 109 m'dir. Toplam olarak alanı 20165 m2'dir. Yapının orijinal zeminine ulaşılmış ve şimdiki zeminle orijinal zemini arasında 125 cm'lik fark olduğu tespit edilmiştir. Yığma toprak üzerine inşa edilmiş olan barajın yan eğimli kısımları 20 m'ye kadar derine inmektedir. Ve bu yüzeyler Hitit sitili taş döşemeciliği ile kaplıdır. Basamaklı bir şekilde işlenerek tüm yapıyı çeviren taş duvarlar (bent) suyun burada toplanmasını sağlamıştır. 1988 yılında ufak çaplı kazı sonucunda IV.Tuthaliya'ya (Hitit kralı) ait 55 cm yüksekliğinde, 2 m uzunluğunda ve 40-45 cm kalınlığında yazıtlı blok bulunmuştur. Yazıtlı taştan daha ilerideki taş kaplamalar bir evvelki kaplamalardan daha alt seviyededirler ve küçük taşlardan oluşan ikinci bir kaplama daha söz konusudur. Barajın toprak yığını içine inşa edilen uzun ve dar kanalın yan duvarlarının ilave yapılan taşlarla yükseltildiği düşünülmektedir ***(Resim 2, 3)***. Kanalın üstü tamamen kapatılmış olmalıdır, zira barajın kuzey yüzü taşla kaplanmamıştır ***(Resim 4, 5)***. Böylece kanalın yağmur, sel ve rüzgâr erozyonu yüzünden oluşacak toprakla dolması engellenmiştir.

Savakların geniş taşlarından biri üzerinde bulunan yazıtlı blok üzerindeki hiyeroglif yazıtta kral IV. Tuthaliya'nın ismi geçmektedir ***(Resim 6)***. Yazıtın ilk satırı bir kanatlı güneş kursu altında Tuthaliya'nın ismini ve iki yanına simetrik olarak yazılmış "Büyük Kral, Kahraman" unvanlarını içerir. Bunun sağ tarafında Tuthaliya'nın babası III. Hattuşili'nin ismi yazılıdır. İkinci satırda ise bazı tanrı ve kutsal dağ isimleri geçmektedir. Koruma amacıyla yazıt Kayseri Müzesi'ne taşınmış ve burada sergilenmektedir ***(Resim 7).***

Barajın inşa tarihinin M.Ö. ikinci binin sonu ve M.Ö. bininci yıllar olduğu şeklinde iki görüş bulunmaktadır.

Barajın yerinin çok iyi seçildiği ve öneminin kanıtı; 1 km ilerde DSİ tarafından yapılan yeni bir baraj bulunmasıdır. Karakuyu yaşlıları da yeni baraj yapılmadan önce mevcut Hitit barajında bahar ve kış aylarında su biriktiğini ve kullandıklarını söylemişlerdir.

Araştırmacılar Hitit çivi yazılarından kuraklığın en şiddetli yaşandığı dönemin, IV. Tudhaliya dönemi olduğunu söylemektedir. Bu nedenle O'nun döneminde oldukça geniş su kapasitesine sahip su hazneleri, tıpkı günümüz barajlarında olduğu gibi bir set duvarı ile önleri kapatılarak suyun depolanmasının sağlandığı belirtilmektedir. Arazinin genel yapısına bakılınca da yerleşim yerlerine uzak olması tarım için ya da hayvanların su ihtiyacını karşılamak için kullanıldığını göstermektedir.

Hitit barajları günümüz baraj inşa tekniklerine benzerdir ve dönemin birçok problemi göz önünde bulundurularak inşa edilmiştir. Bu barajlar su ihtiyacının karşılanmasının yanı sıra kültsel (dini) faaliyetlerin de gerçekleştirildiği yapılardır ve dönemin teknik özelliklerinin, arazinin topoğrafik bilgisinin ve hidroloji bilgisinin de üst düzeyde olduğunun bir kanıtıdır.

Savak bölümüne sahip olması da bu yapının gelişi güzel, rastgele yapılmadığının ve hidroloji mühendisliğinin gelişmiş olduğunun önemli bir göstergesidir.

Ayrıca Hitit döneminde inşa edilen baraj yapılarının yakınlarında, herhangi bir taş ocağının ve baraj bendinin ana maddesini oluşturan kilin bulunmaması, baraj inşa alanına bu malzemelerin taşındığını göstermektedir. Bu durum baraj yapılarının ekonomik olarak, devlet tarafından desteklendiğini, Hitit Devletinin politik istikrarını ve gücünü de ortaya koymaktadır.

Günümüzden yaklaşık 3500 yıl önce yapılmış olan az bilinen (ya da hiç bilinmeyen) bu mühendislik eserinin yeniden canlandırılması ve tanıtılması gerekmektedir.

Üzerinde yaşadığımız toprakların, eserlerin değerini bilmeden yanından geçip gidiyoruz ama şu var ki; bir şehirde asfalt yollar, yeni binalar, yeni kompleksler yapabilirsiniz, hepsini yıkıp yeniden inşa da edebilirsiniz ama bu şehrin tarihi anıtlarını (kalesini, camisini, köprüsünü, Hitit Barajını...) yeniden yapamazsınız.

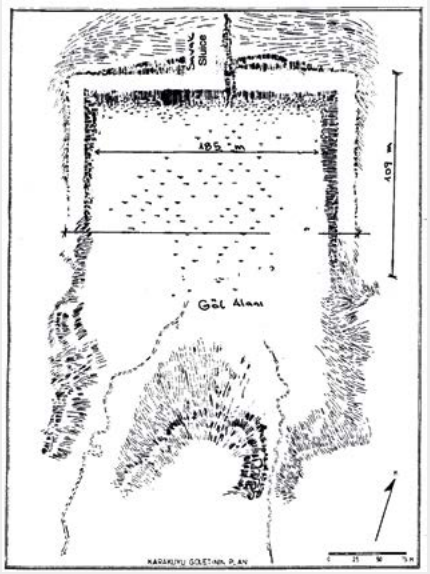

Resim 8. *Karakuyu Barajının Planı (Emre, 1993)*

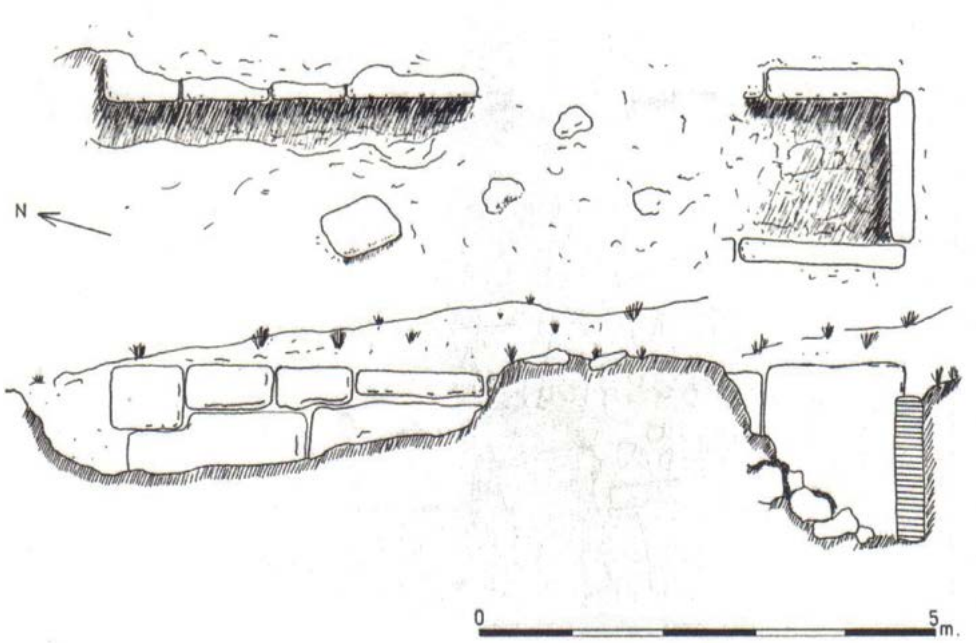

Resim 9. *Karakuyu Barajı Savak Planı ve Kesiti (Emre, 1993)*

KAYNAKÇA

Erbil, Y. H. (2005). Hitit Dönemi Su Kültü (Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara).

Ülke, A. (2018). Filolojik-Arkeolojik Veriler Işığında Hitit Dönemi Su Bentleri Havuzlar ve Köprüler (Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Çorum).

TOL MİMARLIK DERGİSİ'NE YAZI GÖNDERİM KOŞULLARI

TOL Mimarlık Kültürü Dergisi, Mimarlar Odası Kayseri Şubesi tarafından yılda bir kez yayınlanır.

TOL, mimarlık kültürü ile ilgilenen herkesin, ürün, süreç, üretim, eğitim, güzel sanatlar ve diğer disiplinlerle mimarlık ilişkisi üzerine söz söyleyebildiği, mekânın kentsel ölçekten nesneye kadar deneyimiyle tartışıldığı bir mimarlık kültürü dergisidir. Her sayıda Büyüteç ve Dosya olarak iki başlık hazırlanmaktadır. TOL Mimarlık Kültürü Dergisi ayrıca, güncel konular, kent ve kentsel yaşam üzerine eleştiriler için Serbest Kürsü başta olmak üzere, mimarlık kültürü ile ilgili her disiplinden katılıma açık Kuram, Köprü, Sanat, Tasarım, Değerlendirme, Kent ve Kültürü ve 1/Yapı başlıklı bölümleri de içermektedir. Serbest Kürsü için en fazla 1000 kelimelik, diğer bölümler için en az 1800 en fazla 5400 kelimelik yazılarınızı dergi.tol@gmail.com adresine dijital olarak ya da posta ile ulaştırabilirsiniz.

Yazılarınıza 150 kelimelik bir özet eklemeniz gerekmektedir. Metin içinde sadece son not kullanabilirsiniz. Son notlar otomatik numaralandırma yerine, parantez içinde -(1), (2) şeklinde numaralandırılmalıdır. İçerikle ilgili görsel malzeme, metin içinde (resim1) ya da (tablo1) biçiminde belirtilmeli ve her bir görsel için ayrı ayrı resim/tablo/çizim altı yazıları oluşturulmalıdır. Yazılarınızın içeriğine uygun fotoğraf, dia, renkli baskı ya da çizim gibi görsel malzemeler, kısa kenarı en az 15 cm olacak şekilde 300 dpi çözünürlükte taranmış olmalıdır. TIFF ya da JPEG formattaki görsel malzemelerinizi dijital olarak ulaştırabilirsiniz. Görsel malzemelerin alındığı kaynağı ya da kişiyi belirtmeniz gerekmektedir. Yararlanılan kaynaklar metin içinde yazar soyadı, tarih- (Soyisim, Yıl)- belirtilerek yazılmalıdır.

Kaynakça listesi metin sonunda Kaynaklar alt başlığında yazar soyadına göre alfabetik olarak sıralama yapılarak belirtilmelidir. Kaynakça gösterimi ise APA (7) kurallarına göre yapılmalıdır.

TOL MİMARLIK Yayın Koşullarına ve detaylı yazım rehberine ***www.kaymimod.org*** adresinden ulaşılabilir.

Sayı:14 Yıl:2022

TMMOB Mimarlar Odası Kayseri Şubesi bünyesinde hazırlanan TOL, mimarlık kültürü ile ilgilenen herkesin, ürün, süreç, üretim, eğitim, güzel sanatlar ve diğer disiplinlerle mimarlık ilişkisi üzerine söz söyleyebildiği, mekânın kentsel ölçekten nesneye kadar deneyimiyle tartışıldığı bir mimarlık kültürü dergisidir. Dergimiz; Şubemiz üyeleriyle, Mimarlar Odası şubeleriyle, üniversite ve şehir kütüphaneleriyle paylaşılmaktadır. Ayrıca online olarak da ***www.kaymimod.org*** *web sitemizde yayınlanarak herkesin ulaşımına açıktır. Dergimizin ilk ya da son sayfalarında firma ve ürün tanıtımlarınızı yaparak meslektaşlarımızla buluşmak istiyorsanız* ***dergi.tol@gmail.com*** *adresiyle bizlere ulaşabilirsiniz.*

TOL MİMARLIK DERGİSİ ESKİ SAYILARI

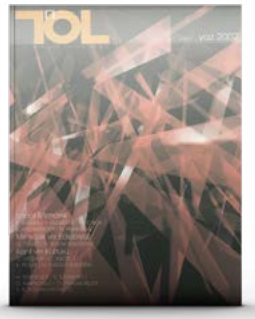

Sayı:1 Yıl:2002

Sayı:2 Yıl:2003

Sayı:3 Yıl:2003

Sayı:4 Yıl:2004

Sayı:5 Yıl:2005

Sayı:6 Yıl:2008

Sayı:7 Yıl:2009

Sayı:8 Yıl:2010

Sayı:9-10 Yıl:2010

Sayı:11 Yıl:2013

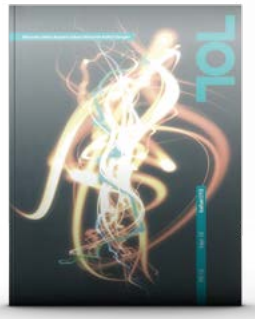

Sayı:12 Yıl:2015

Sayı:13 Yıl:2017

TMMOB
MİMARLAR ODASI
KAYSERİ ŞUBESİ

Tacettin Veli, İnönü Blv. 76/B, 38050
Melikgazi/Kayseri
+90 352 232 61 49
www.**www.kaymimod**.org
dergi.tol@gmail.com